

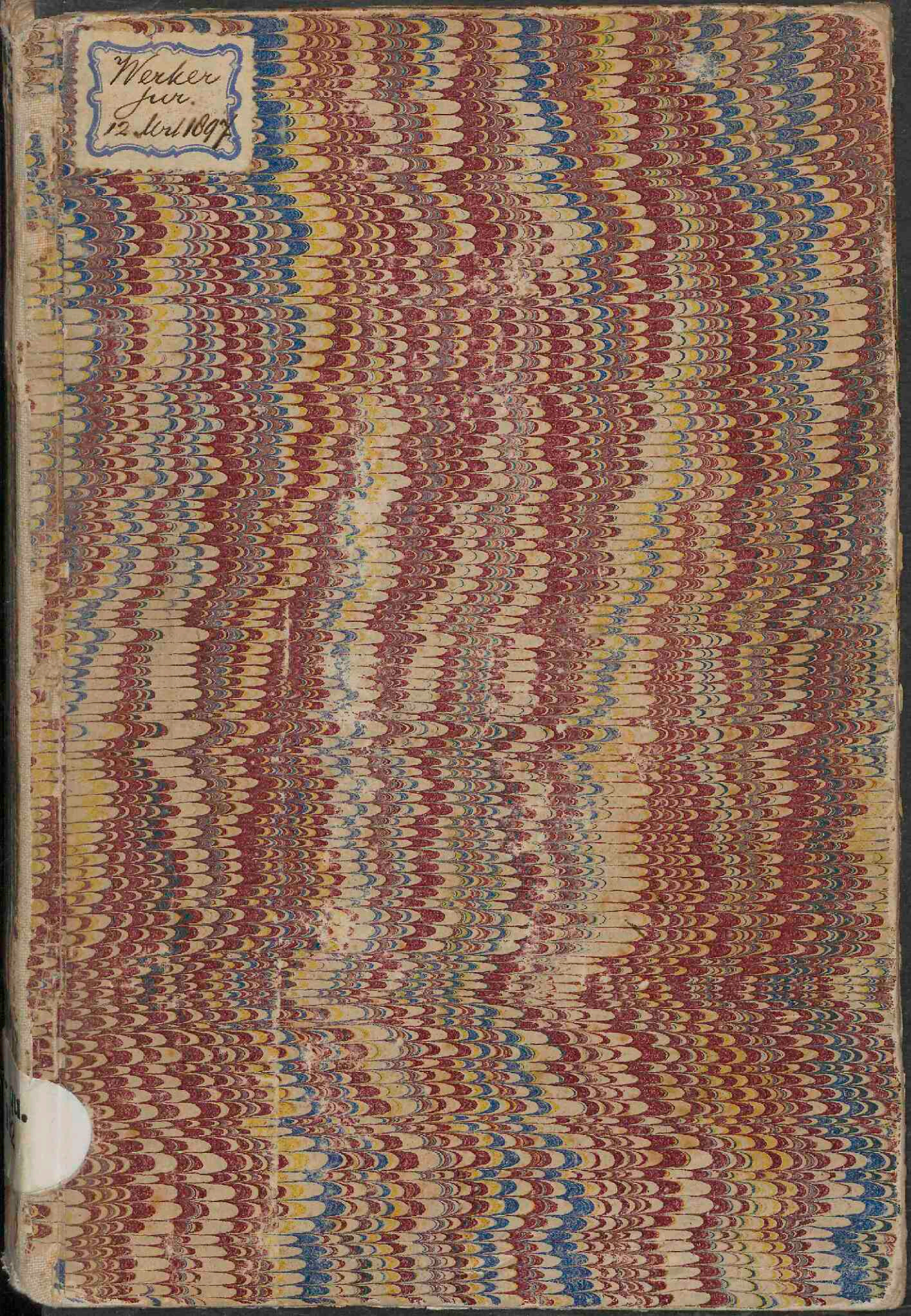

De liquidatie der vennootschap onder firma

<https://hdl.handle.net/1874/222155>

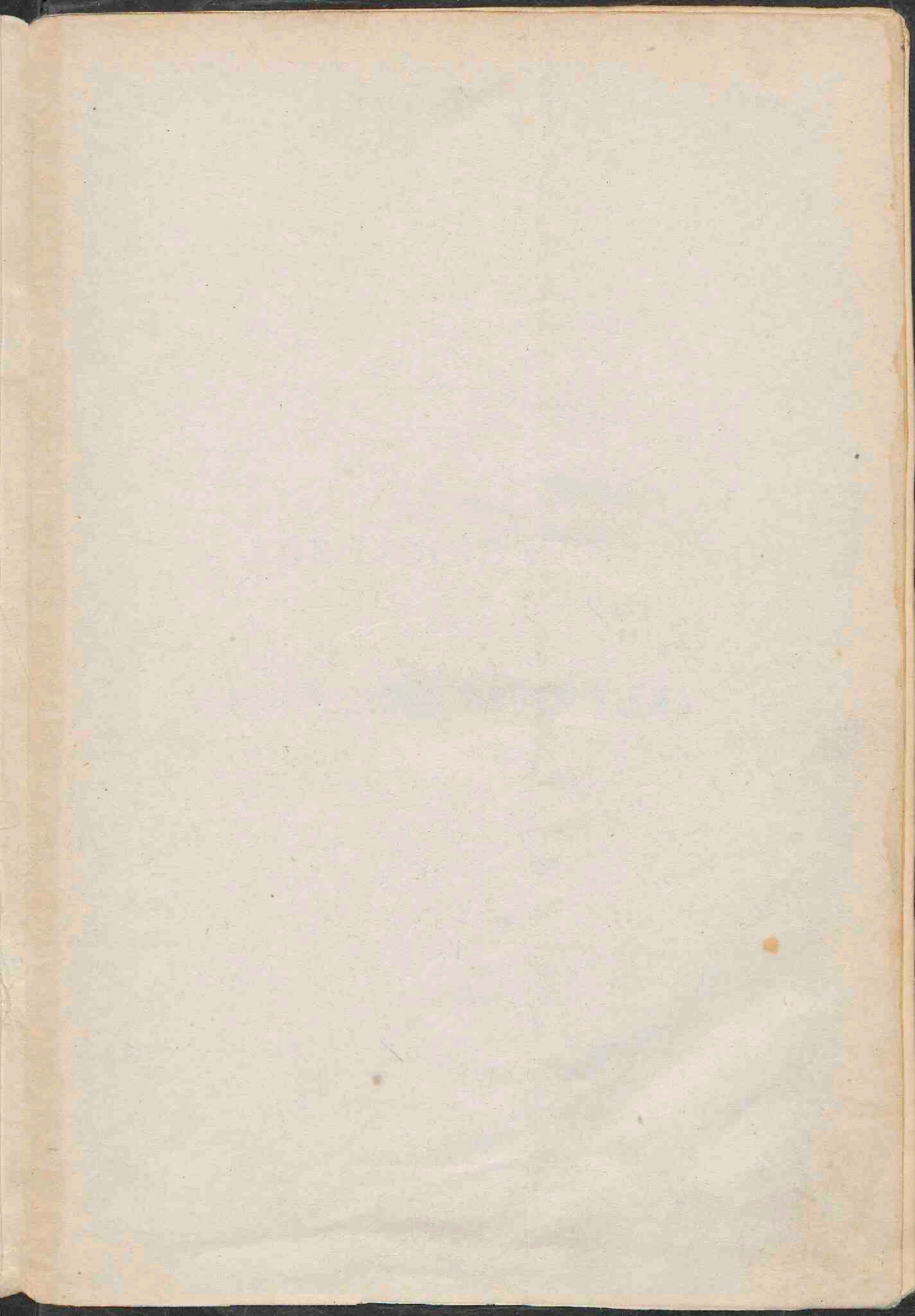

Werker
Juv.
12. Nov. 1897

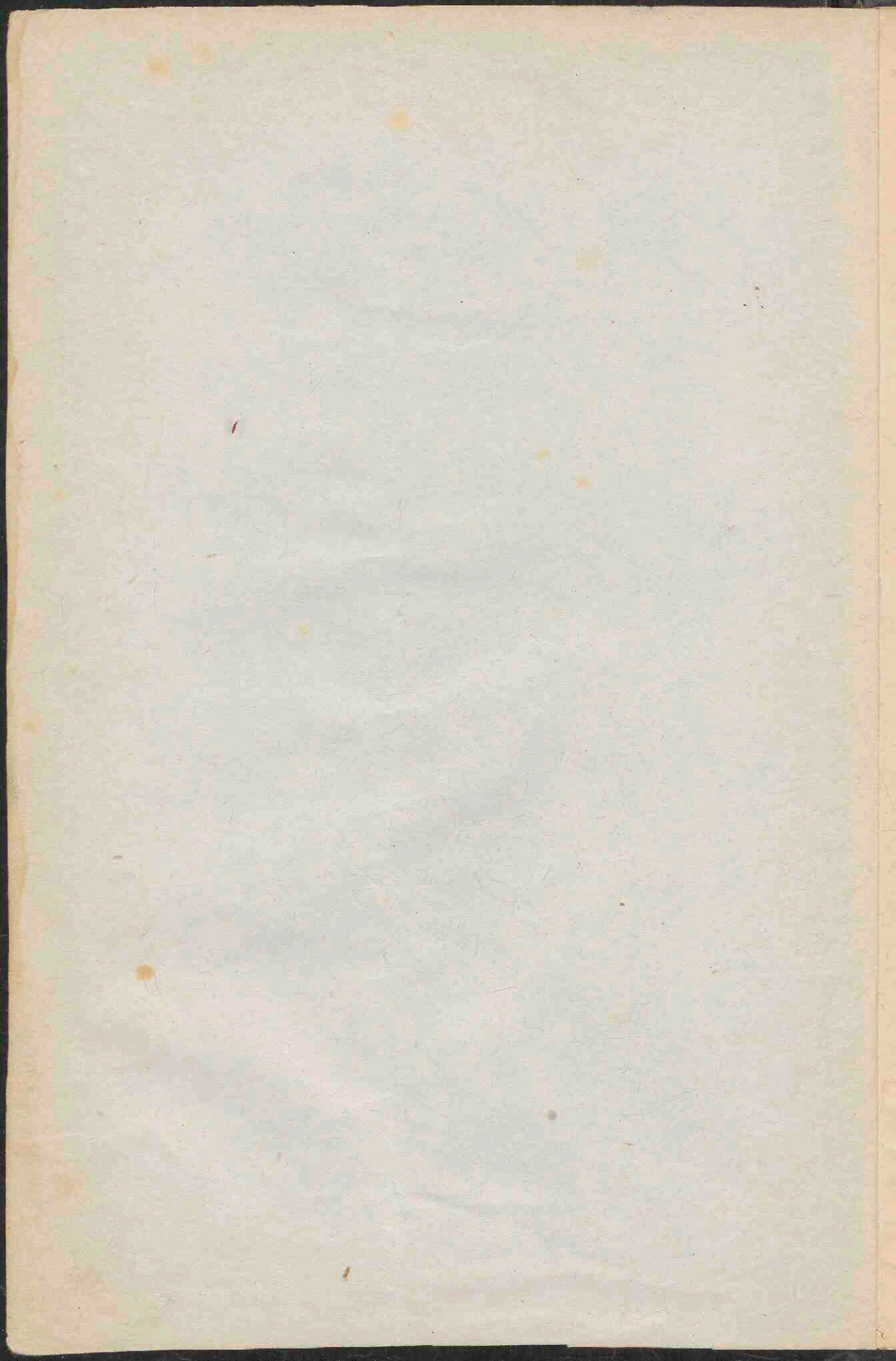

A. qu.
192

DE LIQUIDATIE

DER

VENNOOTSCHAP ONDER FIRMA.

Typ. J. VAN BOEKHOVEN, Utrecht.

RIJKSUNIVERSITEIT UTRECHT

1392 9199

DE LIQUIDATIE
DER
VENNOOTSCHAP ONDER FIRMA.

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

Doctor in de Rechtswetenschap

AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE UTRECHT,

NA MACHTIGING VAN DEN RECTOR-MAGNIFICUS

DR. C. A. PEKELHARING,

Hoogleraar in de Faculteit der Geneeskunde.

VOLGENS BESLUIT VAN DEN SENAAAT DER UNIVERSITEIT

TEGEN DE BEDENKINGEN VAN

DE FACULTEIT DER RECHTSGELEERDHEID

TE VERDEDIGEN

op Vrijdag 12 Maart 1897, des namiddags te 4 ure,

DOOR

WILLEM HENDRIK MARTINUS WERKER

geboren te Utrecht.

UTRECHT,
J. VAN BOEKHOVEN.
1897.

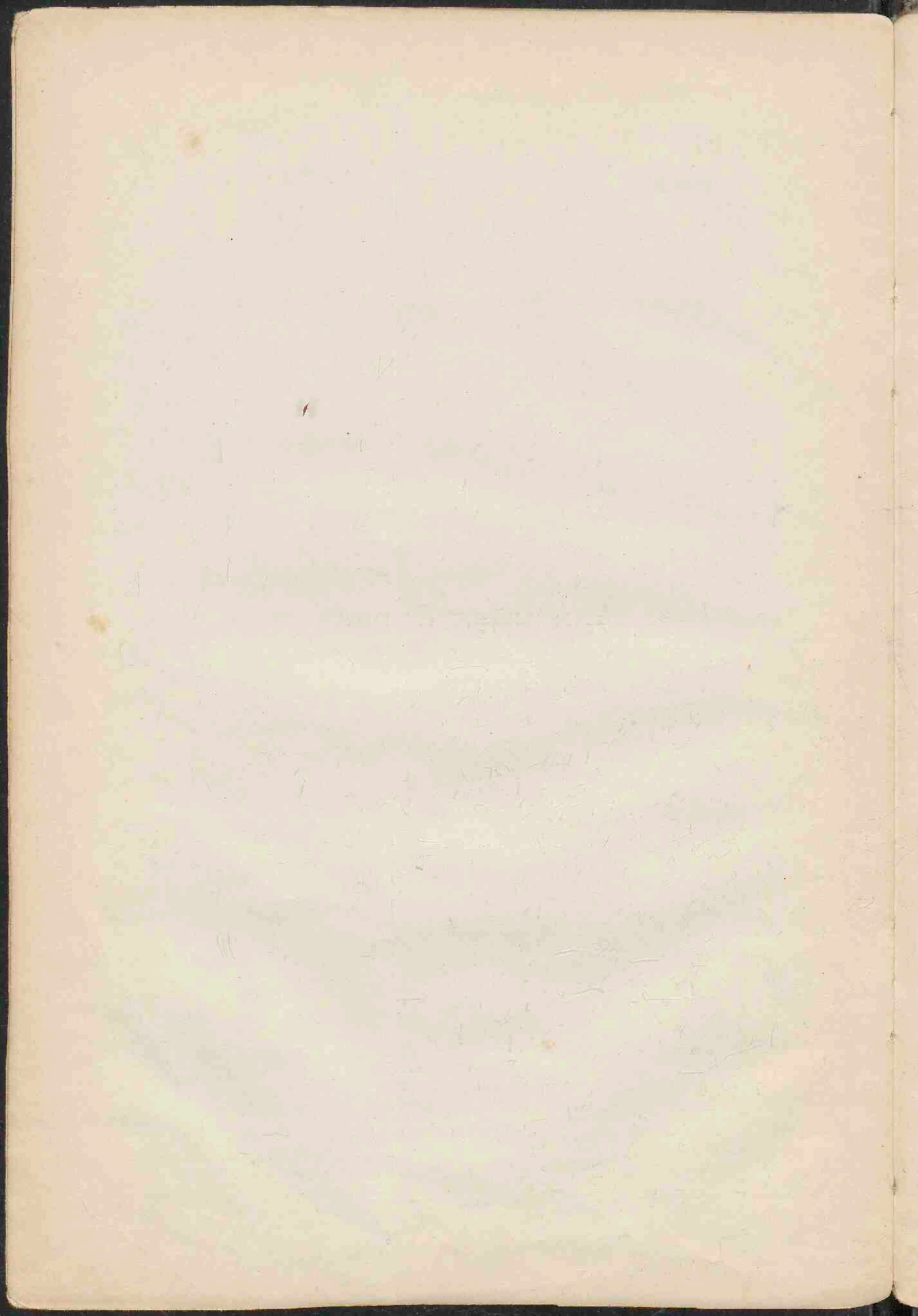

AAN MIJNE OUDERS.

*Bij de voltooiing mijner academische studiën in de Rechts-
wetenschap zij het mij vergund mijn dank te brengen aan
de Hoogleraren der Juridische Faculteit voor het van hen
ontvangen onderwijs.*

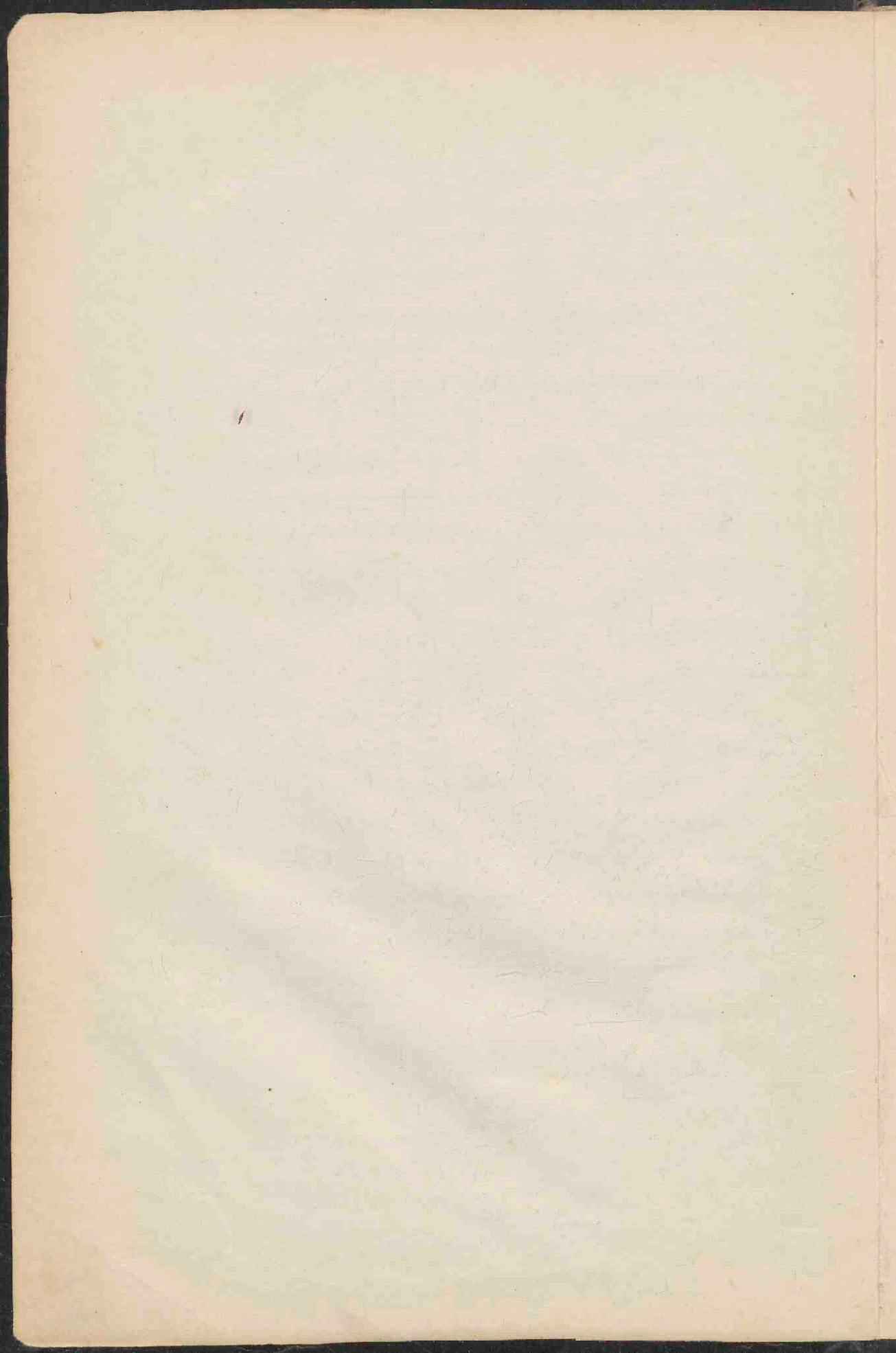
*In het bijzonder geldt dit mijnen hooggeachten promotor
Professor Mr. MOLENGRAAFF, die welwillend mijn aandacht
op het hier behandelde onderwerp vestigde en daarna zijn
kostbaren tijd beschikbaar stelde tot het nagaan en critiseeren
van mijn arbeid.*

*Mijne erkentelijkheid zij verder betuigd aan de Hooggeleerde
Eere-voorzitters van het Juristen-Dispuut-Gezelschap „ANTONIUS
MATTHAEUS”, voor hunne hooggewaardeerde leiding en terecht-
wijzing, waarvan ik mij, als lid van dat gezelschap zoo
ruimschoots in de gelegenheid zag gesteld partij te trekken.*

*Moge in de toekomst, waar de levenswegen mijner academie-
vrienden zich met den mijnen kruisen, steeds blijken, dat de
gevoelens van vriendschap aan de academie ontstaan, weder-
zijds voor het leven wortel hebben geschoten.*

Moge Utrecht's Academie steeds toenemen in bloei!

INHOUD.

	Bladz.
HOOFDSTUK I. Het Rechtskarakter der Vennootschap onder Firma.	1
§ 1. Inleiding	1
§ 2. Stelsel van Rechtspersoonlijkheid	10
§ 3. Stelsel van Communio pro indiviso	32
§ 4. Stelsel van voorrecht.	41
§ 5. Stelsel van contractsnaleving	45
§ 6. Het ontwerp der Staatscommissie	50
HOOFDSTUK II. De Ontbinding der Vennootschap onder Firma	55
HOOFDSTUK III. De Liquidatie der Vennootschap onder Firma	69
§ 1. Het Begrip Liquidatie	69
§ 2. Geschiedenis der Liquidatie	84
A. Onbekendheid der Liquidatie in het Romcinsche Recht	84
B. Ontstaan der Liquidatie in Italië	86
C. Onbekendheid der Liquidatie in het oude Duitsche Recht	92
D. Ontwikkeling der Liquidatie in het Fransche Recht.	96
E. Ontwikkeling der Liquidatie in het Nederl. Recht	113
§ 3. Het Nederlandsche Liquidatie-recht.	126
§ 4. Het Alg. Deutsche Handelsgesetz. en het ontwerp der Staatscommissie van 1890 betreffende de liquidatie	157
§ 5. Het Faillissement der Vennootschap onder Firma	170
STELLINGEN	197

HOOFDSTUK I.

Het Rechtskarakter der Vennootschap onder Firma.

---

§ 1. *Inleiding.* Ruim zestien jaren zijn verlopen sedert de Ned. Juristen Vereeniging de vraag aan de orde stelde, welke wijzigingen wenschelijk waren in ons recht betreffende de vennootschap onder firma en nog is er geen verandering in onze wetgeving op dit punt tot stand gebracht. Wel heeft de, sedert ontbonden, Staatscommissie tot Herziening van het Wetboek van Koophandel in 1890 een ontwerp voortgebracht betreffende deze materie, daarbij als basis nemende de vota der Arnheemsche Juristen-Vergadering van 1881, maar tot het doen van stappen op wetgevend gebied is men niet gekomen. Mogelijk is dit o. a. hieraan te wijten, dat de strijd over de meest gewichtige punten, ondanks de genoemde vota, niet uitgestreden was; de meening toch welker voorstanders te Arnhem met 16 tegen 35 stemmen in de minderheid waren gebleven, is eerst door den vroegeren practicus Mr. S. J. HINGST ¹⁾ en later door Mr. W. L. P. A. MOLENGRAAFF ²⁾ nog met klem verdedigd.

Merkwaardig is het, dat men steeds de meeste aandacht

---

¹⁾ HINGST: Nieuwe Bijdragen voor Rechtsgel. en Wetg. Nieuwe Reeks, dl. VIII pag. 1 v.v. en dl. IX, pag. 205 v.v.

²⁾ MOLENGRAAFF: Rechtsgel. Mag. dl. 3 pag. 15 v.v.

waardig keurde het faillissement, zooals Mr. LEVY het uitdrukte: de min eervolle begrafenis, der vennootschap onder firma, terwijl hare fatsoenlijke uitvaart, hare liquidatie, zich in weinig belangstelling mocht verheugen. Wel werd algemeen toestemmend te Arnhem het vraagpunt VI beantwoord n.l. „Moet de liquidatie eener vennootschap onder firma worden geregeld op de wijze als bij het Duitsche handelswetboek is bepaald?”¹⁾, maar de vele gewichtige vragen, die tijdens de vereffening kunnen rijzen en werkelijk ook zich voordoen, bleven onbesproken.

Verwondering wekken kan dit niet, want voor hem, die zich met de vennootschap onder firma bezig houdt, dringt zich van zelf de vraag betreffende het rechtskarakter harer verhouding tot hare goederen op den voorgrond en deze vraag eischt vooral beantwoording, wanneer de vennootschap hare betalingen staakt.

Degeen die den ontbindingstoestand der vennootschap ook buiten faillissement beschouwt, bevindt evenwel, dat ook hij niet tot eene juiste behandeling van dit onderwerp kan komen, alvorens aangaande het rechtskarakter een besluit te hebben genomen. Dit is dan ook de reden, waarom het vraagstuk in dit hoofdstuk te berde wordt gebracht.

Op de vraag wat eene vennootschap onder firma is, geeft art. 16 W. v. K. antwoord: het is eene vennootschap, door twee of meer personen aangegaan om onder een gemeenschappelijken naam koophandel te drijven; het is dus eene

1) Handelingen Ned. Jur. Ver. 1881 dl. 2 pag. 151.

def. v. 10/11 maatschap, welke beoogt het behalen van winst door het verrichten van handelsdaden. Wat de maatschap is, deelt het B. W. ons mede in art. 1655: het is eene overeenkomst, waarbij twee of meer personen zich verbinden om iets in gemeenschap te brengen, met het oogmerk om het daaruit ontstaande voordeel met elkander te deelen.

Door Mr. KIST ¹⁾ is er op gewezen, dat de maatschap hier als eene overeenkomst wordt opgevat, maar dat het begrip ook nog in eene andere beteekenis voorkomt n. l. die van het door die overeenkomst tot stand gebrachte, de contractueele samenwerking op die overeenkomst gebaseerd of, zooals Mr. MOLENGRAAFF ²⁾ het uitdrukt, de vereeniging. Die samenwerking, die vereeniging, die wij maatschap noemen, is van Romeinsch-rechtelijken oorsprong, al konden de Romeinen ook niet erkennen dat zij met eene vereeniging te doen hadden; hiertegen verzette zich immers de regel «Tres faciunt collegium». Dit kan ons tevens eene verklaring zijn, waarom ons B. W. de maatschap zeer eenzijdig definieerde als eene overeenkomst; eenzijdig, omdat de handeling van het «overeenkomen» is afgelopen, zoodra voldaan is aan de wettelijke vereischten, die eene afspraak tot contract verheffen. De vereeniging op deze afspraak gegrondvest, de eigenlijke maatschap, begint dan pas. Toch leidt het geen twijfel: er is hier gebruik gemaakt van de in art. 9 Gw. toegekende «bevoegdheid om zich met anderen duurzaam te verbinden ter bereiking van

¹⁾ KIST: Beginselen van Handelsrecht: dl. 3, pag. 185.

²⁾ MOLENGRAAFF: Leiddraad bij de beoef. v. h. Ned. Handelsr. Eerste stuk, pag. 71.

eenig gemeenschappelijk doel», welke definitie Mr. Buys ¹⁾ geeft van het recht van vereeniging. Het gemeenschappelijk doel is hier het behalen van voordeel.

De Romeinsche societas kwam niet altijd met onze maatschap overeen; is toch bij de laatste in den regel het doel gelegen in winstbejag, zoo zelfs, dat art. 1655 B. W. hier alleen van spreekt, te Rome was dit niet het geval; daar was het doel vooral het gemeen bezit d. w. z. het behoud, terwijl de moderne maatschap zich juist toelegt op omzet. De societas welke oorspronkelijk vooral te Rome gold, was de societas omnium bonorum, die ten doel had alle goederen gemeen te bezitten. Daarnaast gold de societas negotiationis alicujus ²⁾ waarbij gemeenschappelijk een bedrijf werd uitgeoefend en later gedeeld. Het winstbejag trad te Rome dus niet op den voorgrond, al was de societas omnis lucri, waarbij winst en verlies naar overeengekomen of wettelijke verhouding gedeeld werd, niet onbekend. ³⁾ Waar naar Ned. recht dus de bedoeling der maatschap is winst te behalen, komt deze voort uit de combinatie van kapitaal en arbeid of van arbeid met arbeid. Wordt door een dezer combinaties eene samenwerking geboren, dan gelden daarvoor de regelen van titel IX. B III. B. W. Waarom is nu van de regelen in dien titel gesteld afgeweken, wanneer het geldt het verrichten van handelsdaden? Voorwerp van deze zijn „waren” d. z. roerende goederen; maar waarom maakt het nu onderscheid of men

¹⁾ Buys: de Grondwet dl. I, pag. 89.

²⁾ PRINC. Inst. 3. 25.

³⁾ § 2 v. v. Inst. 3. 25.

met onroerende, dan wel met roerende goederen te doen heeft? . . . Toch wijst Mr. HINGST¹⁾ er terecht op, dat al moege er jure constituendo geen reden tot onderscheiding bestaan, er jure constituto belangrijke verschilpunten zijn n. l. : 1° Wijze van vertegenwoordiging, d. w. z. dat bij de vennootschap onder firma steeds eene naar buiten werkende lastgeving aanwezig is, hetgeen bij de maatschap niet het geval is; 2° Solidariteit en 3° Inschrijving in de registers van vennootschappen.

*verschil
v. maatschap
en v. n.v.
v. koopst.*

In 't Rom. recht was de societas door de regels der communio beheerscht; alleen werd er soms een institor aangesteld als het eene vennootschap van bedrijf, handel of scheepvaart gold, in welk geval derden eene actio institoria hadden tegen dien lasthebber en zijne aanstellers insolidum; in dit geval was er dus eene naar buiten werkende lastgeving aanwezig.

Wat ons recht betreft zegt Mr. MOLENGRAAFF²⁾ terecht, dat de burgerlijke maatschap en de vennootschap onder firma op denzelfden grondslag rusten d. i. op dezelfde soort overeenkomst: immers in de lastgeving ligt geen kenmerkend onderscheid tus- schen beide: de vennooten zijn toch in de maatschap, zoowel als in de vennootschap gelijkelijk bevoegd tot beheeren. De overeenkomst is dus dezelfde en het verschil ligt alleen in het niterlijk optreden: „de Vennootschap onder firma is de naar buiten optredende, de gepubliceerde maatschap;” daarom is geeischt inschrijving der acte van oprichting, het verbonden zijn van allen door de handeling van één. Niet de lastgeving

1) HINGST: Handelingen Ned. Jur. Ver. 1881 dl. I, pag. 109.

2) MOLENGRAAFF: Rechtsgel. Mag. 1884. pag. 38.

verschilt, maar de lastgeving is gepubliceerd en daarom worden de lastgevers direct gebonden, terwijl bij niet-publicatie d. i. bij de maatschap, er slechts interne werking aanwezig is.

Na aldus te hebben gezien hoe de vennootschap onder firma zich in onderscheiding van de burgerlijke maatschap in ons recht vertoont, moeten we ons verplaatsen te midden van den strijd over het rechtskarakter van den vennootschapsboedel. Het zal ons nu duidelijk worden, waarom het faillissement in deze materie juist aller oogen tot zich heeft getrokken: immers, wanneer de boedel der Vennootschap niet afzonderlijk moet worden gehouden van de privé-goederen der vennoten en bij haar faillissement naar den een of anderen maatstaf tusschen die vennoten moet worden verdeeld, dan zal dit voor de privé- zoowel als voor de vennootschapscrediteuren geheel andere gevolgen na zich slepen, dan wanneer de vennootschapsboedel een afzonderlijk geheel vormt, dat alleen ten bate komt der vennootschapscrediteuren, terwijl de privé-boedels slechts recht hebben op verdeling van het eventueel overblijvende saldo. Laat ons dat door een voorbeeld aantoonen.

A en B hebben eene vennootschap aangegaan, welke faillieert met een actief van *f* 50000 en een passief van *f* 100000. A heeft *f* 50000 privé-kapitaal en evenveel privé-schuld; B heeft *f* 10000 privé-kapitaal en ook zooveel privé-passief. Worden de vennootschapsactiva nu afzonderlijk gehouden, dan zullen de vennootschapscrediteuren, hiervoor alleen opkomende, uitbetaald krijgen 50 %. Voor de resteerende *f* 50000 zullen ze, wegens de werking der solidariteit, in A's zoowel als in B's

boedel opkomen. In dien van A is dus f 50000 actief en f 50000 privé-passief + f 50000 vennootschapspassief = f 100000 gezamenlijk passief; hier krijgen alzoo alle crediteuren 50 %, zoodat de vennootschapscrediteuren hier ontvangen f 25000. In den boedel van B is f 10000 privé-passief + f 50000 vennootschapspassief d. i. f 60000, terwijl het actief bedraagt f 10000, zoodat allen ontvangen $16\frac{2}{3}\%$ d. i. voor de vennootschapscrediteuren f 8333. Deze krijgen dus te zamen f 50000 + f 25000 + f 8333 = f 83333 d. i. meer dan 83 % van hunne geheele vordering, terwijl de privé-crediteuren respectievelijk in iederen boedel slechts 50 % en $16\frac{2}{3}\%$ krijgen.

Had men daarentegen de vennootschapactiva b. v. gelijkelijk verdceld over de beide privé-boedels dan zouden deze geworden zijn: f 75000 en f 35000. In A's boedel zouden opgekomen zijn f 50000 privé-cred. + f 100000 vennootschapscred. = f 150000 gezamenlijke crediteuren, zoodat hier uitgekeerd zoude zijn 50 %; in B's boedel zouden voor de f 35000 opgekomen zijn f 100000 + f 10000 = f 110000 gezamenlijke crediteuren, zoodat hier uitgedeeld zoude worden 31,8 %. De vennootschapscrediteuren krijgen in dat geval dus uit beide boedels te zamen f 81800 d. i. 81 %. Voor de privé-crediteuren van B zien we dat dit een sterk onderscheid maakt.

Wanneer de vennootschapsboedel groot is met betrekkelijk gering passief en de privé schulden worden niet gedekt door privé-actief, begrijpt men dat vooral verdeling der vennootschapsactiva zeer gunstig voor de privé-crediteuren zal zijn.

De handel daarentegen, heeft steeds verlangd den vennootschapsboedel voor zich alleen te mogen executeeren. Dit laatste zal het geval zijn, als de vennootschap onder firma beschouwd wordt als een rechtspersoon, waardoor hare goederen natuurlijk alleen voor hare schulden aansprakelijk worden en slechts van eene verdeeling van een saldo, dat na afbetaling der vennootschapscrediteuren mocht overblijven, sprake kan zijn. De Fransche auteurs en jurisprudentie hebben over het algemeen steeds rechtspersoonlijkheid aangenomen, hoewel de wet er aldaar voorzeker niet meer aanleiding toe gaf dan de onze. Ook in ons land was dit onder de heerschappij van het Fransche recht het geval en het bleef zoo na de invoering onzer eigene codificatie. In het jaar 1845 werd weder een arrest gewezen door het Hof van Noord-Holland, 2 Jan. 1845 W. 565, overeenkomstig deze leer; ditmaal bleef ze niet onbestreden, maar werd ze als „leidende tot gedrochtelijke uitkomsten” aangevallen door Mr. WEVE ¹⁾. De oude leer had evenwel ook een kampvechter: Mr. A. S. VAN NIEROP ²⁾ trad krachtig voor haar op en sedert heeft op dit gebied geene eenstemmigheid meer mogen heerschen, daar welhaast ook zij, die de rechtspersoonlijkheid verwierpen het niet meer eens waren. De rechtspersoonlijkheid werd nog verdedigd door Mr. J. VAN HALL ³⁾, Mr. A. C. HOLTJUS ⁴⁾,

¹⁾ WEVE: Themis 1846 pag. 60 v.v.

²⁾ VAN NIEROP: Ned. Jaarboeken 1846 pag. 297.

³⁾ J. VAN HALL: Handl. tot de Beoef. v. h. Burg. Recht, Stuk 2 § 54, 3, pag. 124.

⁴⁾ A. C. HOLTJUS: Faillietenrecht: pag. 64.

Mr. G. VAN TIENHOVEN ¹⁾ en, nadat zij in de beide praeadviezen voor de Juristen-Vereeniging in 1881 bestreden was, door Mr. J. A. LEVY ²⁾ en Mr. BONEVAL FAURE ³⁾. Tegen de meening echter, dat het vennootschapsvermogen verdeeld zou mogen worden tusschen de vennoten, ingeval een faillissement uitbrak, welke meening in de jurisprudentie van den Hoogen Raad welhaast die der rechtspersoonlijkheid had vervangen, kwam Mr. J. G. KIST ⁴⁾ in verzet: hij be- toogde, dat er hier wel geen sprake van een rechtspersoon kon zijn, maar dat er desniettemin een vermogen bestond dat afgescheiden was van het overige vermogen der vennoten en dat door *bestemming* des eigenaars dienen moest tot bevrediging van de vennootschapscrediteuren. De Juristen- vereeniging stelde dit punt in hare vergadering van 1881 aan de orde en de beide praeadviseurs, hoewel beiden bestrijders der rechtspersoonlijkheid, stonden weder lijnrecht tegen over elkaar: Mr. LODER ⁵⁾ wilde verdeling der activa over de verschillende vennoten, Mr. HINGST ⁶⁾ wilde het vennootschaps- vermogen afgescheiden houden en wel op grond van de *vennootschapsovereenkomst*. Dit gaf aanleiding aan de Mr.'s FEITH ⁷⁾ en de MAREZ OYENS ⁸⁾ om nog vóór de vergadering

1) G. VAN TIENHOVEN: Beschouwingen over Rechtspersoonlijkheid; Utr. 1866. pag. 75.

2) J. A. LEVY: Het rechtskarakter der firma.

3) BONEVAL FAURE: Rechtsgel. Mag. dl. 2 pag. 303.

4) J. G. KIST: Beginselen van Handelsrecht; al. 3 pag. 154 v.v.

5) LODER: Handelingen Ned. Jer. Ver. 1881. pag. 114 v.v.

6) HINGST: Handelingen Ned. Jur. Ver. 1881. pag. 35 v.v.

7) FEITH: Themis 1881: pag. 342 v.v.

8) DE MAREZ OYENS: Themis 1881: pag. 479 v.v.

der juristen-vereeniging hunne meening in deze materie kenbaar te maken, van welke de laatste meent dat het Handelsrecht aan de bestemming van partijen, geuit in hunne overeenkomst, bindende kracht geeft, waardoor de crediteuren der vennootschap een voorkeur op de activa van deze verkrijgen.

Wij zullen nu de verschillende stelsels achtereenvolgens behandelen aan de hand van hen, die ze verdedigd hebben, om aldus tot eene conclusie betreffende het rechtskarakter van het vermogen der vennootschap onder firma te kunnen komen.

§ 2. *Het stelsel van Rechtspersoonlijkheid.* Dit stelsel wordt in het praeadvies van Mr. HINGST gehekel, niet in dien zin dat de praeadviseur de vennootschap onder firma aan een vaststaand begrip van rechtspersoonlijkheid toetsende, tot de conclusie komt, dat zij hieraan niet beantwoordt, maar hij tast de rechtspersoonlijkheid zelve aan en is dan van oordeel, hier zulk een weinig positief begrip voor zich te hebben, waaronder zoo zelden hetzelfde verstaan wordt, dat hij de geheele uitdrukking „Rechtspersoonlijkheid” over boord werpt. Mr. HINGST ¹⁾ redeneert aldus: er zijn vele theoriën waarnaar de al of niet aanwezigheid der rechtspersoonlijkheid wordt afgemeten: de een kent ze wel, de ander niet toe aan de namelooze vennootschap; nog anderen kennen ze zelfs aan de maatschap toe (Mr. A. S. VAN NIEROP ten onzent). Daarmee houdt het niet op; BÖCKING (Pand. 2 : 212) meent, dat het

---

¹⁾ HINGST: Praeadvies pag. 36.

rechtssubject van eene erfdienstbaarheid is een erf, want dit is de eigenlijk gerechtigde, dus een rechtspersoon; BEKKER (Jahrbücher des gem. Rechts 4 : 292) ziet bij toonder-papier in het papier de juridische persoon; de Pandecten stellen de societas met de hereditas jacens gelijk; sommige Fransche schrijvers maken den faillieten boedel tot een rechtspersoon. Op deze wijze komt men er toe rechtspersoonlijkheid aan te nemen, zoodra maar aan een fictief wezen eigendom of persoonlijke rechten of verplichtingen worden toegekend en ze wordt aldus gelijk „Rechtsfähigkeit“: zoo zou men naarmate ze meervoudig werd ook moeten spreken van persoonlijkheden; aldus zouden we een aantal soorten, graden, hoogere en lagere organismen moeten onderscheiden. Als de laagste soort de maatschap was, wat zou ons dan de rechtspersoonlijkheid helpen om verschijnselen afwijkende van deze te verklaren? Conclusie van Mr. HINGST is dus dat het ten hoogste onraadzaam is in deze materie van juridieke persoonlijkheid te spreken: het sticht verwarring, maar heldert niet het minste op.

Wordt nu door deze redeneering der rechtspersoonlijkheid recht gedaan? Volgen wij daartoe een betoog, dat uitgaat van eene stelling, waar ook Mr. HINGST en BRINZ ¹⁾, de heftige bestrijders der juridieke persoonlijkheid, niets tegen kunnen hebben.

Het Recht regelt rechtsbetrekkingen tusschen rechtssubjecten, d. i. overal waar een absoluut of een relatief recht geboren wordt, treedt een rechtssubject tegenover alle andere of wel

¹⁾ BRINZ: Pandekten § 60.

tegenover een bepaald rechtssubject in eene door het recht geregelde verhouding. De rechtssubjecten zijn alzoo zij, die kunnen treden in rechtsbetrekkingen, m. a. w. die rechten kunnen hebben of wel kunnen gebonden zijn. Zoodra er een concreet of abstract begrip optreedt, dat geene subjectieve rechten hebben kan of niet kan gebonden worden, d. i. niet kan treden in de door het recht geregelde verhoudingen, dan is dit concrete of abstracte begrip geen rechtssubject. De bevoegdheid nu om in rechtsbetrekkingen te treden d. i. rechten te hebben of gebonden te worden, kan alleen door het objectieve recht verleend worden, maar het objectieve recht kan die aan elk concreet of abstract begrip verleenen, om de eenvoudige reden, dat geene macht zulks beletten kan. Of het concreet of abstract begrip van deze verheffing tot rechtssubject, d. i. van de verleening der bevoegdheid om subjectieve rechten te verkrijgen en er door gebonden te worden, profiteeren zal, dit hangt geheel af van de inwendige constructie van dat begrip: zoo zijn allen het er over eens, dat tegenwoordig alle fysieke personen of menschen door het objectieve recht als rechtssubjecten erkend worden. Toch kan een mensch de inwendige en uitwendige geschiktheid missen om zich in rechtsbetrekkingen te plaatsen, zooals b. v. een te vondeling gelegd en nog niet gevonden kind van eenige dagen ouderdom, dat de inwendige geschiktheid niet heeft, want het kan niet denken en handelen, en dat de uitwendige mist, want niemand is zich van zijn bestaan bewust en niemand kan dus tot hem in betrekking treden; toch blijft dit kind een rechtspersoon, d. w. z. dat het recht

hem de *bevoegdheid* verleend heeft om in rechtsbetrekkingen te treden, al weet dit kind hier ook geen gebruik van te maken.

Zoo zoude het recht ook aan alle concrete begrippen (brug, gebouw enz), zoowel als aan alle abstracte (geluk, schoonheid, vereeniging, stichting) die bevoegdheid kunnen verleenen: immers wie kan dit het objectieve recht beletten? Van de inwendige organisatie van zulke begrippen zal het evenwel afhangen of zij er iets aan hebben. Als b. v. het recht aan het begrip „gebouw” rechtspersoonlijkheid verleende, zou dit de organen missen om rechten te verkrijgen of zich te verbinden. Stellen we ons voor eene plaats, waar aan geen begrip (ook niet den mensch) deze bevoegdheid verleend was, dan zou niemand tegenover een ander in rechtsbetrekkingen kunnen treden m. a. w. er zouden geen rechtsbetrekkingen d. i. subjectieve rechten zijn, dus ook niet het geheel der subjectieve rechten of het objectieve recht; er zou dus anarchie heerschen. In de toekenning der bevoegdheid kan het recht echter meer of minder ver gaan. Voor ons is het zeer natuurlijk, dat alle fysieke personen, alle menschen, deze bevoegdheid aan het recht ontleenen (art. 2 B. W.); toch is dit niet altijd zoo geweest: eenmaal beperkte het Romeinsche recht de bevoegdheid om in rechtsbetrekkingen te treden tot zijne eigene burgers; iedere vreemdeling was een vijand (*hostis*) en stond buiten de rechtsorde, kon vrijelijk gedood worden. Later werd het recht minder wreed; maar nog steeds waren niet alle fysieke personen tevens rechtsbevoegd: de servi konden niet in rechtsbetrekkingen treden. Nog kende het Fransche recht tot 1854 toe de „*mort civile*”, waardoor

men zijne eigendommen verloor ten bate zijner erven, zijn huwelijk ontbonden zag. Wat nu betreft de niet-physieke personen kan het recht aan een meer of minder groot aantal begrippen de toekenning der bevoegdheid om in rechtsbetrekkingen te treden verleenen. Steeds zal hiervan dus het gevolg zijn, dat wanneer het begrip, dat de bevoegdheid ontving, de organen bezit om zijn recht uit te oefenen, het in zijn optreden volkomen gelijk wordt aan de physieke personen, die het recht verwierven. Reeds dadelijk zien we hier eene categorie van rechten, welke de niet-physieke persoon in de onmogelijkheid is om uit te oefenen. Het zijn de Familierechten en het hiermede in verband staande wettelijke erfrecht (eene uitzondering op dit punt moet voor den staat worden gemaakt), waartoe steeds personen tot welke men in bloedverwantschap staat geroepen worden, alsmede de overlevende echtgenoot. Blijft dus over het Vermogensrecht; maar op dit gebied is het optreden der physieke personen en der andere begrippen, die door het recht tot rechtssubject werden verheven, volkomen gelijk: in beide gevallen hangt het af van de inwendige constructie, van de aanwezigheid van tot uitoefening der subjectieve vermogensrechten, geschikte organen. Wat is nu datgene wat een rechtssubject onderscheidt van een concreet of abstract begrip dat dit niet is? Het feit, dat het subjectieve rechten kon verwerven en dat het verbonden kan worden tot verplichtingen. Steeds is het dan het subject zelf, dat in dit laatste geval eene verplichting op zich heeft genomen, dat dus voor de nakoming dezer verplichting kan worden aangesproken. Wanneer een physieke persoon

eene verplichting op zich neemt kan van hem zelven de nakoming daarvan worden geeischt, niet van een ander: immers de overeenkomst bindt volgens art. 1376 B. W. slechts partijen. Wij zagen nu, dat er in werkelijkheid geen onderscheid bestaat tusschen een fysiek persoon en een ander tot rechts-subject verheven concreet of abstract begrip en ook dit laatste is dus alleen aansprakelijk voor de verplichtingen, die het op zich nam. Moet nu de wet uitdrukkelijk verklaren, dat zij een begrip tot rechtssubject verheft? Dit behoeft niet, want wanneer de wet het eene of andere begrip regelt, kan uit deze regeling blijken, wie voor de verbintenissen aansprakelijk is; rust deze aansprakelijkheid volgens de wet op het begrip zelf, dan blijkt hierdoor dat eene verheffing tot rechtssubject bedoeld is; is echter volgens de rechtsvoorschriften van verbondenheid van het begrip geen sprake, maar worden door de in die materie te pas komende overeenkomsten andere rechtssubjecten gebonden, zoo is er geen sprake van de erkenning van een nieuw rechtssubject. Aan deze rechtssubjecten buiten de fysieke personen pleegt men den naam van rechtspersonen te geven. Is het nu de vraag of het recht tot rechtspersoon verheft eene vereeniging, dan zal het eenige onbedriegelijke kentceken zijn dat dit begrip zelf aansprakelijk is jegens de schuldeischers, terwijl de leden dit niet of niet direct zijn. Terecht zegt Mr. MOLENGRAAFF ¹⁾ dat de leden niet *direct* aansprakelijk mogen zijn; tegen hunne subsidiaire aansprakelijkheid kan immers geen bezwaar

---

¹⁾ MOLENGRAAFF: Leidraad stuk 1 pag 74.

bestaan want ten aanzien van elk rechtssubject, een fysiek of juridiek, kunnen derden zich aansprakelijk stellen voor de schulden van dit rechtssubject, wanneer zij zich bij overeenkomst hiertoe verbinden (art. 1875 B. W.). Waarom zouden de leden eener vereeniging, die rechtspersoon is, zelve rechtssubjecten zijnde naast het rechtssubject „vereeniging”, zich niet voor de schulden van dit begrip aansprakelijk kunnen stellen, terwijl anderen dit wel kunnen? Hierdoor wordt immers de zelfstandige aansprakelijkheid van den rechtspersoon niet aangetast.

BRINZ (t. a. p.) voer eenmaal hevig uit tegen het begrip rechtspersoon, omdat z. i. door eene fictie tot een persoon werd gemaakt, wat dit niet was. Mogelijk geschiedde dit in de door BRINZ bestreden theoriën en indien werkelijk een rechtspersoon niet aanwezig zou kunnen zijn zonder fictie, zouden wij hem en Mr. HINGST gaarne volgen in hunne bestrijding van eene verheffing der nulheid tot eenheid. In werkelijkheid doet het recht niets anders dan aan begrippen de bevoegdheid verleen en om in de betrekkingen door het recht geregeld op te treden, het aan die werkelijk bestaande begrippen overlatend of zij van het gegeven recht kunnen en willen gebruik maken.

Mr. KIST ¹⁾ stelt als vereischte voor het aanwezig zijn eener rechtspersoonlijkheid een „wil buiten den mensch”, die niet de private wil is van een mensch; er moet de vorming van een onafhankelijken wil plaats hebben, hetgeen niet altijd

---

¹⁾ KIST: Beginselen van Handelsr. dl. 3 pag. 146 v.v.

het geval is als twee of meer menschen zich vereenigen; wordt door elk lid met de vereeniging niets dan zijn eigen materieel belang beoogd, dan is er geen wil ontstaan, afgescheiden van de private willen der vereenigde personen, er is geen nieuw rechtssubject gevormd: zoo is b.v. naar deze redeneering bij de namelooze vennootschap geen nieuwe wil en dus geen rechtspersoon ontstaan; immers de leden stemmen slechts in hun eigen belang. Aldus concludeert ook Mr. OPZOOMER ¹⁾, bij wien rechtspersoon identiek is met zedelijk lichaam en die verbiedt een zedelijk lichaam aan te nemen, waar het te doen is uitsluitend om winst voor de leden, zooals bij de naaml. vennootschap.

Niemand kan natuurlijk Mrs. KIST en OPZOOMER beletten deze criteria voor rechtspersoonlijkheid te stellen. Echter zal men moeten toegeven, dat door de wet tot rechtssubject verheven is (volgens de hierboven gehouden redeneering), elk begrip dat, hetzij mensch of niet-mensch, afzonderlijk voor zijne schulden aansprakelijk is. !!!

Dit nu kan het geval zijn bij eene vereeniging of bij een begrip, dat winst voor zijne leden beoogt, zoowel als bij elk ander begrip en indien we dus de klasse der niet-menschelijke rechtssubjecten, die geen winst voor hare leden beoogen, met den naam van rechtspersonen betitelen, dan zullen we voor de niet-menschelijke rechtssubjecten, die wel winst beoogen (b.v. de namelooze vennootschap), een anderen naam moeten uitdenken, terwijl die beide kategoriën, benevens nog boven-

¹⁾ OPZOOMER: Burgerlijk Wetboek verklaard. dl. 9 pag. 30 j^o 178.

dien de fysieke rechtssubjecten, gemeen hebben het optreden naar buiten, dat ligt in het boven aangegeven gemeenschappelijk kenmerk. Wij vinden het daarom gemakkelijker, waar wezenlijk verschil ontbreekt, alle niet-fysieke rechtssubjecten met den naam rechtspersoon aan te duiden.

Tot een geheel ander resultaat dan Mr. Kist komt Mr. DIEPHUIS ¹⁾; volgens deze is al wat buiten den enkelen mensch persoonlijkheid bezit en als iets dat op zich zelf bestaat, rechtsbevoegd is, rechtspersoon. Het vertoont zich als subject van rechten en wordt als zoodanig door het recht erkend. Bizon- dere erkenning is in 't algemeen niet noodig; dit is slechts het geval bij vereenigingen van menschen volgens art. 5 der wet van 1855. Deze wet is echter volgens art. 14 niet op de handelsvennootschappen van toepassing en deze blijven dus aan het oude recht onderworpen. Nu belet het Burgerl. recht, omdat het haar uitdrukkelijk uitsluit in art. 1690 B. W., de maatschap in eigenlijken zin als rechtspersoon te erkennen; wel mogen we dit echter andere vennootschappen doen en daar nu eene eenheid aanwezig is bij de naaml. vennootschap, zoowel als bij de vennootschap onder firma, die beide eigene persoonlijkheid, eigen naam, woonplaats, vermogen, bezittingen hebben, zijn deze handelsvennootschappen rechtspersonen.

Terecht zegt Mr. DIEPHUIS, dat alles wat buiten den mensch persoonlijkheid bezit rechtspersoon is en dat dit niet door bijzondere erkenning behoeft gezegd te worden door de wet.

---

¹⁾ DIEPHUIS: Burgerlijk Recht dl. 1 pag. 374 v.v.

Alleen is het de vraag: waar die bijzondere persoonlijkheid uit blijkt en we toonden boven aan, dat deze slechts aanwezig mag geacht worden, als er eene zelfstandige aansprakelijkheid voor de verbintenissen aanwezig is. Deze nu kan nimmer blijken uit eigen naam, woonplaats, vermogen, bezittingen en wat men er zich nog bij wil denken; straks zullen wij aantoonen, dat dit alles zeer goed zonder rechtspersoonlijkheid aanwezig kan zijn.

Mr. LEVY ¹⁾ definieert terecht: een rechtspersoon bestaat zoolang en wanneer door het staatsgezag aan een doel (waarom niet een begrip?) zelfstandigheid naar rechten is toegekend. Maar verder zegt hij dat die zelfstandig-verklaring bij de vennootschappen heeft plaats gehad en hierin dwaalt hij juist weder ten aanzien van sommige hunner, want deze zou naar onze redeneering van pag. 13 slechts kunnen blijken uit eene zelfstandige aansprakelijkheid, welke bewezen moet worden, en juist in het bewijzen van deze faalt Mr. Levy, ten aanzien der vennootschap onder firma. Indien de wet zegt, dat het een of andere begrip rechtspersoon is, moet hier zelfstandige aansprakelijkheid uit volgen; maar wanneer de wet zwijgt, moet men de zelfstandige aansprakelijkheid aantoonen, om tot het bestaan van een rechtspersoon te kunnen concludeeren.

Nu rijst voor ons de vraag of in ons gemeene recht het begrip rechtspersoon werkelijk bekend is. Bij onderzoek blijkt, dat dit woord in de wetgeving van 1838 niet voorkwam doch dat aldaar wel was behandeld het zedelijk lichaam, hetwelk

¹⁾ LEVY: Rechtskarakter der vennootschap. o. firma. pag. 42 j^o 52.

door M. WEVE¹⁾ aldus werd gedefinieerd: „een zedelijk lichaam is eene wettige vereeniging van personen tot een bepaald doel, maar zonder geldelijk voordeel (lees: voor de leden, zegt Mr. HINGST terecht) te beoogen, bij welke geene persoonlijke aansprakelijkheid bestaat en ten aanzien van wie de goederen van het lichaam zelfs niet voor hun aandeel hun bijzonder eigendom uitmaken”.

We treffen hier dus aan ons kenmerk van niet-aansprakelijkheid der leden welke is uitgedrukt in art. 1698 B. W., en moeten op dien grond tot het bestaan van rechtspersoonlijkheid besluiten.

Niet ten allen tijde kwam bij de publiekrechtelijke vereenigingen, die dus wettige vereenigingen van personen waren, de uitsluiting van particuliere aansprakelijkheid voor: zoo bepaalde art. 23 der Unie van Utrecht, dat voor de uitvoering der bepalingen dezer overeenkomst aansprakelijk waren „d'ingezetenen van de respectieve Provinciën, steden en *Leden* van dezen in persoon en de goederen”. STOBBE²⁾ verhaalt ons hoe de raad der stad Keulen in 1274 aan zekerer ADAM eene schuldbekentenis afgaf, waarbij zij dezen bij mora het recht gaf „nostra et nostrorum concivium pignora capere”. Ook het ontwerp KEMPER maakte in de art. 881 en 882 j^o 886 de leden van privaatrechtelijke vereenigingen in een bepaald geval verantwoordelijk. In 1274 waren dus die publiekrechtelijke vereenigingen en in het ontw. 1820 waren de bedoelde privaatrechtelijke geen rechtspersonen.

¹⁾ WEVE: Themis 1846, pag. 71.

²⁾ STOBBE: Deutsches Privatrecht I § 50 pag. 328 noot 5 en 6.

In 1833 werd in de Kamer gezegd, dat de niet aansprakelijkheid der leden van een zedelijk lichaam geen betoog behoeft, daar deze toch niet geeischt kon worden van een onderdaan van staat, provincie of gemeente ¹⁾.

De kwestie der rechtspersoonlijkheid der universitates rerum hier terzijde latende, richten we nu het oog op de maatschap en de vennootschappen van koophandel. We hebben reeds gezien op pag. 3 dat deze vallen onder het begrip vereeniging, maar welke is nu hunne verhouding tot het zedelijk bestaan? Art. 1690 B. W. zegt, dat de wet *behalve de eigenlijke maatschap*, vereenigingen van personen als zedelijke lichamen erkent enz. Dit nu kan twee beteekenissen hebben: of er zijn twee soorten van zedelijk lichaam n.l. maatschap en andere vereenigingen van personen, of er zijn twee soorten van vereenigingen n.l. maatschap en zedelijke lichamen. Ware de eerste beteekenis de juiste, dan zouden we één groep zedelijke lichamen hebben, die rechtspersoon zijn volgens ons criterium, n.l. de vereenigingen van personen volgens art. 1698 B. W., en een andere groep die dat niet zijn n.l. de maatschappen op grond van art. 1680 B. W. Uit het tegenover elkander plaatsen van titel 9 en 10 B. W. ^{2 soorten van vereenigingen} waarop weer gewezen wordt in art. 1690 B. W., meenen we de tweede beteekenis te moeten aannemen: hier is de groep maatschap geen rechtspersoon, de groep zedelijk lichaam is dit wel. In art. 1690 B. W. wordt gesproken van de eigenlijke maatschap d. i. de burgerlijke maatschap. Hoe is

¹⁾ VOORDUIN: Geschied. en Beginsel. der Ned. Wetb. V. pag. 314.

Alleen N.V.
 | 't nu met de andere maatschappen n.l. die van koophandel?
 Naar ons criterium is er geen twijfel, dat slechts een der in
 titel 3 W. v. K. geregelde Handelsvennootschappen voldoet
 aan het criterium der rechtspersoonlijkheid n.l. de naamlooze,
 hetgeen blijkt uit art. 40 K., hetwelk zegt, dat men slechts
 aansprakelijk is tot het beloop van zijn aandeel. De vennoot-
 schap o. firma welke ons in casu bezig houdt, beantwoordt
 echter niet aan het criterium der rechtspersoonlijkheid; door
 art. 18 K. worden toch de leden der vennootschap persoonlijk
 aansprakelijk gesteld en wel elk voor het geheel. Waar nu
 de aansprakelijkheid juist op de leden der vennootschap rust,
 missen we het vereischte voor de rechtspersoonlijkheid d. i.
 aansprakelijkheid van het lichaam. Wel heeft men getracht
 dit te weerleggen, maar men is hier niet in mogen slagen.
 Het Hof van Zuid-Holland, bij arrest van 2 Oct. '54 W. 1582,
 motiveerde n.l. dat het woord „aansprakelijk” in art. 18 K.
 zou beteekenen „verantwoordelijk”. Wanneer de wetgever
 iemand verantwoordelijk stelt, merkt Mr. HINGST ¹⁾ terecht
 op, zegt hij dit uitdrukkelijk. Maar de wetgever sprak hier
 niet van „aansprakelijkheid voor een ander”, maar van
 „hoofdelijke aansprakelijkheid” der vennooten en bedoelde het
 blijkbaar in den zin van art. 1319 B. W., waar staat, dat
 de schuldeischer eener hoofdelijke verbintenis diengenen
 zijner schuldenaren, dien hij verkiest, kan „aanspreken”.
 Er is hier dus niet een rechtspersoon tot wien men zich
 eerst moet richten, maar ieder der vennooten kan hoofdelijk

¹⁾ HINGST: Praeadvies pag. 61.

voor het geheel direct aangesproken worden. Aldus besliste ook de Hooge Raad: 10 Maart 1876 W. 3965.

De eerste maal, dat in de Nederlandsche wetgeving het woord rechtspersoon gebruikt werd, was in de tot uitvoering van art. 10 der Grondw. van 1848 geeischte wet tot regeling en beperking van het recht van vereeniging en vergadering, welke tot stand kwam op 22 April 1855 Stbl. n°. 32. Juist de niet-aansprakelijkheid der leden eener vereeniging voor hare schulden, was een der groote grieven tegen de onbeperkte toelating aller vereenigingen als rechtspersoon, zooals het B. W. die huldigde blijkens art. 1690 j. ^o art. 1698. Wel liet deze wet de bevoegdheid om vereenigingen op te richten vrij, maar reeds bij de behandeling van art. 10 G.w. van '48 vestigde THORBECKE de aandacht er op, dat de algemeene toelating als rechtspersoon van alle vereenigingen te liberaal was; er lag zelfs een groot gevaar in, waarop Minister DONKER CURTIUS in de toelichting der wet van 1855 dan ook wees: immers men kon zich door misbruik van het recht van vereeniging een denkbeeldig crediet scheppen door art. 1698 B. W., en zóó den eenvoudigen burger in het ongeluk storten. Deze bepaling was dus een hinderpaal voor de goede trouw. Nu wilde de Regeering het oprichten van vereenigingen in het algemeen vrij laten in art. 1 der wet, maar de verbindingen zouden de personen verbinden, die de overeenkomsten sloten volgens art. 12, tenzij er rechtspersoonlijkheid was aangevraagd, in welk geval eene erkenning volgens art. 5 noodig was; in dat geval was dus art. 12 (alleen geldende voor vereenigingen niet-rechtspersoon) niet van toepassing en dan

Wet v 1855

was de erkende vereeniging zelve gebonden. We zien hier dus het gevonden criterium der rechtspersoonlijkheid op den voorgrond treden.

Daar de erkenning volgens art. 7 der wet in het „algemeen belang” geweigerd kon worden, was het de bedoeling des ministers, door veelvuldige weigering het art. 1698 B. W. ter zijde te stellen. Terecht wijst echter Mr. HINGST ¹⁾ er op dat de ervaring leert hoezeer des ministers denkbeeld fiasco gemaakt heeft; weigering toch komt zelden of niet voor.

De genoemde wet nu was volgens art. 14 niet van toepassing o. a. op de maatschap en de vennootschappen van koophandel. Daar dit toch ook vereenigingen zijn, konden ze in deze wet niet over het hoofd worden gezien, doch al wilde de wet ook alle vereenigingen omvatten, ze verlangde zich in het rechtskarakter der vennootschappen toch niet te mengen en liet dit over aan de bestaande bepalingen van het Burgerlijk Wetboek en het Wetboek van Koophandel. In den rechtstoestand der vennootschap onder firma was dus, zomin als in dien der andere vennootschappen verandering gekomen; hij bleef zooals we hem boven expliceerden. Al eischte art. 10 der Grondwet dus ook eene regeling der vereenigingen, die vennootschap van koophandel zijn, door art. 14 der wet van '55 werden ze terecht aan het gemeene recht overgelaten, hetgeen de Regeering ook bij de behandeling der wet van 14 Sept. '66 Stbld. n°. 123 tot uitbreiding van art. 14 der wet van 1855 erkende. De Memorie van Toelichting nam

---

¹⁾ HINGST: Nieuwe Bijdragen: Nieuwe Reeks, deel 8, pag. 44.

toen aan „met den Hoogen Raad, dat de wet ter uitvoering van art. 10 G.w., zoomin als dat artikel zelf, alleen betreft vereenigingen van staatkundigen aard. Het begrip der Vereeniging in de Grondwet, zoowel als in de wet wenscht de Regeering in overeenstemming met haar geschiedenis zoo ruim mogelijk op te vatten, mits men het slechts beperke tot vereenigingen, corporatiën of zedelijke lichamen.” Verder meende de Regeering ten onrechte, dat er een verschil in aard zou zijn tusschen vennootschappen en andere vereenigingen, hetwelk hier echter niet ter zake doet. Dat art. 14 toetsing der daar genoemde begrippen aan een algemeen rechtspersoonlijkheids criterium niet uitsloot, werd ook in de 2^e Kamer erkend; immers het voorloopig verslag zegt: „ten aanzien van naamlooze vennootschappen is men algemeen van meening, dat de Koninklijke goedkeuring erkenning van rechtspersoonlijkheid medebrengt”.

Weder kwam het rechtspersoonlijkheids criterium ter sprake bij de behandeling der wet van 1876 Stbld. n°. 227 tot regeling der coöperatieve vereenigingen. Oorspronkelijk vroegen deze lichamen overeenkomstig de wet van 1855 erkenning aan als rechtspersoon en de opvolgende ministers hadden hier geen bezwaar in gezien, tot de minister DE VRIES haar weigerde op grond, dat de coöperatieve vereeniging niet voldeed aan het kenmerk, dat hij stelde voor rechtspersoonlijkheid, n.l. dat bij uittreden of afsterven der leden geene uitkeering plaats mocht hebben. In casu betrof het eene vereeniging, waarbij dit wel geschiedde en daarom meende de minister uit den aard der zaak de rechtspersoonlijkheid niet

te kunnen verleenen. Wij zullen later zien, dat des ministers kenmerk niet opgaat, maar voor ons is het duidelijk naar ons beproefd criterium, dat bij de coöp. vereeniging, door des ministers weigering, de leden persoonlijk aansprakelijk werden, immers het lichaam was in de wet niet geregeld. Ter zelfder tijd eischte Mr. H. GOEMAN BORGESIUS, ¹⁾ dat de coöp. vereeniging ook rechtspersoonlijkheid zoude hebben, zonder dat de erkenning volgens de wet van 1855 gevraagd was: het was immers een eisch van algemeen belang, dat het niet aan de willekeur eens ministers was overgelaten aan dergelijke vereenigingen bestaan te weigeren.

De Regeering tot regeling willende overgaan, maakte een ontwerp, waarin evenwel de rechtspersoonlijkheid niet voorkwam; dergelijke associaties zouden hun naam ontleenen aan het voorwerp hunner handelsonderneming, onder toevoeging der woorden „vennootschap met veranderlijk kapitaal”.

De Regeering betoogde terecht, dat eene vereeniging, die huizen bouwt en ze daarna door de leden laat gebruiken, volkomen beantwoordt aan de burgerlijke maatschap. De Commissie van Rapporteurs eischte evenwel rechtspersoonlijkheid, waarvan dan het gevolg zou zijn, dat faillissement van de vennootschap niet dat der vennoten behoefde na zich te slepen. Bij de openbare behandeling werd door Mr. VERNIERS VAN DER LOEFF de zelfstandige rechtspersoonlijkheid voorgeslagen, waarmede de meerderheid zich ver-

---

¹⁾ GOEMAN BORGESIUS: de Rechtspersoonlijkheid der Coöperatieve Vereeniging.

eenigde. Aldus werd de rechtspersoonlijkheid in art. 6 der wet van '76 opgenomen. Als criterium ter beantwoording van de vraag, of men te doen had met eene coöperatieve vereeniging, werd gesteld „onbeperkte toe- en uittreding der leden en de bevordering der stoffelijke belangen” op de wijze van art. 2 der wet. In den naam moest voorkomen het woord „coöperatief.” Terecht werd door de meerderheid geen bezwaar tegen de rechtspersoonlijkheid gezien in de onbeperkte toe- en uittreding der leden. Ook de subsidiaire beperkte aansprakelijkheid der leden volgens art. ~~17~~ ⁷⁴ der wet is, zooals we op pag. 15 aantoonde, geen bezwaar tegen de verleening. Aan het criterium der rechtspersoonlijkheid voldoet de coöperatieve vereeniging, zooals onze wet ze kent, dus volkomen. Eigenlijk onderscheid, wat den aard van het bedrijf betreft, is er niet tusschen de coöperatieve vereeniging en de vennootschap onder firma; beiden kunnen tot doel hebben het behalen van winst door het verrichten van handelsdaden en aldus voldoen aan de in art. 1655 B. W. gegeven definitie van maatschap. Art. 2 der coöperatie-wet laat de gelegenheid voor de coöperatieve vereenigingen open, om haren werkkring ook tot derden uit te strekken en zoo zien we, dat er eene vennootschap onder firma en eene coöperatieve vereeniging kunnen zijn, die precies hetzelfde beoogen. Van den wil der leden zal het afhangen welken associatievorm men kiest.

Bij de maatschap en de vennootschap onder firma is er echter geen subsidiaire aansprakelijkheid en bovendien is deze geheel anders geregeld, wat den omvang betreft, dan in art. 19 der

Coöperatie-wet. Of zulk eene vereeniging dus maatschap (mutatis mutandis vennootsch. o. firma) of wel coöperatieve vereeniging zal zijn, hangt geheel af van de vraag of beantwoord is aan de oprichtingsvereischen der coöperatieve vereeniging.

Wat de al of niet aanwezigheid der rechtspersoonlijkheid bij de vennootschap onder firma betreft, resten ons nog eenige punten te bespreken, wier al of niet aanwezigheid men als criterium heeft willen stellen, maar die, zooals we zullen zien, op dezen naam geenszins aanspraak mogen maken. 1°. De *Firma*; men heeft deze wel eens opgevat als het bewijs, dat er rechtspersoonlijkheid aanwezig was. De Firma op zich zelf echter is niets dan de vereenigingsnaam en het voeren van zulk een naam sluit niet in zich de rechtspersoonlijkheid, hetgeen blijkt uit de vereenigingen, die volgens de wet van 1855 geen rechtspersoon zijn, en uit de burgerlijke maatschap. 2°. *Persona standi in judicio der Firma*; men zeide: als de firma niet rechtspersoon was, zouden de leden afzonderlijk gedagvaard moeten worden en moeten dagvaarden. Men vergat echter dat de bedoeling slechts is, de procedure te vereenvoudigen; het ware dikwijls niet doenlijk alle vennoten afzonderlijk te dagvaarden. Hunne firma is hun aller vereenigingsnaam, is eene vereenvoudigde opsomming van hen allen, welke door de wet ook in rechten wordt toegelaten. Maar bij veroordeeling blijkt het duidelijk, dat zij slechts onder een gemeenschappelijken naam zijn opgetreden; immers een hunner zal kunnen appelleeren, zooals dit immer het geval is, wanneer een *litis consortium* in rechten is verschenen. Trouwens art. 5 n°. 2 Wetb. v. R. v. laat ook de maatschap dagvaarden in

plaats van hare afzonderlijke leden en deze is toch volgens de wet geen rechtspersoon. 3°. *Domicilie*; bij de vennootschap onder firma kunnen dagvaardingen geschieden volgens art. 4 n°. 4 Wetb. v. R. v. aan het gemeenschappelijk kantoor. Ook hier moet dit gezamenlijk optreden verklaard worden uit eene gezamenlijke wettelijke woonplaats, die de wet in het belang van het handelsverkeer verleent om oponthoud te voorkomen. Ware het gemeenschappelijk domicilie het criterium, dan zou er geen vennootschap onder firma zijn, zoo het genoemde domicilie ontbrak, wat toch wel niemand zal aannemen; ook erkent art. 4 n°. 4 Wetb. v. R. v., dat het er niet behoeft te zijn, door te bepalen waar gedagvaard moet worden, indien er geen kantoor is. Trouwens men zou aldus den boedel eens overledenen ook tot een rechtspersoon verheffen: immers ook hier is gedurende één jaar na het overlijden dagvaarding der gezamenlijke erven mogelijk aan het sterfhuis (art. 4 n°. 6 Wetb. v. R. v.) 4°. Het feit dat de vereeniging *winst* beoogt, is opgevat als een kenmerk dat men niet te doen had met een rechtspersoon; dit is reeds weerlegd op pag. 17. 5°. *Uitkeering van een aandeel in het vermogen van het lichaam, bij uittreden of afsterven der leden of bij ontbinding van het lichaam* heeft men mede aangevoerd als reden, om aan een lichaam dat zulks doet, rechtspersoonlijkheid te ontzeggen. Ook Mr. HINGST, ¹⁾ dien we weten, dat in 't algemeen tegen de uitdrukking „rechtspersoon” is, meent dat in de opvatting onzer wetgeving

is dit
Hollandsch?

1) HINGST: Nieuwe Bijdragen. Nieuwe reeks dl. 8 pag. 21.

dit vereischte gesteld moet worden. Echter zal Mr. HINGST moeten toegeven, dat elke persoon en elke vereeniging zich kan voornemen onder zekere omstandigheden aan een ander eene bepaalde gift te doen. Wanneer eene vereeniging, die rechtspersoonlijkheid volgens de wet van 1855 bezit, zich toelegt op het verschaffen van genot of vermaak aan hare leden, dan keert ze dit toch aan die leden uit en nu zal toch wel niemand meenen, dat zij hierdoor hare rechtspersoonlijkheid verliest. Wat maakt het toch voor onderscheid of die uitkeering in geldswaardig genot of wel in geld geschiedt? En waarom zou die uitkeering in geld niet mogen plaats hebben bij het uittreden of overlijden van een der leden of wel op het moment van het uittreden van allen d. i. bij de ontbinding? Trouwens de wet erkent dit zelve voor het zedelijk lichaam in art. 1702 B. W., waar bij ontbinding de leden het batig-slot onderling mogen verdeelen.

Het al of niet voorkomen van de voornoemde verschijnselen kan dus o. i. niet leiden tot het toekennen of verwerpen van rechtspersoonlijkheid, noch bij de vennootschap onder firma, noch bij eenig ander lichaam.

Wat de vennootschap onder firma betreft: ze is geen rechtspersoon omdat ze niet beantwoordt aan het eenige kenmerk, dat onomstootelijk als criterium dienen kan d. i. aan de vraag: wie is direct aansprakelijk voor de schulden? Is zulks het lichaam zelf, welnu dan is dit ook rechtssubject, is dit niet-aansprakelijk maar zijn anderen het, welnu dan is het lichaam ook geen rechtssubject, maar dan zijn diegenen dit, die wel aansprakelijk zijn dus bij de vennootschap onder firma: de vennoten.

Zooals we boven zagen heeft de Hooge Raad der Nederlanden ook tot directe aansprakelijkheid der vennoten geconcludeerd ¹⁾ en de rechtspersoonlijkheid verworpen. Toch, merkt Mr. MOLENGRAAFF ²⁾ op, vallen er in de lagere jurisprudentie nog telkens beslissingen, die van die verworpen leer een uitvloeisel zijn, al wordt van haar zelve ook niet meer gerept. Telkens worden vennootschap en vennoten nog tegenover elkaar gesteld, al wordt de rechtspersoonlijkheid ook al niet meer met ronde woorden aangenomen; evenmin houdt men goed in het oog het noodzakelijk uitvloeisel dezer verwerping, dat n.l. de vennootschap niets anders is dan de som der vennoten, die optreden als een *litis consortium*, waarvan de firma slechts de aanduiding is. Zoo overwoog het Hof te Amsterdam 26 October 1883 W. 4997: „dat ... eerst te pas komt te onderzoeken, welke personen voor de handelingen der firma aansprakelijk zijn en dat het stellen dier aansprakelijkheid noodwendig vooropstelt, dat onderscheiding van firma en personen moet in acht genomen worden.” Derhalve liet het Hof niet toe de actie in te stellen tegen de vennoten als solidaire schuldenaren, eene conclusie waartoe het onmogelijk is te komen zonder de rechtspersoonlijkheid der vennootschap onder firma aan te nemen: immers anders kan de aansprakelijkheid der vennoten geene andere zijn dan eene principale en directe. Ook wijzen de door Mr. MOLENGRAAFF

¹⁾ H. R. 22 Oct. 1852, W. 1385; 3 Febr. 1854, W. 1513, 10 Maart 1876, W. 3965; 2 Febr. 1877, W. 4082; 11 Juni 1880, W. 4521.

²⁾ MOLENGRAAFF: *Rechtsgel. Magazijn* 1889: *Proeve eener critische beschouwing der Ned. Rechtspraak*; pag. 56.

medegedeelde vonnissen der Rechtb. Rotterdam 1886 W. 5342 en der Rechtbank Amsterdam 20 Jan. 1887, P. v. J. 1887 n°. 49 op de leer der rechtspersoonlijkheid. Beide vonnissen laten een vennoot geen verzet toe tegen een vonnis door scheidsrechters of bij verstek gewezen tegen de vennootschap. De geciteerde vonnissen voeren aan, dat de vennoot geen partij zou zijn in het geding tegen de vennootschap. Ook hier moet weer worden opgemerkt dat: of de firma is de gemeenschappelijke aanduiding der gezamenlijke vennoten in hunne vennootschappelijke betrekkingen en dus veroordeeling der vennootschap is gelijk veroordeeling der vennoten, als eigenlijke partijen in lite en dus ieder voor zich bevoegd tot het gebruik der rechtsmiddelen tegen een veroordeelend vonnis,- of de vennootschap is zelfstandig vermogenssubject en onderscheiden van de vennoten. ¹⁾

Onze conclusie is dus, dat de vennootschap onder firma niet is een rechtspersoon, dat ze dus ook niet heeft een eigen vermogen. Hieruit volgt dat die vermogensmassa, welke men den vennootschapsboedel noemt, tot het vermogen der vennoten behoort. Welk nu het rechtsverband tusschen dat vermogen en hun privé-vermogen is, zal het onderwerp der volgende beschouwingen uitmaken.

§ 3. *Stelsel van gemeenschap pro indiviso der vennootschapsactiva en passiva.* Elke vennoot is naar dit stelsel volgens eenen bepaalden maatstaf deelgenoot in de vennootschappelijke baten en lasten. Het gewicht van dit stelsel

---

¹⁾ c. f. MOLENGRAAFF t. a. p. pag. 59.

komt vooral uit bij faillissement der vennootschap; de goederen der vennootschap zullen dan immers niet afzonderlijk ver-effend worden tegen de schulden, maar ze zullen naar den een of anderen maatstaf verdeeld worden over de vennoten. Met de passiva zal dit niet het geval behoeven te zijn: immers de crediteuren vinden hiervoor verbonden solidair alle de vennoten. Dit stelsel is, nadat de leer der rechtspersoonlijkheid zich niet meer in de sympathie der meerderheid mocht verheugen, vrij algemeen aangenomen; eerst door Mr. WEVE verdedigd drong het vrij spoedig door in de jurisprudentie, werd het door den praeadviseur Mr. LODER in 1881 verdedigd en met groote meerderheid als het juiste erkend door de Vergadering der Nederlandsche Juristen-Vereeniging.

Mr. LODER ¹⁾ wijst er op, dat men vóór de nieuwe leer slechts wenschte gediend te zien: „l'intérêt des commerçans”; hiervan is elke leer, die een afgescheiden vermogen aanneemt, een uitvloeisel. Natuurlijk heeft de handel altijd zulk eene voordeelige positie gewenscht; maar mag dit nu een reden zijn om ze haar te geven, vraagt Mr. LODER. Neen; het recht om betaling te krijgen is voor allen gelijk, voor de privé-, zoowel als voor de vennootschapscrediteuren. De handelscrediteuren hebben niet op een bepaald handelskapitaal het oog gehad, de privé-crediteuren letten niet alleen op de privé wijze van leven, maar beide categorien rekenden op *alle* goederen des schuldenaars gezamenlijk. De handelscrediteuren

---

¹⁾ LODER: Praeadvies, pag. 128 v. v.

konden zelfs niet het handelskapitaal op het oog hebben: immers ze wisten er niets van, daar de wet niet verplicht hieromtrent iets bekend te maken. Mr. LODER vraagt ook waarom toch de handelscrediteuren er beter aan toe mochten zijn, wanneer ze met eene vennootschap, dan wanneer ze met een enkelen koopman handelen? Het handelen met de vennootschap geeft hun reeds het voordeel der solidariteit; waarom hun nu nog bovendien een voorrecht toe te kennen?

Mr. LODER verheugt zich er ook over, dat bij faillissement de meerderheid onzer juresprudentie geen afzonderlijken vennootschapsboedel aanneemt, maar dat men zooveel boedels maakt als er vennoten zijn, de vennootschapsactiva vervolgens naar den een of anderen verdeelings-maatstaf inbrengend. Dien maatstaf bespreekt Mr. LODER naar de verschillende methoden, die daaromtrent gelden; ¹⁾ maar steeds wordt aan de vennoten recht op een bepaald deel der activa toegekend. De grondslag van dit stelsel is dus, dat elk der vennoten recht op een bepaald deel in elk der goederen van het actief heeft.

Om de al of niet juistheid dezer leer te kunnen beoordeelen, moeten we de verhouding der vennootschap tot hare goederen zoeken op te lossen.

Wij zijn het er nu over eens, dat niet een afzonderlijken rechtspersoon, maar den vennoten de eigendom van den vennootschapsboedel toekomt. Maar in welke rechtsverhou-

---

¹⁾ Zie Hoofdst. III, § 5, waar deze methoden behandeld worden.

ding is dit het geval? Als type van gemeenschap noemen de Duitschers de nalatenschap en zoo denkt ook onze wetgever er over; immers de verdeeling der gemeenschap, de boedelscheiding, wordt bij de nalatenschap behandeld en bij de huwelijksche gemeenschap in art. 183 B. W., bij de maatschap in art. 1689 B. W. en bij de enkele zaak in art. 628 B. W. worden de regels omtrent boedelscheiding voor de verdeeling van toepassing verklaard. Hoe heeft nu de scheiding plaats? Daarvoor moeten we onderscheiden tusschen het Romeinsche recht en het oude Germaansche recht. Als eene nalatenschap openvalt, moeten we den inhoud daarvan verdeelen in: 1° Inschulden; 2° Res fungibiles; 3° Roerende zaken en Onroerende zaken die zonder prijsgeving hunner zelfstandigheid niet voor verdeeling vatbaar zijn; 4° Schulden.

*verbonden
zaken*

Zoowel in het Romeinsche als het Germaansche Recht wordt nu de nalatenschap het gemeene goed van de erven. In het Romeinsche recht heeft door de openvalling der nalatenschap direct eene boedelverdeeling plaats; door die openvalling zelve dus. Wat de Inschulden, Schulden en Res fungibiles betreft, vervallen deze in zoovele reële deelen, als er erven zijn, (als deze gelijk gerechtigd zijn n.l.) en elke erfgenaam volgt direct op in zijn deel. Resten de onverdeelbare zaken. Hiervan worden alle erven eigenaar pro indiviso en wel elk voor zijne erfportie: ieder wordt dus erfgenaam voor een ideëel deel der zaak, die reël onverdeelbaar is. De geheele boedel was dus in werkelijkheid op het moment der openvalling van zelf gedeeld, waar het kon in reële deelen en verder voor de onverdeelbare zaken in ideële. C. G. von

WAECHTER ¹⁾ zegt, dat er eene verdeeling direct plaats greep „so das jeder, auch der geringste physische Punkt der Sache nach Bruchtheilen als getheilt gilt”. WAECHTER neemt een voorbeeld: „nimmt einer eine Blume aus dem Garten so greift er auch $\frac{2}{3}$ (wann er 3 erfgenenen zijn) der Andern ein”. Hoe werd nu die ideeële deeling vervangen door eene werkelijke? Door ruil van ideeële deelen of wel door koop, als de eigenaar van zulk een ideeël deel het afstond tegen geld; de boedelverdeling had dus direct plaats gegrepen, de boedelscheiding bestond in ruil of koop met levering d. i. eigendomsoverdracht van ideeële deelen. Te Rome was dus de boedelscheiding eene eigendomsoverdracht, ze was „Translatif de propriété”.

In het Germaansche recht was het heel anders. Door den dood des erflaters heeft eene opvolging van alle erven in alles plaats; de boedel valt niet in werkelijke of ideeële deelen uit elkaar, maar allen volgen te samen in alles op, vervangen als 't ware den erflater. Mr. GRATAMA ²⁾ drukte het aldus uit: „alle deelhebbers hebben het geheel in eigendom; het recht van den een echter belet dat van den ander zich zoo vrij te ontwikkelen als met den aard van het recht overeenkomt”. Het recht van elken erfgenaam op zich zelf is dus niet een eigendom in den zin van art. 625 B. W.; deze toch is een onbeperkt meester zijn. Elk hunner heeft, zooals MERLIN ³⁾ het noemt, een „droit indivis dans le tout sans néanmoins qu'aucune partie lui appartint spécialement”.

¹⁾ WAECHTER: Pandekten § 64.

²⁾ GRATAMA: Themis 1856 pag. 590.

³⁾ MERLIN in voce partage.

Stellen we ons voor eene nalatenschap, waarin: $a =$ res mobiles, $b =$ res immobiles, $c =$ res fungibiles, $d =$ schuld-vorderingen en $e =$ schulden dan is de geheele nalatenschap $a + b + c + d - e$. In het Rom. recht, zegt Mr. HINGST terecht, is tijdens de *communio pro indiviso* het recht van elken erfgenaam, zoo zij n in getal zijn $= \frac{1}{n}a + \frac{1}{n}b + \frac{1}{n}c + \frac{1}{n}d - \frac{1}{n}e$, terwijl naar Germ. recht de n erven een gezamenlijk recht hebben op $a + b + c + d - e$.

Men is in het Germ. recht dus „aandeelhouder” in het geheel. We zagen, dat in 't R. R. boedelverdeeling van zelf plaats had, of eigenlijk niet behoefde plaats te hebben, omdat elke gemeene zaak van zelf tusschen de deelhebbers der gemeenschap verdeeld was. In het Germ. Recht kon de gemeenschap ook ophouden voort te duren. Tijdens het bestaan van deze had ieder erfgenaam een recht op het geheel en niet een recht op eenig werkelijk of ideëel deel in eene bepaalde zaak. De Germanen dachten zich nu den boedel gesplitst in meerdere boedels, (dus niet ideëele deelen van elk voorwerp) b.v. den boedel der roerende en den boedel der onroerende goederen en nu ging ieder dier boedels volgens de rechtsinstellingen, wanneer het onverdeelde recht, dat de Duitschers met den naam „*Gesamteigenthum*” aanduiden, ophield te bestaan, een verschillenden weg. (In het Engelsche recht zien we hier nog een overblijfsel van ten aanzien der onroerende goederen). Gedurende het bestaan van den gemeenen eigendom maakt het nu groot onderscheid of er Germaansch, dan wel Romeinsch recht geldt en dat zal vooral na het ophouden van

den „Gesamteigenthum” blijken. Wanneer men naar Rom. Recht met twee andere personen eigenaar eener onverdeelde zaak is, dan is men voor $\frac{1}{3}$ ideëel deel eigenaar dier zaak en daar men met hetgeen men in eigendom heeft, kan doen wat men wil, kan men dit $\frac{1}{3}$ deel ook vrijelijk verkoopen of verhypothekeeren. Verkoopt of verhypothekeert men echter meer dan zijn $\frac{1}{3}$ deel, dan is deze daad ongeldig: men mag immers niet beschikken over datgene, waarvan men geen eigenaar is. Naar Germ. recht is men echter van de zaak nooit eigenaar geweest, en zoo men haar dus verkoopt of verhypothekeert, hetzij in haar geheel of voor welk deel ook, dan tast men het recht zijner mede-eigenaars aan.

Welk stelsel heeft ons recht nu gevolgd? We meenen hier eene onderscheiding te moeten maken tusschen de schulden en schuldvorderingen eenerzijds en de activa uitgezonderd de schuldvorderingen anderzijds. Wat betreft de schulden en schuldvorderingen zegt onze wet in art. 1335 B. W., dat de erfgenamen de nakoming niet kunnen vorderen of dezelve niet behoeven te voldoen dan voor hun aandeel. Door de openvalling der nalatenschap heeft er dus van rechtswege verdeling der schulden en schuldvorderingen plaats en vinden we dus eene toepassing van het Romeinsche stelsel. Wat de activa betreft, die niet in inschulden bestaan, vinden we bewijzen van het Germ. stelsel. Art. 492 Rechtsv. verbiedt, dat de personeele crediteuren van een mede-erfgenaam diens aandeel executeeren vóór er scheiding heeft plaats gehad. Had de erfgenaam recht op een ideëel deel in een bepaald goed zoo zou hier geen bezwaar tegen kunnen bestaan, maar

juist nu hij dit niet heeft, zou het recht zijner mede-erfgenamen door eene executie aangetast worden. Zoo zegt art. 1212 B. W., dat indien iemand hypotheek neemt op een onverdeeld onroerend goed, deze hypotheek zich na verdeling terugtrekt op hetgeen hem toebedeeld wordt. Ontvangt hij dus geen deel van het goed bij de scheiding, zoo verliest de hypotheek-gever elk onderpand. Weder is dat overeenkomstig het Germaansche recht; naar Rom. recht zou men hypotheek hebben kunnen vestigen op $\frac{1}{n}$ deel zoo er n erfgenamen waren.

Het blijkt ons dus, dat op die goederen die niet in inschulden bestaan, de mede-erfgenamen een „droit-indivis dans le tout” hebben. Ook bij de maatschap, waarop volgens art. 1689 B. W. de regels omtrent boedelscheiding van toepassing zijn, is dus zeer zeker wat deze activa betreft geen sprake van eenig recht op een deel van een bepaald goed; gelijk bij de nalatenschap is er hier dus een „Gesamteigenthum”. Ons doel met dit betoog was aan te toonen, dat ons recht dit begrip kent. Tevens hebben we betoogd, dat naar ons recht in dien Gesamteigenthum, welke de nalatenschap vormt, de schulden en inschulden niet begrepen waren.

Anders is het op dit punt met de maatschap en de vennootschap en dat moeten we dus bewijzen. We meenen toch, dat de schulden en inschulden hier wel degelijk in den Gesamteigenthum vallen en wel omdat de vennoten dit zelve zoo gewild hebben. Wij loopen hier vooruit op hetgeen we straks zullen aantonen, n.l. dat de vennootschapsovereenkomst niets anders is dan de overeenkomst waarbij partijen zich

jegens elkaar verbonden hebben het vennootschapsvermogen tot vennootschapsdoeleinden aan te wenden. Zoolang er dus nog eenig vennootschapsdoeleinde is, mag geen der vennoten eenig recht op een deel van welk vennootschapsgoed ook uitoefenen, omdat hij dan de rechten zijner medevennoten aanrandt. Dit opstel zal ons doen zien, dat vele vennootschapsdoeleinden ook na ontbinding der vennootschap nog bestaan: tot deze alle moet het vennootschapsgoed aangewend worden en verdeling zou dus in beginsel slechts mogelijk zijn zoo alle passiva verdwenen waren. Ieder vennoot zal dan ook zijn recht op den Gesamteigenthum handhaven, omdat bij verdeling alles op zijn juiste waarde moet getaxeerd worden en ieder vennoot, indien men verdeelde, alvorens de passiva betaald te hebben, iets ongetaxeerd zou laten, iets zou verwaarloozen n.l. de slechte kans, dat hij voor het geheele passief aangesproken wordende, geen verhaal zou hebben op zijne medevennoten. Tegen deze slechte kans heeft hij zich juist gewaarborgd door te bepalen, dat zijne medevennoten eene zekere som zouden inbrengen; dit werd bepaald in de *vennootschapsovereenkomst* en zoo is het deze overeenkomst welke hier dus eigenlijk verwaarloosd zoude worden; straks zullen we zien, dat hierin het geheele raadsel gelegen is. Eigenlijk behoorde bij elke gemeenschap, ook zonder uitdrukkelijke overeenkomst, ieder mede-eigenaar gewaarborgd te zijn, voorzoover het gemeenschappelijke goed als waarborg kan strekken, tegen de insoliditeit zijner mede-eigenaars. Zoo b. v. iemand kosten maakt ten bate van een gemeenschappelijk goed is het zeer hard, indien hij zijn mede-

*de kans kan ook
getaxeerd en verdeeld*

*als of de inbreng slechts een vorderend was.
 't Wizen v. d. inbreng licht my veel meer geloven
 in 't feit dat 't handelskapitaal verzwakt wordt.
 Trouwens geen inbreng. 't vennoot komt ook voor!
 „van een zekere som“*

eigenaar diens aandeel in dat goed moet uitkeeren, terwijl hij zeker weet het kosten-aandeel van dezen niet te zullen ontvangen. Gedeeltelijk is nu gelukkig in deze leemte voorzien door art. 56 Faill. wet (zie Hoofdst. III § 5). Dat bij de vennootschap onder firma van geen *communio sprake* kan zijn, spreekt eigenlijk van zelf. Immers zoo deze er ware, dan was elk vennootschappelijk bestaan onmogelijk. Wanneer een zeker vennoot zich met zijn mede-vennoot in *communio* bevindt, wil dat zeggen, dat b.v. $\frac{1}{2}$ ideëel gedeelte hem in eigendom toekomt. Spreekt nu de vennootschap een debiteur aan en is deze tegelijker tijd crediteur van een vennoot in privé, dan zal hij den anderen vennoot voor zijn deel voldoen, maar zich tegenover zijn privé debiteur op compensatie beroepen. Nu echter de schuld behoort tot den „*Gesamteigenthum*” kan hij dit niet doen, want hij zou den anderen vennoot, die er recht op heeft dat al de vennootschapsactiva strekken tot vennootschapsdoeleinden, in zijn recht tasten.

§ 4. *Het stelsel van voorrang op het afgescheiden vermogen door bestemming der vennoten.* Mr. KIST¹⁾ verviel niet in de fout van te ignoreeren hetgeen werkelijk bestaat n.l. het afzonderlijke vermogen. Hij wijst er op hoe reeds het Rom. recht toeliet dat de dominus een zeker deel van zijn vermogen bestemde om door zijn servus in den handel, welken zijn meester ver beneden zich achtte, gebruikt te worden. De eenzijdige wil des meesters deed dus dit afgescheiden vermogen ontstaan en toch had deze bestemming belangrijke

¹⁾ KIST: Beginselen van Handelsr. dl. 3 pag. 154 v.v.

rechtsgevolgen, want de slaaf kon zijn meester niet verbinden in het algemeen, maar deze moest toch de verbintenissen ex causa peculii aangegaan erkennen tot het beloop van dit peculium en kon deswege aangesproken worden met de actio de peculio. Rechtens behoorde het peculium nog steeds tot het vermogen van den dominus en deze profiteerde van de vruchten die het afwierp, maar de bepaalde bestemming beperkte zijne aansprakelijkheid voor de ter zake van het peculium gemaakte schulden tot dat peculium ¹⁾. Deze afscheiding met een bepaalde bestemming zegt Mr. KIST, komt nu ook voor bij het fonds der handelsvennootschap: ook daar wordt een deel van het vermogen afgezonderd met eene afzonderlijke boekhouding, met een afzonderlijk stel rechten en verplichtingen. Sommige wetgevingen gaan zoover, dat zij den crediteuren van een koopman, die verschillende zaken drijft, bij faillissement het recht toe kennen afscheiding te vorderen; trouwens Mr. LEVY ²⁾ eischt ook voor onze toekomstige handelswet, dat het door een enkelen koopman gebezigde handelskapitaal, mits eene firma gebruikt worde, zelfstandigheid verkrijge. Hieromtrent bepaalt onze wet echter niets en er is dus geen reden om hier aan de afscheiding kracht te geven. Bij de handelsvennootschap is 't echter, volgens Mr. KIST, anders; daar wordt 't afgescheiden vermogen door de wet erkend en zoo krijgt 't dus evenals het peculium zelfstandigheid, terwijl werkelijk de

---

¹⁾ ULPIANUS: L. 41 Dig. de peculio.

²⁾ LEVY: t. a. p. pag. 55.

vennooten eigenaars blijven; de goederen en rechten zijn gemenschappelijke goederen en rechten der vennooten, maar tegenover derden vormen ze een afgescheiden vermogen. Dit belangrijke beginsel, dat de wet aan de bestemming bij de vennootschap onder firma kracht toekent, meent Mr. KIST dat opgesloten ligt in art. 34 K. handelende over de vereffening en waarin de bevoegdheid gegeven wordt voorloopig de gelden, die gemist kunnen worden, uit te deelen, waaruit volgt dat niet afgegeven mogen worden de gelden, die niet gemist kunnen worden. De vennooten zelve mogen aan deze gelden dus niet komen, waaruit volgt dat de crediteuren dit wel mogen. Deze voorrang uit de bestemming ontstaat, vloeit voort uit het handelsbelang. Naar de meening van Mr. KIST heeft dus de bestemming door een persoon geene werking naar buiten, maar de bestemming door twee of meer personen bij overeenkomst geeft aan de crediteuren dier personen een voorrecht. Ook Mr. J. C. DE MAREZ OYENS ¹⁾ komt tot de conclusie, dat het handelsrecht aan de overeenkomst van twee of meer personen, waarbij eene bepaalde bestemming aan een vermogen wordt gegeven, algemeen geldende kracht toekent. Deze leer wordt terecht bestreden. Mr. LODER ²⁾ wijst er op, dat uit het art. 34 K. niet zulk een gewichtig beginsel mag getrokken worden, als Mr. KIST doet. Ook bij volkomen onzelfstandigheid der vennootschapskas is het zeer wel mogelijk, dat tijdens de liquidatie, welke beteekenis dit woord ook

¹⁾ DE MAREZ OYENS: Themis 1881, pag. 486.

²⁾ LODER: practadvies, pag. 126.

moge hebben, al vatten we het ook eenvoudig op als boedelscheiding, uitkeeringen uit de kasruimte worden gedaan. Stel dat er vennooten zijn, die geen privé-vermogen bezitten, maar wel een groot kapitaal in hun vennootschap ingebracht hadden, dan zou het wel hard zijn als deze vennooten tijdens de boedelscheiding hunner bloeiende zaak geen levensonderhoud konden ontvangen. Het wil dus alleen zeggen, dat de wetgever wenschelijk acht dat de bedoelde gelden worden uitgekeerd. Maar uit deze eenvoudige woorden door een argumentum a contrario een voorrang voor vennootschapscrediteuren af te leiden is wel wat heel sterk. Mr. KIST zegt n.l. dat de kasgelden die gemist kunnen worden mogen worden uitgekeerd en leidt daaruit af dat de andere gelden niet mogen worden uitgekeerd en daarom crediteuren er voorrang op hebben. Dit nu is in strijd met de feiten, want niemand kan aan vennooten beletten in hunne overeenkomst te bepalen, dat *alle* gelden uitgekeerd zullen worden; nergens toch blijkt uit, dat van de liquidatieregelen niet door de vennooten mag worden afgeweken; het is volkomen hunne zaak: zij zelve moeten dan de gevolgen der solidariteit maar dragen. Bovendien kunnen zij zoolang de overeenkomst bestaat en er niet tot ontbinding besloten is, door bijzondere overeenkomsten het kapitaal verminderen; hadden de vennootschapscrediteuren een voorrecht, dan ware zulks onmogelijk. Een zelfstandig recht dezer crediteuren zou een afwijking van het gemeene recht zijn, dat in art. 1177 B. W. alle goederen des debiteurs voor alle zijne schulden aansprakelijk maakt. Overal waar aan een groep crediteuren een eigen recht wordt

toegekend is een voorrecht aanwezig en dit nu kan alleen bestaan volgens art. 1180 B. W. wanneer de wet het toekent. Argumento a contrario eene dergelijke toekenning af te leiden uit het eenvoudige artikel 34 K., dat slechts ten doel heeft de alimentatie der vennoten te regelen, zoolang na de ontbinding de toestand van onverdeeldheid niet heeft opgehouden, gaat te ver. Het geheele stelsel zou hier op neer komen, dat in strijd met art. 1376 B. W. aan derden (crediteuren zijn, zoolang ze buiten faillissement tegenover eene overeenkomst van vennoten optreden, werkelijk derden) de bevoegdheid werd gegeven een recht te ontleenen aan eene tusschen partijen aangegane overeenkomst.

§ 5. Het stelsel der contractsnaleving door partijen. Derden hebben dus geen enkel zelfstandig voorrecht maar partijen of hunne rechtverkrijgenden zijn op grond van art. 1374 j^o 1354 B. W. verplicht de vennootschapsovereenkomst gestand te doen. Dit stelsel is met klem van argumenten verdedigd door Mr. HINCST en door Mr. MOLENGRAAFF en is naar mijne bescheiden meening het eenige, dat de toets der critiek doorstaan kan. De vraag, welke de rechten van crediteuren zijn op de vennootschappelijke activa, zal in gewone omstandigheden niet veel aanleiding tot strijd geven: de vennootschapscrediteuren vorderen betaling en erlangen deze, terwijl de afrekening tusschen de vennoten onderling geschiedt volgens de door hen aangegane overeenkomst. Deze afrekening zal niets anders zijn dan eene winst- of verlies-verdeeling, immers het doel der vennootschap is gemeenschappelijk winst te behalen. Zwijgt de overeenkomst over de winst- en verlies-

verdeeling, dan voorziet de wet zelve hierin door art. 1670 B. W. De geheele vennootschapsovereenkomst dient volgens art. 1655 B. W. om iets gemeenschappelijk te maken en de uit dien inbreng voortspruitende winst te deelen. Die inbreng zal in den regel bestaan in kapitaal, maar de overeenkomst kan ook verplichten tot eene andere praestatie, b.v. het contract van expediteurs of commissionairs. Bevat echter de vennootschapsovereenkomst de bepaling, dat zeker kapitaal (in geld of goederen) zal worden ingebracht, dan wil dat zeggen, dat contractanten zich verbinden die vermogensbestanddeelen aan te wenden tot winstbehaling. Elke contractant kan dus op grond der overeenkomst van zijn medecontractant eischen winstdeeling en aanwending van het ingebrachte kapitaal tot de vennootschappelijke doeleinden. Zoolang er dus nog eenige verplichting bestaat tegenover den een of ander aangegaan door de vennoten, dan is elke vennoot tegenover zijne medevennoten volgens de overeenkomst verplicht zijn inbreng beschikbaar te laten voor de gevolgen van die verbintenissen, op grond van het vennootschapscontract aangegaan, welke nog aanwezig zijn. Wanneer men besloten heeft de vennootschap te onthinden d. w. z. op grond van het contract geene nieuwe overeenkomsten meer aan te gaan, dan blijft voor de reeds loopende verbintenissen het vennootschapcontract evenwel tusschen de vennoten verbindend en hiervoor blijft de inbreng dus verbonden: immers dat contract diende juist om den inbreng te verbinden voor de aanwending tot vennootschappelijk doeleinde (d.i. het winstbejag) en dus geldt het ook voor alles wat op dien

grond was overeengekomen, zoolang het van kracht was; alleen nieuwe overeenkomsten zullen op grond der oude overeenkomst niet meer kunnen worden aangegaan. De afwikkeling van alle bestaande verbintenissen op den ouden contractueelen voet noemt men vereffening of liquidatie. Uit dit alles volgt dus, dat gedurende de liquidatie de vennootschappelijke boedel enkel dient tot nakoming der vennootschappelijke verplichtingen, dat er tot geen ander doel iets uitgenomen mag worden; het recht om dit te eischen komt den eenen vennoot tegenover den anderen toe krachtens contractueele verplichting. Dat er dus tijdens het bestaan en de liquidatie een afgezonderd deel van het vermogen bestaat krachtens deze contractueele verplichting valt niet te ontkennen. Als dit vermogen niet meer toereikend is, brengt dit geene verandering: de vennoten zullen volgens de tusschen hen bestaande verliesverdeelingsregeling het tekort komende moeten suppleeren. Aan de werking der overeenkomst kunnen partijen dus niet ontkomen en dit eenvoudig op grond van art. 1374 B. W.; de overeenkomst strekt hun tot wet. Maar art. 1354 B. W., zegt dat men niet alleen voor zich maar ook voor zijne rechtverkrijgenden bedongen heeft. Treden rechtverkrijgenden op, dan hebben ze dus tegenover den medecontractant precies dezelfde rechten, als degene had in wiens plaats ze zijn getreden. Brecht dus een faillissement uit, in welk geval de crediteuren in de plaats van den failliet treden, dan heeft dit tengevolge, dat de gezamenlijke crediteuren van vennoot A (zijne privé-crediteuren + de vennootschapscrediteuren) de nakoming van de vennootschaps verbin-

tenis kunnen eischen, tegenover den curator van een medevennoot of tegenover diens crediteuren, die tot eenige verdeeling van den boedel zouden willen overgaan. Men heeft aan dit stelsel art. 1376 B. W. tegengeworpen: verbintenissen verbinden alleen partijen; crediteuren zijn derden; bijgevolg worden ze niet door de vennootschapsovereenkomst gebonden. Zeker waren de crediteuren derden toen de vennootschapsovereenkomst gesloten werd, en als crediteuren kan dus geen enkel hunner er eenig recht aan ontleenen. Maar heeft men recht als men meent, dat de crediteuren of wel de curator derden zijn in het faillissement? Als men zich op art. 1376 B. W. tegenover deze overeenkomst beroept, bedoelt men daarmede dat derden niet door de tusschen partijen gesloten overeenkomst gebonden kunnen worden, noch er eenig recht aan ontleenen; maar als de crediteuren in het faillissement van vennoot A aldus tegenover deze overeenkomst staan, dan staan ze ook zoo tegenover alle andere overeenkomsten; de crediteuren en de curator worden dan door geene overeenkomst des gefailleerden gebonden. Mr. MOLENGRAAFF ¹⁾ zegt terecht, dat alsdan alle deze contracten, bruikleen, huur enz. van rechtswege onthouden worden. Men moet zelfs dan zoo ver gaan van te zeggen dat de schulden die uit overeenkomsten om te betalen voortspruiten, dan ook de overige crediteuren niet binden! Door art. 1376 B. W. komt men aldus tot het resultaat dat geene verplichting van den failliet vóór zijn faillissement door den curator mag worden

---

¹⁾ MOLENGRAAFF: Rechtsgel. Magaz. 1884 pag. 23.

nagekomen. Gelukkig snijdt de faillissementswet thans dergelijke dwaze interpretatie af: blijkens de memorie van toelichting is de curator te beschouwen als geheel te zijn getreden in de plaats van den gefailleerde en is hij dus geenszins als derde te beschouwen tegenover de overeenkomst. Wanneer curator en crediteuren het tegenover eene verplichting om te betalen niet zijn, waarom zouden zij het dan wel zijn tegenover eenige andere verbintenis des gefailleerden? Alle moeten ze naleven, tenzij er natuurlijk reden bestaat tot instelling der actio Pauliana van art. 1377 B. W.

Zoo vervalt de objectie, dat door het liquidatiestelsel aan de vennootschapsovereenkomst zakelijke werking gegeven wordt; deze meening toch steunt geheel op de valsche praemisse, dat de crediteuren derden zijn, ook tijdens faillissement.

In dit stelsel is van een voorrang of voorrecht voor eenige groep van crediteuren geen sprake, integendeel, elke vennoot of wel elke curator in een faillissement eerbiedigt alle overeenkomsten (ook het vennootschapscontract), maar de crediteuren als zoodanig ontleenen aan deze overeenkomsten geen enkel recht. Van dit stelsel mag dus voorzeker gezegd worden dat het niemands bevoegdheid schendt; integendeel, in *alle omstandigheden* worden *alle verplichtingen* zooveel mogelijk nageleefd. Nu mag dit voor een bepaalde groep crediteuren soms minder aangenaam zijn, in werkelijkheid zouden zij, indien zij beter behandeld werden, dan dat stelsel veroorlooft, ten praecipue van anderen bevoordeeld worden.

Met Mr. HINGST meenen wij dus, dat elke verandering in onze wetgeving op dit punt uit den booze zou zijn; immers

niets staat onze uitlegging in den weg; deze uitlegging is volkomen rationeel; elke verandering zou dus ten gevolge hebben de insluiping van onrecht!

§ 6. *Het ontwerp der Staatscommissie.* De keuze door de staatscommissie gedaan, in haar in 1890 verschenen ontwerp, is in overeenstemming met het votum der Arnhemse Juristen-Vergadering. De woorden van het artikel 15 van dit ontwerp zouden ons in twijfel kunnen laten; immers ze luiden: „Indien de vennootschap ophoudt te „betalen, worden met inachtneming der wetsbepalingen omtrent „het faillissement al de vennoten in staat van faillissement „verklaard.

„De schuldeischers der vennootschap zijn bevoegd in den „boedel van iederen vennoot voor het volle bedrag hunner „vorderingen op te komen.

„De bijzondere schuldeischers van iederen vennoot komen „alleen op in den boedel van dien vennoot”.

Uit alinea 2 van dit artikel zou men kunnen opmaken, dat de schuldeischers der vennootschap wel opkomen in iederen boedel (hetgeen van zelf spreekt), maar dat daarom intern de naleving der vennootschapsovereenkomst, ook tijdens faillissement, nog niet uitgesloten is. De memorie van toelichting heft echter allen twijfel op; daar staat uitdrukkelijk: „Toch wordt in het ontwerp het tweede van deze stelsels aangenomen, en zulks in overeenstemming met het votum der Nederlandsche Juristen-vereeniging van Augustus 1881.” De memorie van toelichting motiveert deze beslissing op de volgende gronden: 1°. „omdat het op de eenvoudigste en

natuurlijkste wijze de hoofdelijke aansprakelijkheid der vennooten (als hoofd-debiteuren, niet als borgen zooals in het 1ste en 3de stelsel moet worden aangenomen) in toepassing brengt". Dat door dit stelsel de aansprakelijkheid der vennooten op de eenvoudigste wijze in toepassing wordt gebracht is ons niet duidelijk: de activa moeten toch verdeeld worden en nu is men er, zooals we later zullen zien, ¹⁾ niet in mogen slagen, ondanks de vele stelsels die op dit gebied verkondigd zijn, een zuiveren verdeelingsmaatstaf te vinden; dat men dezen nimmer zal vinden zal voor hem, die het eens is met onze weerlegging van het 2de stelsel, volkomen duidelijk zijn: er is geen verdeelingsmaatstaf, zoolang niet de passiva geliquideerd zijn. Dat in het derde stelsel de vennooten als borgen zouden optreden, begrijpen wij niet; er is daar eenvoudig sprake van een voorrang op de vennootschapsactiva ten bate der vennootschapscrediteuren. Van het juiste stelsel, dat de overeenkomst als basis neemt, werd in de memorie van toelichting geen notitie genomen en toch was men er mede bekend, want er wordt in de litteratuur-opsomming verwezen naar het betoog van Mr. MOLENGRAAFF. 2°. „omdat men bij het aannemen van een afzonderlijk vermogen, aan den inbreng der vennooten een geheel ander karakter geeft dan dat van het beschikbaar stellen der middelen om het bedrijf uit te oefenen, welk karakter de inbreng in verband met de onbeperkte aansprakelijkheid van elken vennoot voor de verbintenissen der vennootschap

---

¹⁾ Zie Hoofdstuk III. § 5.

inderdaad heeft"; men wijst hier op het karakter van den inbreng en dit eischt juist een afgezonderd vermogensgeheel, omdat de inbreng het onderwerp is der overeenkomst en de overeenkomst de vennooten verplicht dit vermogensdeel voor vennootschapsdoeleinden aan te wenden. De onbeperkte aansprakelijkheid van iederen vennoot kan aan de verplichting tot naleving der overeenkomst niets veranderen.

3° „omdat in tal van contracten van vennootschap geen bedrag van inbreng a priori wordt vastgesteld, maar dit bedrag van den omvang der zaken wordt afhankelijk gelaten, terwijl, indien bij verlies niet tijdig geliquideerd wordt, maar de zaken tot een faillissement worden voortgezet, alles wat de vennooten bezitten, — dat toch ten volle voor de vennootschappelijke schulden aansprakelijk is, — in de vennootschap pleegt gebracht te worden om haar staande te houden". Het feit dat niet dadelijk het bedrag van den inbreng in de overeenkomst wordt vastgesteld, verandert toch niets aan de contractueele verplichting in de vennootschapsovereenkomst neergelegd, om

9 alles wat nu eenmaal ingebracht wordt voor de vennootschappelijke verbintenissen aansprakelijk te stellen. Dat deze verbintenis is aangegaan, kon voor de overige crediteuren zeer onaangenaam zijn, ook dat op grond dier overeenkomst tot het uiterste moment toe sommen ingebracht zijn, maar ze hebben er geen andere wapenen tegen dan tegen alle andere overeenkomsten, die hun nadeelig zijn, d. w. z. soms de actio Pauliana.

4° „omdat, de privé-crediteuren uit te sluiten van het verhaal op de vennootschappelijke goederen, in strijd is met het groote en rechtvaardige beginsel, dat alle goederen

eens schuldenaars voor alle zijne schulden aansprakelijk zijn, zoodat eene voorafgaande vereffening van sommige goederen ten bate van bepaalde crediteuren niet mag worden toegepast, wanneer faillissement is uitgebroken, evenmin bij vennootschap als bij eene of andere bijzondere onderneming of speculatie, die men zou hebben op touw gezet". Ook ons schijnt het toe dat alle goederen ten bate aller crediteuren moeten strekken, maar die goederen doen dat slechts in den toestand waarin ze zijn; overeenkomsten moeten nageleefd ook tijdens faillissement en als een vennoot bij overeenkomst aan een ander iets tijdelijk afstaat tot een bepaald doel, b.v. door een huis te verhuren, dan houdt hetgeen is voortgekomen uit die overeenkomst ook in faillissement niet op te bestaan: zoo is 't ook met de vennootschapsovereenkomst; hetgeen uit deze is voortgekomen moet worden nageleefd. 5° „omdat, als de wet het vermogen der vennootschap voor de vennootschappelijke schulden in de eerste plaats verbonden acht, met uitsluiting van de vorderingen der privé-crediteuren, tevens openbaarmaking van inbreng en kapitaal-saldo's zou moeten worden gelast (hetgeen trouwens wat den inbreng betreft, in Italie, art. 88 4° j^o art. 90 van het Wetb. v. Kooph. en in Spanje, art. 125 j^o art. 119 van het Wetb. v. Kooph. werkelijk is voorgeschreven); tegen deze opvatting intusschen, zou in Nederland zeker groote weerzin bestaan"; de memorie denkt hier aan een zelfstandig voorrecht van vennootschapscrediteuren op den inbreng: voorzeker zou dan die inbreng moeten gepubliceerd worden; maar de crediteuren hebben geen zelfstandig recht: de eene vennoot heeft slechts

een recht tegen den anderen op naleving van het contract, terwijl de toestand, waarin de goederen zich op het oogenblik van het faillissement bevinden, door deze vereffening niet verandert van aard. 6° „omdat geenszins gebleken is, dat het stelsel van afgescheiden vermogen met de handelsovertuiging in Nederland strookt; geene der Kamers van Koophandel aan wie het ontwerp der Staatscommissie tot herziening van het Wetboek van Koophandel is toegezonden, heeft wijziging van art. 15 van dit ontwerp verlangd”. Indien werkelijk gebleken ware, dat de door overeenkomst gerechtigden zich met eene vernietiging hunner contractueele rechten desbewust konden vereenigen, zou zulks ons zeer bevreemden. Men heeft echter het ontwerp aan de Kamers van Koophandel toegezonden, zonder het van eene toelichting te doen vergezeld gaan, zoodat het ons twijfelachtig voorkomt of het oordeel der Kamers in denzelfden geest zou zijn uitgevallen, indien zij goed op de hoogte der zaak waren gebracht.

HOOFDSTUK II.

De ontbinding der Vennootschap.

„Nascitur, crescit, decrescit, moritur”; zoo is het met den mensch en zoo is het ook met de vennootschap onder firma, die, al kent het recht haar geen persoonlijkheid toe, toch een wezen is, waaraan deze menschelijke eigenschappen eigen zijn.

In het vervolg zal ons de boedelvereffening van de doode bezighouden, maar eerst willen wij het overlijden zelf bespreken, dat door verschillende oorzaken kan plaats hebben. Het ophouden te bestaan der vennootschap onder firma heet ontbinding. Deze is niet geregeld in het Wetboek van Koophandel en dus moeten we gebruik maken van de bepalingen, die wij in het Burgerlijk Wetboek vinden. „Alle wettiglijk gemaakte overeenkomsten strekken dengenen, die dezelve hebben aangegaan tot wet.” Mr. HINGST ¹⁾ zegt terecht, dat toen de wetgever er toe overging koop, huur enz. uit een te zetten, hij dit slechts deed om den burgers gemak te bezorgen. Indien overeenkomsten gesloten worden, die de bepalingen der wet inhouden, dan gelden ze niet krachtens het wetboek,

---

¹⁾ HINGST: Nieuwe Bijdr. Nieuwe Reeks dl. 9 pag. 217 v. v.

maar omdat de overeenkomst ze bedoelde en derhalve als overeenkomst. Toch komen er bepalingen in de betrokken titels voor, die zooals we zullen zien, niet terzijde te stellen zijn. Indien de wetgever de ontbinding der vennootschapsovereenkomst ook in het B. W. niet geregeld had, zoo ware ze aan de regelen van het gemeene recht betreffende het teniet gaan van contracten onderworpen geweest. Evenwel heeft de wet gemeend speciale bepalingen voor de ontbinding der maatschap te moeten geven en deze zijn dus ook op de vennootschap onder firma van toepassing. De 4de afdeeling van titel 9 B. W. behandelt dit onderwerp. We moeten hierbij onderscheiden de oorzaken, die de vennootschap van rechtswege doen eindigen en die, welke de bevoegdheid verleen des rechters hulp in te roepen en aldus een tenietgaan der overeenkomst uit te lokken. Op die oorzaken welke van rechtswege werken, bestaat evenwel de mogelijkheid door contractueele bepaling uitzonderingen te maken: immers nergens schrijft de wet voor, dat zulks verboden is, integendeel, eenmaal geeft de wet zelve ons een voorbeeld in art. 1688 alina 1.

I. Oorzaken, welke de maatschap van rechtswege doen eindigen zijn:

1°. Verstrijken van den tijd voor welken ze is aangegaan: art. 1683 n°. 1° B. W.

2°. Volbrenging der handeling die het onderwerp der maatschap uitmaakt: art. 1683 n°. 2° B. W. In dit geval is het maatschappelijk doel bereikt en de bestaansreden vervallen.

7^{de}
boek

3°. Tenietgaan der geheele zaak, als het geheele kapitaal of de geheele zaak, die het voorwerp der maatschap uitmaakt, verloren gaat; dus niet wanneer verloren gaat de zaak of het kapitaal, dat reeds ingebracht is door één der vennoten; het geheele gemeene goed moet tenietgaan: art. 1683 n°. 2 B. W.

4°. Wanneer tenietgaat eene zaak, waarvan een der vennoten niet den eigendom maar het gebruik afstond of zou afstaan: art. 1685 B. W. Mr. DIEPHUIS ¹⁾ noemde dit eene ontwikkeling van het voorgaande geval, maar terecht toont Mr. OPZOOMER ²⁾ aan, dat hier geen sprake is van vernietiging van het geheele vermogen, welke de maatschap doet eindigen, maar van tenietgaan eener enkele zaak, die dat gevolg heeft. Als de eigendom reeds ingebracht was zou de maatschap dan ook blijven bestaan, tot het geheele vermogen tenietging. Indien de bedoelde vennoot nu meerdere zaken had ingebracht? Mr. OPZOOMER en Mr. KIST ³⁾ meenen, dat door het tenietgaan van eene enkele niet de maatschap beeindigd wordt. De bedoeling van dit artikel is, dat eene maatschap zonder gemeen goed niet bestaan kan. Ook is hierbij de vraag gerezen of dit artikel eene afwijking bevat van art. 1273 B. W., waarin gezegd wordt, dat bij eene verbintenis tot levering eener bepaalde zaak, deze van het oogenblik der overeenkomst af voor rekening van den crediteur is. Mr. DIEPHUIS ⁴⁾ ontkent dit en laat de zaak dus voor rekening

---

1) DIEPHUIS: N. B. R. VII § 961.

2) OPZOOMER: B. W. IX pag. 124.

3) KIST: Beginselen van Handelsrecht pag. 196.

4) DIEPHUIS t. a. p. § 964.

der maatschap komen gelijk de zaak die reeds ingebracht is, maar zeer juist vraagt Mr. OPZOOMER ¹⁾ waartoe dan het onderscheid gemaakt wordt in art. 1685 B. W. tusschen de zaak die reeds ingebracht is en de zaak die nog ingebracht moet worden. Immers indien de zaak nog niet in de maatschap is ingebracht, heeft deze daarvan nog geen genot gehad, terwijl bij tenietgaan na inbreng de medevennoot voor den tijd van dien inbreng ook slechts in de gemeenschappelijke baten deelt.

5°. Door den enkelen wil van eenige of slechts eenen der vennoten ingeval de overeenkomst voor onbepaalden tijd is aangegaan: art. 1683 n°. 3 en 1686 B. W. Deze opzegging moet echter volgens art. 1686 en 1687 B. W. aan drie vereischten voldoen n.l.: ze moet aan alle de medevennooten geschieden; ze moet te goeder trouw geschieden en ze moet niet ontijdig plaats hebben. De algemeene regel is dat eene verbintenis niet door eenzijdige opzegging tenietgaat, maar daar is hier van afgeweken, immers de maatschap is eene gemeenschap waarin men anders tegen zijn wil gedwongen kon zijn, zijn geheele leven te blijven. Wanneer de opzegging te kwader trouw geschiedt, heeft ze echter geene geldigheid en kwade trouw is volgens art. 1687 B. W. aanwezig, als de opzegging ten doel heeft zich alleen een voordeel toe te eignen, hetwelk de vennoten zich hadden voorgesteld gemeenschappelijk te zullen genieten. Ook mag de opzegging niet ontijdig geschieden; wat dat is zegt art. 1687 B. W.:

---

¹⁾ OPZOOMER: t. a. p. pag. 140.

de zaken moeten nog in hun geheel zijn en het belang der maatschap moet niet vorderen, dat de ontbinding uitgesteld wordt. Mr. OPZOOMER ¹⁾ en Mr. DIEPHUIS ²⁾ meenen in overeenstemming met de Fransche schrijvers, dat beide deze vereischten te gelijk aanwezig moeten zijn. Vooral door het eerste zal ontbinding dan haast onmogelijk gemaakt worden. Wat beteekenen de woorden „onbepaalde tijd,” in dit artikel voorkomende? Mr. KIST ³⁾ meent, dat deze ook aanwezig is, als de ontbinding afhankelijk is gesteld van eene onzekere toekomstige of wel van eene zekere, maar, wat den tijd betreft, nog niet bepaalde gebeurtenis. Nog rest de vraag of het mogelijk is in de vennootschapsovereenkomst te bepalen, dat de verbintenis eeuwig zal zijn? De Hooge Raad: 13 Dec. '61 W. 2342, meent, dat een dergelijke verbintenis is in strijd met de openbare orde, omdat art. 1686 zulk een toestand, die grond van twist tusschen de vennooten kan zijn, wil voorkomen; eene meening die Mr. KIST m.i. terecht bestrijdt: immers die toestand van twist en tweedracht is evenzeer mogelijk bij eene maatschap voor bepaalden tijd aangegaan.

Wat de opzegging zelve betreft, ze moet volgens art. 1686 aan alle vennooten geschieden, maar kan, daar de wet geen bepaalden vorm voorschrijft, op elke wijze plaats hebben.

6° Dood van een der vennooten, tenzij de overeenkomst bepaalt, dat ipso jure de erfgenamen in hunne plaats zullen treden: art. 1683 n°. 4, j^o art. 1688 B. W.

¹⁾ OPZOOMER: B. W. dl. 9 pag. 141.

²⁾ DIEPHUIS: N. B. R. dl. 7 § 989.

³⁾ KIST: Handelsrecht 3. pag. 203 v. v.

In het algemeen noemt art. 1417 B. W. den dood van een der partijen niet als eene oorzaak van tenietgaan van verbintenissen; waar zulks wel het geval is moet dit dus uitdrukkelijk door de wet geschieden. Daar in geval van lastgeving de overeenkomst met het oog op de persoonlijke kwaliteiten des lasthebbers wordt aangegaan, heeft de wetgever gemeend dit contract bij den dood van eene der partijen te moeten doen eindigen: art. 1850 B. W. Dit heeft de wetgever ook op het geval der maatschap toegepast. Reeds POTHIER ¹⁾ wees er op, dat „les qualités personnelles de chacun des associés entrent en considération dans le contrat de société. Je ne dois donc pas être obligé, lorsque l'un de mes associés est mort, à demeurer en société avec les autres, parce qu'il se peut faire que ce ne soit que par la considération des qualités personnelles de celui qui est mort, que j'ai voulu contracter la société”.

In de maatschap ligt eene lastgeving opgesloten van de vennoten onderling, daarom geldt ook de regel van art. 1855 B. W.; handelingen dus door vennoten verricht na het overlijden van hunnen mede-vennoot, maar vóór zij van het overlijden kennis droegen, komen ten laste of bate der mede-vennoten. In de overeenkomst van vennootschap kan volgens art. 1688 B. W. het beding gemaakt worden, dat de vennootschap tusschen de overlevende vennoten zal worden voortgezet. Is dit nu eene uitzondering op den hoofdregel, dat door den dood van een der vennoten de vennootschap

¹⁾ POTHIER: Traité d. contr. de soc. § 146.

wordt ontbonden en wel eene uitzondering, welke door de wet als het ware als voorbeeld, wordt genoemd? Ons schijnt het toe, dat dit laatste het geval is. De bepaling, dat vennootschap door den dood ontbonden wordt is eene gewone bepaling van het derde boek en kan dus door partijen worden terzijde gesteld en nu geeft de wet zelve aan, dat contractanten kunnen bedingen in de overeenkomst, dat bij overlijden van een hunner de vennootschap tusschen de overblijvenden zal worden voortgezet. Men heeft wel betoogd, dat hier eigenlijk eene nieuwe maatschap zou beginnen op het moment van het overlijden van een der vennooten, maar ten onrechte. De vennootschap is toch in dit geval eene overeenkomst tusschen b. v. de personen A, B en C. Nu is A met B, A met C en C met B verbonden; het beding van voortbestaan bij overlijden van één hunner, b. v. C, wil nu zeggen, dat de gebondenheid met C ophoudt bij diens dood, m. a. w. dat de verbintenissen van A met C en van B met C ontbonden worden; maar niets belet dat de verbintenis van A met B dan onbelemmerd blijft voortbestaan. Het vermogen der vennootschap zal verminderen, omdat door de ontbinding der rechtsbetrekking met C, eene plicht tot uitkeering aan diens erfgenamen ontstaat, maar daarom is nog niet eene nieuwe vennootschap in het leven geroepen: immers de vennootschappelijke boedel vermeerderd en vermindert voortdurend door het ontstaan en tenietgaan van rechtsbetrekkingen. De som welke aan de erfgenamen des overledenen moet worden uitgekeerd is die, welke overeenkomt met het aandeel, dat de overledene op het moment van zijn overlijden in de vennootschap had,

waarbij het tweede lid van art. 1688 B. W. moet worden in het oog gehouden. Eene andere uitzondering op den hoofdregel wordt eveneens door de wet zelve vermeld; ook hier blijft de vennootschap ondanks het overlijden van een der vennoten voortbestaan: n.l. wanneer contractanten reeds bij de overeenkomst bepaalden, dat bij overlijden van één hunner de maatschap met den erfgenaam des overledenen zou worden voortgezet. Het Rom. recht kende deze uitzondering niet, maar hiertegen kwam het handelsverkeer in verzet: immers het kan zeer wel zijn, dat men reeds bij de oprichting, bij het sluiten der overeenkomst wist, dat deze niet met het oog op persoonlijke kwaliteiten aangegaan was; in zulk een geval kon het geen gevaar opleveren, dat de erfgenaam des overleden vennoots zijne plaats innam. Hiermede was ook POTHIER ¹⁾ het eens; hij schrijft: „je pense, que dans notre droit, quoique régulièrement la société finisse par la mort de l'un des associés et que son héritier ne lui succède pas aux droits de la société pour l'avenir, néanmoins la convention qu'il succédera est valable”. Het Fransche recht en het onze hebben zich met deze meening vereenigd. In art. 1688 wordt gesproken van „deszelfs erfgenaam”. Indien de overledene nu niet één erfgenaam maar meerdere had, volgen deze dan gezamenlijk in het recht op, nemen zij gezamenlijk zijne plaats in? Ons schijnt dit geen twijfel over te laten: de erfgenamen treden gezamenlijk in de plaats des overledenen en vertegenwoordigen dezen ook

¹⁾ POTHIER: *Traité d. contr. de société* n°. 146.

te zamen, ook op grond van art. 1354 B. W.: zooals Mr. OPZOOMER¹⁾ terecht zegt. De erfgenamen zullen natuurlijk niet kunnen beheeren en komen dus gezamenlijk in de positie eens niet-beheerenden vennoots.²⁾ Het beding in de vennootschapsovereenkomst, dat een bepaalde erfgenaam zal opvolgen zal de erfgenamen binden: immers alle door den erfflater gemaakte overeenkomsten moeten door de erfgenamen worden nageleefd, zoo ook de vennootschapsovereenkomst. Deelen ze dus hun deel in het batig saldo in de maatschap aan een ander toe, dan den in de overeenkomst bedoelden erfgenaam, zoo zullen de vennoten, gelijk ze steeds hadden, eene actie hebben tegen dien bedoelden erfgenaam tot nakoming der overeenkomst, die dan zijnerzijds zijne mede-erfgenamen in vrijwaring kan oproepen, want de mede-erfgenamen zijn verplicht den in de overeenkomst bedoelden erfgenaam niet te belemmeren: immers art. 1688 zegt dat een dergelijk beding „moet” worden nagekomen; dit slaat op het *beding*, dat dus ook verbindend is in het bedoelde geval.³⁾ Dit sluit tevens in zich dat die erfgenaam zelf er zich evenmin aan zal kunnen onttrekken, hetgeen zelfs voor minderjarige erfgenamen geldt: arrest van Hof v. Noord-Holl. 27 Jan. '67 W. 2926.

^{7^o} *Curateele* van een der vennoten doet de vennootschap eindigen volgens art. 1683 n°. 4 B. W. en is als zoodanig een

¹⁾ OPZOOMER: Burgerl. Wetb. dl. 9. art. 1688.

²⁾ B. DE REGT: Weekbl. not. ambt Reg. n°. 1299; Hof den Haag 19 Febr. '94 W. 6493.

³⁾ KIST: t. a. p. pag. 207; LAND, Verkl. v. h. Burg. Wetb. dl. 3 stuk 2 pag. 174.

Rom. rechtelijk overblijfsel, daar te Rome de *capitis deminutio* dat deed. Deze bepaling is een natuurlijk uitvloeisel van art. 500 B. W., hetwelk bepaalt, dat alle handelingen door den onder curateele gestelde verricht van af den aanvang dezer, nietig zijn. Met derden kan de *curandus* niet meer in vermogensrechtelijke betrekking treden en dus zich ook niet meer verbinden op grond van het vennootschapscontract; anderzijds kan men den curator niet in zijne plaats laten treden, omdat de maatschap in den regel met het oog op bepaalde personen wordt aangegaan. Toch had m. i. gedeeltelijk terecht eene der afdelingen der 2de Kamer bezwaar tegen deze bepaling en vroeg of het wel goed was, dat „de curateele ipso jure de maatschap doet vervallen en of het niet beter ware, het van den wil der overige vennoten en van den curator, daartoe behoorlijk geautoriseerd, te doen afhangen, die voort te zetten”. De regeering beriep zich hiertegen op art. 500 B. W. 1) Naar onze bescheiden meening is het natuurlijk onmogelijk den onder curateele gestelde het recht te laten namens de maatschap verbintenissen aan te gaan; maar evenzeer schijnt het ons hard toe, dat wanneer iemand wegens verkwisting onder curateele wordt gesteld, zijne medevennoten zoowel als hij zelf hunne winstgevende vennootschap daarom moeten ontbinden. Het kan toch zijn, dat het op persoonlijke kwaliteiten in het geheel niet aankomt en in aller belang de curator zijn *curandus* zou kunnen vervangen en ook is het

---

1) VOORDUIN: Geschiedenis en Beginselen der Ned. Wetb. dl. 5 pag. 305.

mogelijk, dat de curandus persoonlijke diensten gewoon was te praesteeren, die in vereeniging met den inbreng van zijn medevennooten (b.v. kapitaal) winst afwierpen. Wanneer die persoonlijke kwaliteiten nu niet bestonden in het aangaan van verbintenissen met derden, zoo schijnt het ons toe, dat bij toestemming van curator en medevennooten er geen enkele reden is, de maatschap niet te doen voortbestaan; alleen moet de curator in de plaats van den curandus optreden voorzoover betreft het rechtsverkeer met derden (ook met de medevennooten). De gedwongen ontbinding van art. 1683 n°. 4 B. W. in geval van curateele toch schijnt ons toe zeer schadelijke gevolgen te kunnen hebben.

8° *Faillissement* van een of meer der vennooten: art. 1683 n°. 4 B. W. Ook hier heeft ipso jure ontbinding plaats, hoezeer ook PARDESSUS ¹⁾ meent dat eerst ontbinding op grond van de wettige reden van faillissement zal moeten gevraagd worden. Terecht merkt Mr. KIST ²⁾ op dat deze wijze van ontbinding voorkomt in art. 1683 B. W. dat aanvangt „de maatschap eindigt”, terwijl in het tegenovergestelde geval van art. 1684 B. W. „de ontbinding kan gevraagd worden”. Dat faillissement dit gevolg na zich sleept, is omdat alle baten ten behoeve der daarop rechthebbende crediteuren moeten gerealiseerd worden; Mr. LODER ³⁾ wijst er op dat deze handelwijze somwijlen onnoodig hard kan zijn. Het bedrijf

¹⁾ PARDESSUS: Droit Commercial II. Part. IV. tit. 3 Chap I. Sect. II. 1065.

²⁾ KIST: t. a. p. pag. 211.

³⁾ LODER: Pracadvies pag. 162 v.v.

der vennootschap wordt gestaakt, dure fabrieksgebouwen geveild enz. enz. En al deze mishandeling moet de vennoot zich laten welgevalven om misschien nog per slot van rekening eene vordering tegen den gefailleerden medevennoot over te houden. Aldus worden de medevennooten soms onnoodig getroffen en hiertegen behoorde de wet te waken, tenzij de crediteuren van den failliet het tegendeel vorderden. De niet gefailleerde vennoot moest het recht hebben de zaken voort te zetten tegen behoorlijke borgstelling, aldus zou men de medevennooten ontzien en toch de rechten der crediteuren niet aantasten.

Het verkeerde komt vooral uit, waar een vennoot zijn nijverheid alleen inbrengt en hij alleen een zeker winst aandeel deswege geniet: wat kan in een dergelijk geval de goede reden der ipso jure ontbinding zijn, wanneer deze persoon wegens het niet betalen van privé-schulden failleert?

9°. *Overeenstemmende wil der vennoten.* Deze ontbindingsoorzaak is niet in titel 9 genoemd, maar vloeit uit de algemeene leer der verbintenissen voort. Hier is het toch de wil, die de vennootschap deed ontstaan, welke haar ook beeindigt. Eigenlijk is art. 1683 n°. 1 daarvan een uitvloeisel van: het is hier de overeenstemmende wil der vennoten, die reeds bij het aangaan der vennootschap tevens hare ontbinding uitsprak.

II. *Ontbinding bij Vonnis* volgens art. 1684 B. W., kan gevorderd worden vóór den afloop van den tijd voor welke de verbintenis aangegaan is, maar slechts om wettige redenen, welker wettigheid ter beoordeeling des rechters staat en

waarvan de wet als voorbeelden geeft: 1°. het niet voldoen aan zijne verplichtingen door een anderen vennoot en 2° het onbekwaam zijn om de zaken der vennootschap waar te nemen door aanhoudende ongesteldheid. Het geven dezer voorbeelden bindt in zooverre den rechter, dat hij, indien een dezer beide gevallen aanwezig is, in zijne beoordeeling omtrent de al of niet wettigheid niet vrij zal staan, maar dezelve zal moeten aannemen. Omtrent dit artikel bestaat er verschil van gevoelen tusschen Mr. DIEPHUIS¹⁾ en Mr. OPZOOMER²⁾. De eerste meent in art. 1684 B. W. eene toepassing van den algemeenen regel van art. 1302 B. W. te moeten zien: de door den rechter als wettig aangenomen reden werkt dus volgens hem als eene ontbindende voorwaarde. Mr. OPZOOMER wil deze toepassing van art. 1302 niet aanvaarden; hij meent dat hier een zelfstandig recht op ontbinding aanwezig is. Immers als men art. 1302 B. W. toepasselijk acht, zoo is dat ook het geval met art. 1301 B. W. en werkt de vervulling der ontbindende voorwaarde dusdanig, dat de zaken weder tot den vorigen stand moeten teruggebracht worden, als hadde er nooit eene verbintenis bestaan. Het schijnt ons toe, dat de toepasselijkheid van art. 1301 de jure constituendo zeer zeker niet aanbevelenswaard is; naar stellig recht meenen wij er evenwel niet aan te kunnen ontsnappen. Mr. OPZOOMER toch verklaart zich wel tegen de toepassing van het genoemde artikel, maar voert

---

1) DIEPHUIS: t. a. p. § 957.

2) OPZOOMER: t. a. p. pag. 130 en 131.

eigenlijk geen enkel argument ter adstractie zijner meening aan, die zooals hij zelf zegt, tegenover de heerschende opvatting staat.

Op deze wijzen houdt de vereeniging, genaamd venifootschap, op te bestaan. Wat de gevolgen van dit ophouden te bestaan zijn, zal het onderwerp der volgende bladzijden uitmaken.

HOOFDSTUK III.

De Vereffening of Liquidatie der Vennootschap onder Firma.

§ 1. *Begrip Liquidatie.* Zoodra eene der in het vorige hoofdstuk behandelde voorwaarden voor de ontbinding der vennootschapsovereenkomst aanwezig is, houdt daarmede het in art. 1655 B. W. gevorderde vereischte voor het bestaan der vennootschap onder firma op en is dus de oude grondslag voor verder handelsbedrijf voor gemeenschappelijke rekening weggevallen. Het zal den vroegeren vennoten vrijstaan eene nieuwe vennootschap met denzelfden naam (art. 30 K.), met hetzelfde handelsdoel op te richten, de oude is en blijft onherroepelijk verdwenen. Bij het verdwijnen der vennootschap is echter het vermogen, dat den vennoten gezamenlijk toebehoorde niet mede verdwenen, het bevindt zich nog in hun „Gesamteigenthum”. Ware hier nu eene Romeinsche *Communio pro indiviso* aanwezig, dan zou het den vennoten direct vrijstaan om ten aanzien van alle de zaken, waarin hun op het moment der ontbinding ideëele deelen toekomen, over die deelen vrijelijk te beschikken. Er zou dan reeds eene verdeeling van alles hebben plaats gehad door de ontbinding zelve, en verder zou er slechts reden

zijn voor koop of ruil van ideële deelen. Onmiddelijk na de ontbinding zou er aanwezig zijn eene „Vermögensgemeinschafft” ^{met} maar eene „Verwaltungstrennung”, het ware criterium der communio pro indiviso. Hier vinden we in werkelijkheid echter „Vermögensgemeinschafft” met „Verwaltungsgemeinschafft”, welke juist het kenmerk van „Gesamteigenthum” is, immers zoolang er nog een vennootschapsdoeleinde bestaat, dat niet afgewikkeld is, moeten de activa daartoe aangewend worden. De reden van bestaan, de basis, is echter aan deze vermogensgemeenschap ontvallen, want ze was in het leven geroepen tot gemeenschappelijke bedrijfsuitoefening en waar deze verdwenen is, belet niets dat ook de vermogensgemeenschap zoo spoedig mogelijk een einde neemt. Bestond het geheele vennootschapsvermogen nu in baar geld, waren er geene uitstaande vorderingen, noch vennootschapschulden, waren er geene fabrieken en machineriën enz., in dat geval behoeften de boeken slechts afgesloten te worden en kon aan ieder der vennoten, datgene uitgekeerd worden wat hem volgens de overeenkomst van vennootschap bij ontbinding toekwam; of, zoo deze zweeg, datgene waar de wet hem aanspraak op gaf. In dat geval zou dus de eenige handeling welke aan de uitdeeling behoefde vooraf te gaan, de afsluiting der boeken zijn. De toestand is echter niet dermate eenvoudig, want gewoonlijk bereiden de vennoten niet vóór de ontbinding een baar geldvermogen voor; het gemeenschappelijk bedrijf wordt meestal tot op den laatsten dag in zijn vollen omvang voortgezet en op het moment der ontbinding vindt men aanwezig: fabrieken en machineriën,

onverkochte magazijnsgoederen, gemeenschappelijke inschulden en schulden, in een woord een chaos van roerende en onroerende, lichamelijke en onlichamelijke zaken. Hoe nu uit den toestand van onverdeeldheid te geraken ten aanzien van dat alles? Onze wet beschouwt als het type eener gemeenschap de nalatenschap en ten aanzien van deze geeft zij uitvoerige regelen om den „Gesamteigenthum” te beëindigen. Ten aanzien der Huwelijksche gemeenschap, der maatschap, ten aanzien van een een enkel goed worden bij ontbinding der gemeenschap de regelen omtrent boedelscheiding van toepassing verklaard. Zou nu iets beletten dit ook ten aanzien der vennootschap onder firma te doen? Bij ons komt immers niet zooals in het duitsche Allgemeines Handelsgesetzbuch een voorrecht der vennootschapscrediteuren voor, dat aan deze het recht geeft zich eerst uit de vennootschapsbaten te voldoen, hetgeen eene afzonderlijke te gelde making der activa voor zoover noodig tot delging der passiva noodzakelijk maakt! Onze wet zegt alleen in art. 32 K. dat er vereffend moet worden en bestaat er nu wel reden in dit woord eene afwijking van de regelen van het gemeene recht te zien; dit schrijft immers in art. 1689 B. W. toepassing van de regelen omtrent de verdeeling der nalatenschappen ten aanzien der maatschap voor. Waar art. 32 K. nu zegt, dat zekere personen met de vereffening belast zullen zijn, zou men daar niet kunnen lezen, dat die personen vereffenen zullen (d.i. iets anders dan eenvoudige boedelscheiding) waar uitdrukkelijk tot dit vereffenen (d.i. afwijken van de gemeene regelen der boedelscheiding) overeengekomen is; aldus opgevat

wordt de boedelscheiding de gewone wijze van bereddering van een vennootschapsboedel. Dit hier te lezen schijnt inderdaad mogelijk, want het is geschied! Door de rechtbank van 's Hage bij vonnis van 24 Oct. '79 (Rechtsgel. Bijbld. Nieuwe Reeks dl. 7 afd. B. pag. 26) bevestigd door het Gerechtshof te 's-Hage bij arrest van 3 Mei '80 (te zelfder plaatse) is het standpunt ingenomen, dat in de artikelen 32 — 35 K. niet is afgeweken van de artikelen 1689 en 1112 B. W. Het betrof een geding tusschen twee broeders, W. HORRIX c^a. H. HORRIX, die in 1842 eene vennootschap onder firma hadden opgericht tot het drijven van een meubelmagazijn. In 1877 werd de vennootschap door den eischer opgezegd, daartoe gedwongen door aanhoudende ziekte. Gedaagde ging echter voort de zaak te drijven als ware er geene opzegging geschied; wel werden enkele onderhandelingen gevoerd maar deze leidden tot niets. Naar de meening van eischer had hij recht op vereffening der zaak, in dien zin dat niet eene eenvoudige deeling in natura zou geschieden; gedaagde daarentegen verlangde dit laatste en wilde bovendien vermenging van den vennootschapsboedel met onroerende goederen, die uit de nalatenschap van hun vader en door koop tusschen partijen gemeen waren. De Rechtbank wees de vordering van eischer af en gaf gedaagde op beide punten gelijk: „O. wat betreft den eisch, dat de Rechtbank verklare dat zeker onroerende goederen niet behooren tot de gemeenschap ontstaan door de ontbinding der vennootschap; O. daaromtrent, dat wat de vennooten in gemeenschap hebben gebracht is de onverdeelde eigendom der

gezamenlijke vennooten, doch geen op zich zelf staand afzonderlijk vermogen en dat al ware dit het geval zulks ten eenen male onverschillig zou zijn, daar p.p. verlangen al wat tusschen hen gemeen is . . . . te verdeelen"; O. wat betreft verschillende verkoopen van eigendommen der vennootschap door eischer verlangd, dat de noodzakelijkheid hiervan niet is aangetoond en dat zoo deze er ware geweest ze had moeten worden aangevraagd bij verzoekschrift overeenkomstig art. 1122 B. W.; O. dat de vorderingen van eischer mitsdien worden afgewezen en de conclusie van gedaagde kan worden toegewezen."

Het Hof liet de vermenging der goederen in gemeenschap uit anderen hoofde dan de vennootschap, niet toe, maar nam niet minder duidelijk de toepasselijkheid van de regels der boedelscheiding op de verdeling der vennootschap onder firma aan: „O. dat partijen het eens zijn tot scheiding en verdeling te willen overgaan, maar dat appellant alvorens hiertoe over te gaan vereffening der zaken der ontbonden vennootschap wil, wat volgens geïntimeerde niet het geval is, daar de gemeene goederen als eene massa zijn te beschouwen; O. dat deze gemeenschap vóór de ontbinding een afzonderlijk vermogen uitmaakte en dat geen der vennoten dus behoeft te gedoogen, dat daarmede, vóór de verdeling, goederen vermengd worden, die uit anderen hoofde gemeen waren om dit alles als eene massa te verdeelen; . . . . O. dat wat betreft de gemeenschap door de ontbinding der vennootschap ontstaan, te onderzoeken valt of hier scheiding en verdeling onmogelijk is of wel

dat eerst tot verkoop der fabriek moet worden overgegaan; O. dat de wet blijkens de bepalingen over boedelscheiding als regel verdeeling in natura wil, zoo deze mogelijk is; O. dat appellant wel beweerd heeft, dat artt. 32—35 K. van vereffening spreken als van eene zaak die van zelf spreekt, doch dat hij uit het oog verloren heeft dat ze niet bevatten afwijking van artt. 1689 en 1112 B. W., zoodat scheiding en verdeeling eener niet vereffende vennootschap niet is uitgesloten, terwijl deze artikels bij vereffening alleen de wijze van vereffening regelen; O. dat daar door art. 1689 B. W. de regelen van de verdeeling van nalatenschappen toepasselijk zijn, liquideeren niet in den ruimen zin van den appellant moet genomen worden, op welke wijze geheel zou worden afgeweken van de beginselen voor verdeeling vastgesteld; O. dat blijkens inventarisatie de goederen voor verdeeling in natura vatbaar zijn, enz.” Volgens dat standpunt zijn dus de bepalingen der boedelscheiding altijd toepasselijk: liquideeren moet niet in den zin van den appellant worden gebruikt, maar art. 1689 B. W. is van toepassing en de artt. 32—35 K. wijken niet af van art. 1689 B. W.; de artt. 32—35 K. zeggen alleen, wat er geschieden zal *indien* er vereffend wordt. Ook de President der Arr. Rechth. te Rotterdam overwoog bij zijn vonnis van 27 Maart 1880 (R. Bijbl. Nieuwe Reeks dl. 7. afd. B. pag. 49) ten aanzien van het verzet, dat een ex-vennoot deed tegen de verzegeling der goederen in het pakhuis der ontbonden vennootschap, welke een medevennoot wilde doen geschieden: „dat bij art. 1689 B. W. uitdrukkelijk is bepaald dat op de verdeeling tusschen vennoten

dezelfde regelen toepasselijk zijn als die omtrent de verdeeling der nalatenschappen voorgeschreven; dat daaruit valt af te leiden, dat de wetgever, die het oog heeft op de verdeeling, geacht moet worden, daaronder te hebben willen begrijpen al die maatregelen, die aan de verdeeling plegen vooraf te gaan en leiden kunnen om tot verdeeling te geraken als deze zijn: boedel-beschrijving, verzegeling enz.” Ook de Hooge Raad heeft eenmaal eene beslissing genomen, bij arrest van 29 Oct. 1869 W. 3159 waarbij werd uitgemaakt, dat door art. 32 K. niet was afgeweken van art. 1689 j^o. art. 1112 B. W. Zoo zou er dus geene vereffening zijn, tenzij mocht blijken, dat deze algemeen verlangd werd. Naar ons gevoelen berust de zooëven uiteengezette meening op eene volkomene miskening, zoowel van het karakter der vennootschappelijke goederen ~~==~~ als van de geschiedenis. Gelukkig kunnen we wijzen op eene juiste opvatting in de conclusie van het O. M. van den H. R. 5 Febr. '92 W. 6146 en in het vonnis der Rechtbank van Amsterdam van 30 Nov. '94. W. 6805.

We wenschen kortelijk de voornaamste grieven tegen de toepasselijkheid van art. 1689 j^o. 1112 B. W. te releveeren, welke zijn:

1°. *Miskening van de contractueele rechten* der vennoten onderling. Door de ontbinding houdt, ten aanzien van nieuwe ondernemingen de overeenkomst op voor de toekomst te werken; de gemeenschappelijke eigendommen worden niet meer aangewend met het doel van art. 1655 B. W., om gemeenschappelijk winst te behalen en kunnen dus niet meer dienen op grond der overeenkomst tot nieuwe vennootschap-

pelijke doeleinden. Maar daarmee is geenszins gezegd, dat verkregen rechten nu ook vernietigd moeten worden; met betrekking tot de schulden tijdens de vennootschap gemaakt, had ieder vennoot tegenover zijne mede-vennooten beloofd het in gemeenschap gebrachte goed aan te wenden en het recht tot die aanwending, was ten aanzien der schulden, die op 't moment der ontbinding bestonden, een verkregen recht van iederen vennoot tegenover zijne mede-vennooten. Nammen dit niet aan, het zou op hetzelfde neerkomen, als wanneer men meende, dat iemand die na opzegging met 1 Mei een gehuurd huis verliet zonder zijn huur over de drie laatste maanden betaald te hebben, deze nu niet meer verschuldigd zou zijn, omdat de overeenkomst ontbonden was. Zeer zeker, de overeenkomst is voor de toekomst voor nieuwe doeleinden teniet gegaan, maar rechten die men had bij de ontbinding zijn verkregen rechten en blijven bestaan. Bij de ontbinding der vennootschapsovereenkomst, had men nu het verkregen recht ten aanzien van elke vennootschapsschuld de goederen der vennootschap tot dekking van die schuld aangewend te zien. Bepaalde nu de wet dat de goederen overeenkomstig art. 1442 B. W. verdeeld moesten worden, zoo zou ze de verkregen rechten der vennooten op aanwending der activa tot dekking der passiva vernietigen. Mr. MOLENGRAAFF¹⁾ verklaart dan ook, dat de liquidatie de natuurlijke contractueel rechtmatige ontbindingswijze is en daarom moet ze ook de door de wet gewilde ontbindingswijze zijn. Wilde de wetgever iets

¹⁾ MOLENGRAAFF: Rechtsgeleerd Magazijn, 1884, pag. 22.

anders, hij zou dit uitdrukkelijk moeten bepalen, daar hij in dat geval contra rationem juris de liquidatie verbieden zou.

2°. Er wordt, indien men tot eenige verdeling overgaat, verondersteld, dat deze mogelijk is. Nu is de vennootschap onder firma eene overeenkomst die winst- en verliesdeeling beoogt. De inbreng wordt dus teruggegeven onder bijvoeging van het winstaandeel en onder aftrek van het verliesaandeel. Indien nu echter een groot deel van het vennootschappelijk vermogen verloren en er bovendien een groot passief aanwezig is, bovendien door de vennoten misschien nog voorschotten genoten zijn, dan zal het zeer goed kunnen geschieden, dat alle vennoten debet staan aan de vennootschapskas. Van teruggave van eenig deel van den inbreng kan dan geen sprake zijn. Toch zou men bij elke wijze van hoedelscheiding nu hiertoe overgaan en zouden de vennoten iets ontvangen, terwijl juist eene betalingsplicht op hen rustte. In geval van ontbinding door faillissement heeft men vooral scheiding van het actief voorgestaan en daartoe allerlei verdelingstelsels uitgedacht, welke ons later zullen blijken geen van alle te kunnen voldoen, om de eenvoudige reden, dat men van een verkeerde basis uitgaat; de vennootschapsovereenkomst toch wordt aangegaan tot winst- en verliesdeeling en van deze kan eerst sprake zijn wanneer men zooveel mogelijk de passiva uit de activa voldaan heeft. FRÉMÉRY ¹⁾ kwam dan ook tot de conclusie: „liquider, c'est dégager l'actif brut des dettes qui le grèvent”.

---

¹⁾ FRÉMÉRY: Etudes p. 70.

3°. Verdeeling in natura, zoo hiervoor al een maatstaf te vinden ware, zou ad absurdum voeren. Immers, artt. 32—35 slaan evenzeer op de vereffening eener commanditaire vennootschap als op eene onder firma, terwijl ook in art. 56 voor de namelooze vennootschap de liquidatie niet méér dwingend geregeld wordt, dan dat in art. 35 geschiedt. Dat de namelooze vennootschap een rechtspersoon is, doet hier niet ter zake; bij hare ontbinding moet ze gelijk elke vennootschap behandeld worden: er zou dus ook hier verdeeling volgens art. 1689 B. W. moeten plaats hebben. Zoo zou de commanditaire vennoot, die geld stak in een vennootschap handelende in schoenen en niets anders dan geld terug verlangt te ontvangen, zich bij boedelscheiding eene partij schoenen kunnen zien toegewezen en de aandeelhouder, die zijn geld stak in eene spoorweg-maatschappij, zou bij hare ontbinding door het lot der kavelingen, van eene partij oude rails of wel dwarsliggers de gelukkige bezitter kunnen worden! Daar wij eene dergelijke bedoeling bij den wetgever niet mogen veronderstellen, kan het niet anders of hij heeft liquidatie, waar hij ze voorschreef, bedoeld als de natuurlijke wijze van bereddering eener gemeenschap, terwijl boedelscheiding niet mag worden aangenomen, zonder dat ze uit de uitdrukkelijke woorden der wet voortvloeit.

4°. De uitdrukkelijke woorden onzer wet leiden juist tot het uitsluiten der boedelscheiding, zooals Mr. HINGST ¹⁾ terecht opmerkt. Art. 32 K. zegt dat zekere personen de zaken der

¹⁾ HINGST: Pracadvies p. 52.

onthonden vennootschap „*zullen moeten*” vereffenen, tenzij iets anders bepaald ware. Er valt hier niet uit af te leiden, dat het boedelscheidingstelsel zal gelden en dat slechts wanneer niets anders bepaald is, tot vereffening zal worden overgegaan; integendeel vereffening „*zal moeten*” plaats hebben, tenzij tot iets anders besloten is. Het dwingende recht is dus niet de boedelscheiding maar juist de vereffening, daargelaten wat precies onder dit woord dient verstaan te worden.

5°. De *geschiedenis* der liquidatie zal ons tot het resultaat voeren, dat deze als het normale einde der vennootschap onder firma moet worden opgevat en dat het toepassen der regelen van boedelscheiding, indien niet uitdrukkelijk tot liquidatie besloten is, volkomen in strijd blijkt te zijn met de geheele historie der vennootschap onder firma en ook met de wording van onze wettelijke bepalingen. De juistheid hiervan zal uit de behandeling der liquidatie-geschiedenis van zelve blijken.

De reeks dezer argumenten laat ons geen twijfel meer over, dat na ontbinding der vennootschap onder firma niet tot boedelscheiding mag worden overgegaan, maar dat eerst eene vereffening of liquidatie moet plaats hebben. We weten nu dat vóór de scheiding eene vereffening moet geschieden, maar daarmede wordt nog niet aangegeven wat die vereffening is, welke voert tot de scheiding der vroegere vennooten. Immers in art. 35 K. wordt na vereffening scheiding genoemd, de vereffening is dus hetgeen aan die scheiding voorafgaat, maar hiermede is nog niet aangeduid, wat de groep van verrichtingen, die men liquidatie noemt en die de weg is

welke tot scheiding voert, uitmaakt, omvat. ENDEMANN ¹⁾ gaat zoover, dat hij in de liquidatie de scheiding inbegrijpt, wat echter door anderen terecht wordt afgekeurd en voor ons recht zeer zeker niet opgaat; immers art. 35 K. stelt vereffening en scheiding uitdrukkelijk naast elkaar. Werkelijk is liquidatie dan ook niets anders dan de weg, die tot scheiding voert, zonder dat men het eindpunt zelve in den weg begrijpen mag. Is deze definitie alzoo te ruim, dan moeten we bepalen wat de liquidatie in werkelijkheid wel omvat. Hiertoe moeten we ons afvragen wat noodig is om eene liquidatie noodzakelijk te maken, met andere woorden de voorwaarden er voor. Deze zijn: 1°. ontbinding der Vennootschap; 2°. bestaan van een vennootschapsvermogen ten tijde der ontbinding en 3°. dat de vennoten niet besloten hebben de liquidatie de plaats te doen ruimen voor eene andere wijze om den gemeenen boedel te doen ophouden. Dat dit laatste in landen, waar de vennootschapscrediteuren op den vennootschapsboedel bevoorrecht zijn, niet mogelijk is, kunnen we aannemen en zou dus ook in het systeem van Mr. KIST passen; maar waar de afzonderlijke boedel haar ontstaan alleen dankt aan de overeenkomst der vennoten zonder dat anderen er eenig zelfstandig recht op hebben, daar is wilsovereenstemming aller vennoten ook in staat met den boedel te doen wat zij goe ddunkt; ook de woorden der wet leiden hiertoe: immers art. 32 K. eischt vereffening „tenzij bij de overeenkomst anders ware bepaald.”

¹⁾ ENDEMANN: Handbuch des Deutschen Handelsrechts. I. § 30 p. 68.

Deze meening wordt ook door den Hoogen Raad voorgestaan, blijkens het arrest van 29 Oct. '85 (R. Bijbl. 1888, afd. B, p. 323) en is ook die van het R. Ober Handels Gericht in zijne Entsch. van 12 April '78 (Bd. 24 n°. 43), hoezeer ook in Duitschland een voorrecht der vennootschapscrediteuren geldt. Wordt echter niet eenstemmig iets anders besloten, dan is liquidatie de eenige weg, dien de wet openlaat, om den gemeenen boedel op te lossen. Het kan zijn dat deze weg zeer eenvoudig is, als n.l. de vennoten vóór de ontbinding de zaken reeds tot effenheid hebben gebracht, in welk geval slechts het afsluiten der boeken overblijft. Ook kan het zijn, dat direct na de ontbinding het bedrijf met al zijne ap- en dependenties aan een ander wordt overgedaan, in welk geval direct eene geldsom aanwezig zal zijn. Het kan echter ook wezen, dat de geheele boedel, en dit zal gewoonlijk voorkomen, óp het moment der ontbinding een bedrijf vormt, te midden van zijn krachtig leven door den dood getroffen.

Doet men nu uitsluitend datgene, waartoe elk der vennoten jegens zijne medevennoten verplicht is, zoo dekt men eenvoudig de passiva uit de activa; men verricht dus geen enkele nieuwe daad, maar maakt eenvoudig het bestaande vermogen te gelde tot afbetaling der schulden. Men meent in dit geval, dat geen nieuwe verbintenissen, ook niet tot afwikkeling der bestaande verbintenissen mogen aangegaan, zells geen begonnen werk voltooid mag worden. TROPLONG ¹⁾

¹⁾ TROPLONG: Contrat des sociétés: n°. 1010.

signaleert zoodanige voortzetting aldus: „Ce serait activer un commerce existant.” Het eenige, wat men dus doen mag, is zonder de voormelde daden van voortzetting, den boedel in zóóver vereffenen dat men overhoudt een vermogen vrij van de schulden, die oorspronkelijk aanwezig waren; maar dit vermogen kan alsnog bestaan uit allerlei roerende en onroerende, lichamelijke en onlichamelijke zaken. Ten aanzien van deze zal dan scheiding in natura moeten plaats hebben, om den toestand van onverdeeldheid te doen ophouden; hier is dus de liquidatie afgelopen zoodra dit schuldenvrije vermogen, „Reinvermögen” zooals de Duitschers het noemen, bereikt is. Voor zooverre in Frankrijk liquidatie erkend wordt, hecht men er in den regel deze beteekenis aan.

Het Alg. Deutsche Handelsgesetzbuch huldigt echter een ruimer begrip van liquidatie; art. 137 A. D. H. omschrijft hetgeen in de liquidatie valt en dit is niet alleen te gelde making der activa voor zoover noodig tot betaling der passiva, maar het omvat ook beëindiging der hangende zaken en omzetting van alle vermogensbestanddeelen in geld. In deze beteekenis, die we de Duitsch-Juridische zullen noemen, is het dus die groep van handelingen, die leidt tot omzetting van het vermogen in een „Baarvermögen.” Dr. FRANCKEN zegt: „Liquidation im Technisch-Juristischen Sinne ist das der Auflösung der Gesellschaft folgende, der Auseinandersetzung vorausgehende, letztere bezweckende, gesetzlich geordnete aussergerichtliche Verfahren, welches in Beendigung der laufenden Geschäfte und Verwandlung des Gesellschaftsvermögens in eine Netto-, d.h. reine Geldsumme, besteht.” Het is dus

de realisatie van het vennootschapsvermogen. In dezen zin gebruiken het ook BRINCKMAN ¹⁾ en THÖL ²⁾, terwijl ENDEMANN, gelijk we boven reeds zeiden, ten onrechte er ook de scheiding zelve onder begrijpt, hetgeen ook GAD ³⁾ doet.

Wat de liquidatie betreft zegt onze wet in art. 32 K., dat op ontbinding vereffening volgt; het A. D. H. maakt in art. 133 een onderscheid dat onze wet niet kent: in het A. D. H. toch volgt Liquidatie slechts op ontbinding „auszer dem Fall des Konkurses.“ Ten ontziet is dus de qualificatie der vereffening als een „auszergerichtliches Verfahren“ niet juist, want ook in geval van faillissement zal aan het algemeene voorschrift van art. 32 K., dat na ontbinding vereffend moet worden, voldaan dienen te worden.

Welke beteekenis moet nu bij ons aan het woord liquidatie gegeven worden: de bereiking van een „Reinvermögen“ d.i. een gemeen vermogen ontdaan van schulden, of wel de bereiking van een „Baarvermögen“ d.i. de realisatie tot eene geldsom na afbetaling aller schulden?

Om deze vraag te kunnen beantwoorden zij opgemerkt, dat wij reeds weten, dat liquidatie de bereiking van een „Reinvermögen“ omvat: immers dit omvat de vennootschaps-overeenkomst zeker. Wil nu ook de bereiking van een „Baarvermögen“ in het liquidatie-begrip vervat zijn, zoo moet zulks óf in het woord vereffening opgesloten liggen, óf het moet ook behooren tot datgene, wat de vennoten jegens elkander

¹⁾ BRINCKMAN: Lehrbuch des Handelsrechts p. 191.

²⁾ THÖL: das Handelsrecht, I § 99.

³⁾ GAD: Handbuch des Alg. Deutschen Handelsrechts, I § 30; p. 58.

op zich namen, toen zij de overeenkomst van vennootschap aangingen. Wat hiervan zij, kan, zoo meenen wij met Dr. FRANCKEN ¹⁾, de geschiedenis der liquidatie ons leeren. Naar onze bescheiden meening komt aan Dr. FRANCKEN de eer toe het begrip „liquidatie” historisch juist te hebben opgespoord.

§ 2. *Geschiedenis der Liquidatie.* A. *Naar het Romeinsche Recht.* Reeds bij de Romeinsche societas was het samenbrengen eener *arca communis*, ten einde niet telkens het aandeel van iederen vennoot bij de betaling eener vennootschapsschuld te moeten opvragen, zeer gewoon ²⁾; het fonds diende dus ter bestrijding van gemeenschappelijke uitgaven. Wat die kas betreft, — hierop gelijk op alles wat in gemeenschap kwam, behielden de vennoten eigendom *pro indiviso*; ieder vennoot kon dus vrij over zijn ideëel deel beschikken. Wel kon er een bijzonder *pactum de non dividundo et alienando* ³⁾ gesloten worden, maar hiervan was niet het gevolg, dat het ideëel deel niet verkocht kon worden, slechts dat de koper onder de verbintenis-rechtelijke beperking kocht, van evenmin te zullen verdeelen. Kon in het Romeinsche recht nu sprake zijn van eene liquidatie? O. i. niet; de gemeene boedel bestond op het oogenblik der ontbinding uit eene groote menigte lichamelijke en onlichamelijke zaken, in elk van welke de vennoten ieder voor een ideëel deel aandeelhouder waren.

---

¹⁾ FRANCKEN: die Liquidation der offenen Handelsgesellschaft in geschichtlicher Entwicklung.

²⁾ L. 82 Dig. 17. 2.

³⁾ L. 16. § 1. Dig. 17. 2.

Met de *arca communis* was dit evenzoo: ook hiervan konden de vennooten evenals van elke andere zaak hun ideëel deel ruilen of verkoopen. Geschiedde dat niet, zoo kon volgens den regel „*nemo invitus in communione*” verdeeling gecischt worden; was wegens fysieke gesteldheid der zaak verdeeling onmogelijk, dan moest wel ruil van ideëele deelen volgen. Nu vormde deze ruil of gemeenschappelijke verkoop aan derden eene nieuwe handeling en zoodra die verkoop gemeenschappelijk geschiedde, moet dat geweest zijn op grond van een nieuw verdrag. Hierin een deel der moderne liquidatie te zien, zooals Dr. FRANCKEN doet (p. 38) gaat echter niet aan, want wel geschiedt hier eene verzilvering, maar slechts doordat ieder zijn ideëel deel verkoopt. Een ander spoor van liquidatie meent Dr. FRANCKEN te vinden in de *arca communis*. Naar zijne meening slaat hierop L. 27 Dig. 17. 2, luidende: *omne aes alienum, quod manente societate contractum est, de communi solvendum est; licet, posteaquam societas distracta est, solvendum sit; igitur et si sub condicione promiserat et distracta societate condicio existit, ex communi solvendum est.* Nu zou naar Dr. FRANCKEN's meening „*ex communi*” zien op de gemeenschappelijke kas en wel om de woorden der *Basilica* welke luiden: *ἐκ τοῦ κοινοῦ δίδονται, ἐκ τῶν κοινῶν δεῖ καταβάλλεσθαι πραγμάτων.* Naar onze meening wil dit echter niet anders zeggen, dan dat gemeenschappelijk betaald moet worden. En al beteekende het ook, dat na ontbinding uit de *arca communis* de schulden afgedaan moeten worden, zoo zou dit toch niets te maken hebben met het moderne liquidatie-begrip want dit sluit de scheiding niet in, terwijl naar

het Rom. recht elk oogenblik scheiding kan geeischt worden en men vrijelijk over zijn ideëel deel kan beschikken; waaruit dus blijkt dat de bestaansvoorwaarde voor liquidatie ontbreekt.

Onze liquidatie bestond te Rome dus niet, eene conclusie waartoe trouwens Dr. FRANCKEN ook komt: er was immers bewegelijkheid der vrije eigendomsaandeelen, van het ontstaan af waren de vorderingen en schulden reeds gedeeld en de deeling ging dus aan de betaling vooraf; eene liquidatie in onzen zin was dus eene onmogelijkheid. Wat betreft het gevaar, dat hieruit kon ontstaan voor een vennoot die, als zijnde institor, de tegenover derden alleen-aansprakelijke was en die lang na ontbinding misschien nog eene onafgedane verplichting moest nakomen, hieraan werd tegemoet gekomen door de verplichting aan de socii door den praetor opgelegd om cautie te stellen, waardoor het regres van den institor verzekerd werd.

B. *Ontstaan der Liquidatie in Italie.* De aanbidding der geleerde juristen na de 12^e eeuw voor het Romeinsche recht kon niet beletten, dat het handelsverkeer zich aan de verouderde vormen van het recht van vroegere geslachten ontworstelde en de nieuw ontstane rechts-gedaanten wist te handhaven. Vooral op het gebied der vennootschap hadden groote veranderingen zich baan gebroken. Oorspronkelijk waren het slechts arbeidsgemeenschappen (*tabernae, stationes*) van familieleden; later vormden dezen ook bedrijfsgemeenschappen, waarbij echter de Romeinsch-rechterlijke beschikkingsbevoegdheid over de vennootschapsaandeelen totaal ontbrak. Er was dus eene contractueele gebondenheid van het vennootschapsvermogen ontstaan, geheel afwijkend van het civiel recht. Aldus was nu

het aandeel van iederen vennoot aan beslag van privé-crediteuren onttrokken; het recht der mede-vennooten mocht immers niet aangerand worden. In Italië ontwikkelde zich dit contractueel afgezonderde vermogen langzamerhand tot statutair afgezonderd vermogen. Terzelfder tijd drongen in de statuten van LODI en MODENA de solidariteit en de onderlinge vertegenwoordiging door en vinden we dus de grondslagen der vennootschap aanwezig en met deze eene nauwe samenhang tusschen alle deelen van het vennootschappelijk vermogen. Het vermogen dat men nu bij ontbinding aanwezig vond was veel gecompliceerder, dan zulks bij de Romeinsche societas het geval was: immers de solidariteit had tengevolge dat men met zijn geheele vermogen aansprakelijk was en bij scheiding in natura was de oude cautie-stelling volkomen onvoldoende geworden. Ook kon tijdens het bestaan der vennootschap de mede-vennoot, wegens de ingevoerde onderlinge vertegenwoordiging beschikken over den inbreng van ieder der anderen en dit deed die anderen er op bedacht zijn zich ten minste de noodige zekerheid in zijn inbreng te verschaffen. Denken we ons eene vennootschap op het moment harer ontbinding, dan bemerken we dat wegens de solidariteit ieder der vennooten voor elke schuld nog jaren lang kan worden aangesproken. Daar de eene crediteur zich tot dezen, de andere tot genen vennoot wendt, ziet men van alle zijden de vennooten elkaar met regresvorderingen aanspreken. Nog daargelaten het ongemak, steekt hier een groot gevaar in, als een der vennooten zich aan het regres onttrekt of faillieert. Om alle deze omwegen en gevaren te voorkomen stond er voor het handelsverkeer

slechts één weg open, welke was: het ingelegde kapitaal niet terug te geven dan na betaling der schulden. Hiertoe kwamen door middel van het vennootschapscontract. De plicht bestond n.l. tot het afleggen van rekening bij het einde der vennootschap, eerst daarna mocht gedeeld worden, zooals de *ROTA GENUENSIS* aannam. Deze beslissing was ook terecht genomen immers: wat teruggegeven moest worden, hetzij er winst dan wel verlies was, kon alleen uit de afgelegde rekening blijken. In het niet afleggen van rekening door een mede-vennoot lag nu echter een gevaar voor de mede-vennooten; daarom werden strenge straffen op den weigerachtige gesteld: het Statuut van Placentia van het jaar 1321 n°. 347 bepaalde: „debet esse bannitus mercandandie” en het Statuut del com. di Lucca van het jaar 1308 (L. 4. n°. 47) zette hem gevangen „in compedibus et ferris et carceribus Luccani communi.”

Ondanks deze straffen kon een vennoot echter toch weigerachtig blijven en dan zou uitkeering van kapitaal onmogelijk zijn geweest. Daarom ging men er toe over het geval te voorzien in de vennootschapsovereenkomst: men bepaalde dat de schulden uit de vennootschapskas zouden worden gedeeld en dat dan de rekeningsplicht achterwege zou blijven. Dat dit gewoonte was deelt *ANSALDUS* ¹⁾ (Disc. 74) mede, waar hij zegt: „Ultra regulas juris assistit in nostra facti serie specialissimum pactum initum in capitulis socialibus; in illis etenim expresse socii convenerunt, quod ante disputationem rationum solvi deberent et dimitti creditores societatis.”

¹⁾ *ANSALDI DE ANSALDIS: Discursus legales de commercio et mercatura.*

Met andere woorden: het handelsverkeer had den weg gevonden om de moeielijke omwegen en gevaren te ontkomen; het vennootschapscontract trad tusschen beide en voorzag in het geval van ontbinding, door te bepalen, dat aldus eerst de schulden uit de baten zouden betaald worden en alsdan de rekeningsplicht verviel. Nu kon eerst na afleggen van rekening d. i. opmaken der balans, het aan ieder toekomende teruggegeven worden en zoo was dus de werking der contractueele bepaling, dat de schulden allereerst betaald werden. Langzamerhand werd zulks gewoonte en daarna gewoonterecht, want reeds CASAREGIS ¹⁾ zegt: „societas post mortem socii durare debet, donec dimissis creditoribus negotii fieri possit capitalium atque lucrorum divisio.” Wat de dekking der schulden door het actief betreft, — deze was voor het einde der 17^e eeuw in het gewoonterecht opgenomen. Op grond van eene uitspraak der Rota Genuensis: „effectus durat societatis, donec fuerit executum omne id quod pertinet ad societatem”, werd aangenomen, dat het stilzwijgend mandaat tot inning van vorderingen en afdoening van zaken ook na de ontbinding voortduurde (Dec. Rot. Flor. 57, n°. 42, 43). Dit had echter tengevolge, dat de moeielijkheden van scheiding ten zeerste toenamen en daarom ook werd in de overeenkomsten van vennootschap opgenomen, dat de verdeling eerst na het beëindigen van de genoemde zaken zou plaats hebben. Zoo was door de overeenkomst, die eerst nu en dan, later als gewoonte voorkwam en ten slotte gewoonterecht was geworden,

¹⁾ CASAREGIS: Discursus legalis de commercio: 146 n°. 30.

een liquidatie-begrip ontstaan. De overeenkomst stond dan 6 maanden na de ontbinding tot realisatie toe en deze realisatie heette dan *continuatio per stralzio*. Deze tijdsbepaling viel in het gewoonterecht spoedig weg en nu blijkt het ons dat door de overeenkomst een liquidatie-begrip was ontstaan dat omvatte: betalen van schulden, innen van vorderingen, beëindigen van hangende zaken. Of ook verzilvering van het vermogen plaats had, heeft Dr. FRANCKEN in de Italiaansche rechtsbronnen niet kunnen ontdekken. Maar zeker is het dat de liquidatie, hetzij dan al of niet verzilvering omvattend, door het gewoonterecht in elk vennootschap gepraesumeerd werd; de *lex inter partes* was *lex generalis* geworden; wel was afwijking mogelijk, maar dan moest deze uitdrukkelijk bepaald zijn. Dat dit reeds tijdens CASAREGIS¹⁾ zoo was, bewijst Dr. FRANCKEN door een voorbeeld uit dezen schrijver zelve. TITUS en SEMPRONIUS waren vennooten geweest; de laatste overleed, waarop volgens afspraak zijne kinderen in zijne plaats traden, waarbij TITUS als beheerend vennoot optrad. Na eenigen tijd werd de vennootschap ontbonden en nu verlangde TITUS de liquidatie, die niet in het contract geregeld was, alleen te voeren, omdat hij alleen het beheer had gehad. De strijd liep nu blijkens CASAREGIS over het alleen liquideeren, terwijl de vraag of er geliquideerd moest worden, hoewel dit niet in het contract stond niet te herde werd gebracht, waaruit we mogen afleiden; dat liquidatie reeds van zelf sprak: „*Titio contendente ad se, qui administrator et director*

¹⁾ CASAREGIS, t. a. p. Disc. 128.

negotiationis fuerat, pertinere administrationem reliquarum, nempe quod dicitur to stralzio . . . ." Verder zegt CASAREGIS: „societas finita est . . . . inde tamen efficitur, ut absolvenda non sint quae erant constante societate inchoata. Quodque attinet ad hunc effectum, pro constante habetur, etiam post renuntiationem societatis. Quare qui institor fuit aut administrator societatis constantis, ea dissoluta in absolute caeptorum negotiorum perseverat, quod a mercatoribus dicitur . . . stralzio." Met andere woorden: er wordt aangenomen door CASAREGIS, dat de vennooten bij de oprichting der vennootschap reeds besloten hadden haar na ontbinding te laten voortbestaan tot liquidatie; het zou dan echter niet meer de oude vennootschap zijn, het zou er eene zijn *ad hunc effectum* d. w. z. tot liquidatie. Ook CASAREGIS nam dus aan den regel der Rota Ger.: „effectus societatis durat, donec fuerit executum omne id quod pertinet ad societatem”, welke regel in het handelsverkeer was doorgedrongen. Ongelukkig heeft men deze beslissing, die niets anders wil zeggen, dan dat in de overeenkomst eene bepaling was vervat of werd verondersteld tot afwikkeling der zaken der ontbonden vennootschap, opgevat in den verkeerden zin, als zoude de vennootschap zelve na hare ontbinding nog voortbestaan; aan deze fictie, welke strijdt met de werkelijkheid zien we CASAREGIS ook onderhevig, waar hij zegt dat de societas finita „pro constante habetur”. In werkelijkheid wordt er niets gefingeerd; eenvoudig wordt nageleefd de oorspronkelijk steeds in de overeenkomst opgenomen, later door het gewoonterecht veronderstelde, liquidatie-clausule.

Deze regeling door het gewoonterecht werd wettelijk bevestigd in het Statutenrecht; daar werd omschreven wat de gepraesumeerde liquidatie-bepaling omvatte: uitsluiting van nieuwe zaken, beëindiging der bestaande binnen 6 maanden, delging der schulden, inning der schuldvordingen; was dat alles geschied, dan volgde de scheiding, op grond der daaromtrent in de verschillende statuten opgenomene verschillende regelingen. De personen die met de liquidatie belast werden, waren de socii gerentes. De geheele regeling blijkt ten duidelijkste uit de „Statuti dell' Università de Mercanti e della corte de Gl'officiali della Mercanzia della Città di Siena” van het jaar 1619, caput 14. Behalve de eigenlijke liquidatie werd in dit statuut nog wettelijk geregeld het bestaande gewoonterecht omtrent het lot der vennootschapsboeken. Het bepaalt dat, indien er geene overeenkomst in anderen zin getroffen is, deze in handen zullen blijven van hem onder wiens naam de zaak alleen of in de eerste plaats gedreven werd en bij zijn overlijden in die zijner erfgenamen. Het Italiaansche recht heeft dus zeker een liquidatie-begrip gekend, en wel als eene gepraesumeerde bepaling in de vennootschapsovereenkomst, welke zeer zeker ten doel had, na de ontbinding te bereiken een „Reinvermogen” door afbetaling der schulden, terwijl tevens de hangende zaken moesten beëindigd worden en de vorderingen geïnd. Oorspronkelijk bestond deze praesumptie alleen in het gewoonterecht, was de *lex inter partes* langzamerhand *jus non scriptum* geworden maar ten slotte werd de praesumptie ook in de wet opgenomen.

C. *Onbekendheid der Liquidatie in het oude Duitsche*

Recht. Had de Handelsvennootschap in de middeleeuwen een vruchtbaar veld voor ontwikkeling gevonden in Italië, de bakermat van het handelsrecht; dit was minder met het oude Duitschland het geval. Wel was ze hier geenszins onbekend, maar wegens de geringere uitgebreidheid van den handel vergenoegde men zich met minder ingewikkelde associatievormen en drongen de solidariteit en de onderlinge vertegenwoordiging eerst in het Duitsche recht door, toen men bekend werd met de Italiaansche doctrine, die niet dan schoorvoetend gevolgd werd. Aan de ontwikkeling eener liquidatie stond toen echter het gerecipieerde Romeinsche recht in den weg, dat hier de overwinning behaalde, terwijl het in Italië het onderspit had gedolven. Zooals we zeiden was echter de vennootschap als associatievorm niet onbekend en aldus ontstond ook het afgescheiden vermogen, omtrent hetwelk de vennoten zich contractueel verbonden, het slechts tot vennootschapsdoeleinden te zullen aanwenden. Dr. FRANCKEN ¹⁾ haalt als voorbeeld hiervan eene vennootschapsovereenkomst uit Aken aan, luidende: „Vort so in sal dit gelt nirgen aingelait werden dan ain wijn in unser geselschaf”. De conclusie, dat wegens dit afgescheiden vermogen eene liquidatie noodzakelijk was, trok men hieruit echter niet; maar in het verkeer was deze toch geenszins onbekend. Dit blijkt uit een Lübecker oorkonde van 1440, inhoudend een vennootschapcontract van dezen inhoud: „Desse vorerevene Seltshop sal duren unde stan dree jar langh, unde

---

¹⁾ FRANCKEN: t. a. p. pag. 75

we denne van deme andere wil, de sal deme anderen toscggen tom veerden jare up wijnachten aff to schedende; unde wan de schedinge denne togheijt, so scal een yszlyk sin angelechte gilt tovooren utnemen, wes denne gewinnen is, dar sal BUSCHMAN den twölfften pennyng van hebben. . . .” In eene andere oorkonde lezen wij: „Item desse selschop schal stan van desser tiit an vort over III iar unvorandert op dat vor iar, wil dar dan weute wesen, de sall dan toscggen effte scriven op dat verde iar de selschop to scheyden, unde malek-dat sin to nemen, elk den derden pennyng wynnide myd deme hovetstole” (inbreng). Dus onveranderd zal de vennootschap drie jaar bestaan en willen de vennooten, na verloop van deze, ontbinding, dan moet er opzegging plaats hebben. Tot de ontbinding kan dan eerst in het vierde jaar worden overgegaan, volgens de oorkonde (die van 28 Oct. dateert) op Kerstmis, d. w. z. acht weken na afloop der drie jaar. Hier leidt Dr. FRANCKEN nu m.i. terecht uit af, dat de tusschenschuiving van dezen termijn slechts één doel kan hebben n.l. schulden betalen; dan immers kan men ook eerst met recht zeggen, dat ieder zijn „geld” bij de deeling zal terugnemen, want geld is er tijdens de bedrijfsuitoefening slechts zeer weinig aanwezig. We kunnen hieruit dus concludeeren, dat eene handeling overeenkomstig de liquidatie en vallend binnen het vennootschapscontract niet onbekend was. Een ander voorbeeld haalt Dr. FRANCKEN ¹⁾ aan, dat ons doet zien op welke wijze men bij de overeenkomst de moeilijk-

¹⁾ FRANCKEN, t. a. p. pag. 77.

heden, gepaard met de scheiding van een handelsbedrijf zooals het in zijn volle leven gestaakt was, voorkwam. Dit voorbeeld doet ons echter tevens zien, dat verdeeling in natura het gewone geval was. Het Stralsunder Stadbuch (IV: 456) deelt het volgende mede: „GHERARDUS DE SUOLLE et relicta JACOBI CRISPI complanaverunt se ad invicem et puer ejus, ita quod illa domini ligneam domum cum puero suo optinebit GHER. lapideam domum et solvet omnia debita. Cum hoc omnis causa quae inter eos vertebantur, tam de societate, quam de bonis hereditariis est omnino terminata et recisa.”

Als uitzondering op de scheiding als het ware, wordt hier het geval genoemd, dat een socius de bevrediging der passiva op zich neemt om lastige regresvorderingen te voorkomen. Geenszins kan er echter sprake zijn van het ontstaan eener vaste gewoonte, veel minder van een gewoonterecht betreffende de ontwijking der scheiding. Toen, na de invoering der solidariteit en onderlinge vertegenwoordiging ter tegemoetkoming aan de hieruit ontstaande moeilijkheden, zich misschien een liquidatiebegrip zou ontwikkeld hebben, was echter het Romeinsche recht met zijne verdeling in ideële deelen der *communio pro indiviso* dáár om dit te beletten. Het gevolg was dan ook, dat het Pruisisch Landrecht op het einde der vorige eeuw nog geheel tot basis had verdeeling in natura. Eerst in den loop dezer eeuw werden ernstige pogingen aangewend, oorspronkelijk in enkele afzonderlijke landen, later door den Duitschen bond, om ter bevrediging der behoeften van den handel, een liquidatiebegrip op te nemen, dat niet op Duitschen bodem ontstaan was. Zooals

we later zullen zien is men daar in mogen slagen en heeft men, nadat de afzonderlijke pogingen in Nassau en Wurtemberg en ook eene poging van den Noord-Duitschen Bond mislukt waren, in het tegenwoordige Deutsche Handelwetboek eene regeling tot stand vermogen te brengen, welke het Liquidatie-begrip in den meest zuiveren zin ontwikkelt en welke op groote volledigheid aanspraak maken mag.

D. *Ontwikkeling der Liquidatie in Frankrijk.* In Frankrijk is de liquidatie ontstaan in een tijdperk toen de bloeitijd van den Italiaanschen handel reeds verre achter den rug lag, weshalve dus niet mag worden aangenomen, dat deze een uitheemsch begrip in het Fransche recht binnengeleid heeft. Evenmin mogen we aannemen, dat de Nederlandsche vereffening tot het ontstaan der Fransche geleid heeft, daar de Antwerpsche costumen ons later zullen wijzen op een ruim liquidatiebegrip, waartoe men in Frankrijk nooit geraken mocht. De liquidatie in Frankrijk moet dus beschouwd worden als een plant van eigen bodem. De behoefte aan liquidatie doet zich in den regel gevoelen, zooals we reeds vroeger zagen, wanneer de solidariteit tot erkanning komt. Dit nu geschiedde in Frankrijk reeds in de 16e eeuw, echter niet zonder dat zulks in de rechtspraak der consules aanleiding tot strijd gaf. Juist om deze te beeindigen schreef de Ordonnance du Commerce van 1673 tit. IV. Art. 3 uitdrukkelijk voor: „que tous associés seront obligés solidairement aux dettes de la société, encore qu'il n'y en ait qu'un qui ait signé pour la Compagnie et non autrement.” Hiermede was de grondslag tot het ontstaan der liquidatie gelegd en hieraan

ontstond ook spoedig de behoefte, daar het vennootschapswezen zich zeer uitbreidde, doordien de handel door COLBERT'S maatregelen na 1673 een hooge vlucht nam. Dr. FRANCKEN wijst er op dat BEAUMANOIR in zijne Coutumes slechts spreekt van deeling in natura, terwijl ook TOUBEAU ¹⁾ bewijs geeft nog niet met een liquidatiebegrip bekend te zijn, als hij zegt: „et quand les convenances se depiecent par tex causes, la marchandise se doit departir selonc l'état ou les choses sont el point que la Compaignie se depiece”. Ook SAVARY ²⁾ staat in zijn werk op dit standpunt, maar Dr. FRANCKEN toont aan uit eene reeks vennootschapsovereenkomsten welke door SAVARY worden medegedeeld, dat in de contracten het liquidatiebegrip geenszins onbekend was. Zoo was b.v. eene overeenkomst voor zes jaar aangegaan, maar ze bepaalde dat, als een der vennoten na verloop van dien tijd de vennootschap wilde beëindigen, hij dan zes maanden van te voren moest opzeggen: „afinque pendant ce temps il ne soit acheté aucune marchandise et que les affaires soient liquidées et afin de recevoir les dettes actives, pour payer les passives”. Het doel was dus op het moment der ontbinding een voor verdeling vatbaar liquide vermogen te hebben; dat doel werd nog tijdens het vennootschapsbestaan bereikt en deze liquidatie behoorde dus tot het bedrijf, terwijl na afloop alleen scheiding behoefde te volgen. Een ander contract laat reeds gedeeltelijke liquidatie na ontbinding toe. Het schrijft n.l.

¹⁾ TOUBEAU: Les institutes du droit consulaire ou les éléments de la jurisprudence des marchands: L 11. T 3. p. 79.

²⁾ SAVARY: Le parfait négociant; 2e partie, L 1. ch. 1.

verdeeling der in Frankrijk aanwezige vermogensbestanddeelen voor, maar die welke zich in het buitenland bevinden worden gemeenschappelijk verkocht en de opbrengst verdeeld, na aftrek der kosten.

Nog duidelijker komt het liquidatiebegrip in een ander contract voor den dag, waarin het geval van overlijden van een der vennooten voorzien wordt. De vennootschap moet dan zes maanden voortduren, „afin que pendant ledit temps le survivant puisse liquider les affaires et après ledit temps les marchandises, dettes actives, capital, profits et pertes seront partagées entre le survivant et nos femmes, héritiers et ayants-cause”.

In de pareres van SAVARY vinden we echter als gewone wijze van verdeeling nog de natuurdeeling, maar we hebben gezien, dat er toch reeds sporen van een liquidatiebegrip aanwezig waren. Vooral blijkt dit uit Parere L. uit het jaar 1670, waar in eene vennootschapsovereenkomst bepaald werd: „que nul des associés pourra toucher aux effets de la société ni au revenant bon, qui se trouvera d'icelle, qu'après toutes les dettes de la société acquittées et la dissolution d'icelle”. Zoo zegt ook Parere LXVI: „on peut dire que la société ait encore gagné, jusqu'à ce que les marchandises, qui restent en magasin ayent été vendues et les dettes actives recuës pour de l'argent en provenant, en payer les dettes passives d'icelle société”. We kunnen dus constateeren, dat tijdens SAVARY (d.i. ± 1700) reeds eene liquidatie-overeenkomst bestond, maar in den regel had die vereffening dan plaats vóór de ontbinding. Nu kon men dit tijdvak van zes maanden te lang vinden of wel om andere redenen het bedrijf langer

voortzetten, maar zeker is het dat de afwikkelings-periode steeds meer werd verschoven en ten slotte kwam zij, evenals dit reeds vroeger in het geval van overlijden geschiedde omdat het dan onmogelijk anders kon, na ontbinding der vennootschap. Het punt van scheiding tusschen het volle bedrijfsstadium en het liquidatiestadium werd nu de ontbinding zelve, terwijl vroeger na de ontbinding slechts kwam het scheidingsstadium. Het liquidatiestadium volgde echter slechts wanneer het in de overeenkomst bepaald was, waarbij het meer en meer gewoonte werd den termijn van zes maanden weg te laten. Evenals in Italië volgde nu ontwikkeling dezer *lex inter partes*, die langzamerhand in elke vennootschaps-overeenkomst gewoonte was geworden, tot gewoonterecht; ook wanneer de liquidatie-bepaling niet was opgenomen, begon men haar als bedoeld door partijen te veronderstellen en men begon aan te nemen, dat indien niet het tegendeel uitdrukkelijk bedongen was, liquidatie volgen moest. Zoo zegt ROGUE ¹⁾, die zijn werk ± 70 jaar na SAVARY schreef, in 1773: „la société est souvent finie par le temps porté par l'acte pour l'achat des marchandises; mais elle ne l'est pas pour l'effet: elle ne finit que lorsque les affaires ont été liquidés et après cette liquidation elle n'est réputée continuer, s'il n'y en a écrit”. Hier vinden we dus in de vennootschapsovereenkomst slechts de bepaling van het ontbindings-tijdstip, maar toch neemt ROGUE aan, dat na dit tijdstip de liquidatie zal volgen: de *lex inter partes* was *lex gene-*

¹⁾ ROGUE: *Jurisprudence consulaire et Instruction des négocians*, n°. 24, p. 255.

ralis geworden. Nog om eene andere reden verdient deze plaats van ROGUE opmerking. Hij zegt dat de vennootschap ontbonden zal zijn „pour l'achat”, voor den aankoop, doch zal voortbestaan voor de liquidatie. Dit nu is natuurlijk onjuist; de vennootschap eindigt bij hare ontbinding om nimmer weder op te staan en hetgeen voor haar in de plaats treedt is iets anders. Oorspronkelijk was het eene contractuele samenwerking die uitdrukkelijk in het contract moest staan; later werd deze samenwerking, zoo niet iets anders bepaald was, verondersteld in het contract bedoeld te zijn, maar steeds volgde eene samenwerking, die echter niet meer de oude was, want het oude doel van winst behalen door gemeenschappelijk bedrijf was dood, terwijl nu de samenwerking een nieuw doel had n.l. afwikkeling der bestaande zaken. Voor de oude bedrijfs-vennootschap was dus eene liquidatie-vennootschap, steunende op de gepraesumeerde overeenkomst der vroegere vennoten, in de plaats getreden, tenzij er uitdrukkelijk overeenkomst in anderen zin was. Dat ROGUE de nieuwe samenwerking voor de oude aanzag, is niet te verwonderen: immers hij gaf den handelsterm weer, waarmee eene ontbonden firma kennis gaf aan hare clientèle dat zij in liquidatie was gegaan: „la société ne subsiste que pour sa liquidation”. Dat de handel meende nog de oude vennootschap voor zich te hebben mag geen verwondering wekken: immers de nieuwe samenwerking trad geheel in de plaats der oude; alleen het doel was veranderd. Aldus was nu eene gewoonterechtelijke liquidatie geschapen. Maar hoever strekte zich haar doel uit; was het slechts delging van

schulden of ook verzilvering? ROGUE zegt: „chaque associé doit souffrir à la fin de la société (bedoeld is na beëindigde liquidatie) le partage des effets d'icelle”, en op eene andere plaats: „Lorsqu'un associé trouve à la fin de la société les effets en nature qu'il y a mis, il n'a plus de droit que les autres pour les avoir par préférence”. Geheele verzilvering kan dus het doel niet geweest zijn, want dan had de vraag niet kunnen rijzen of men bij scheiding recht had zijne ingebrachte goederen in natura terug te ontvangen, zoo ze nog aanwezig waren.

Naast het ontstaan der liquidatie uit de vennootschaps-overeenkomst, ontstond nog een ander rechtsinstituut eveneens uit deze overeenkomst. Natuurlijkerwijze wordt de liquidatie verricht door de personen, die besluiten haar te doen plaats hebben, dat zijn alle de vennoten. Daar de liquidatie uit hun contract ontstaat zijn zij ook de personen, die jegens elkander verplicht zijn haar te volvoren. Het bestaan dezer natuurlijke liquidateurs vloeit dus uit den aard der zaak voort. Hiernaast ontwikkelde zich het instituut der gekozen liquidateurs en wel doordat de liquidatie geen haarvermogen maar schulddelging beoogde. Het kon toch zijn, dat na verloop van de zes maanden, die men oorspronkelijk voor de liquidatie bestemde, de schulden nog niet alle betaald waren, omdat sommige hunner misschien eerst jaren later vervielen, en directe betaling niet conveniëerde. Nu kon men deze alle aan de verschillende vennoten provisioneel toebedeelen bij de scheiding, met het recht om zich bij wanbetaling des schuldenaars op de mede-vennoten

te verhalen, maar hier was het gevaar aan verbonden dat een der mede-vennooten niet kon of wilde betalen. Daarom volgde men een anderen weg, welken ROGUE¹⁾ aangeeft: „A la fin de la société on lotit ordinairement les dettes actives, chacun sa part des bons débiteurs et chacun a droit d'en poursuivre le payement en faisant signifier extrait de son lot de partage.” Men verdeelde dus de goede debiteuren zonder verhaal te geven, indien casu quo toch nog wanbetaling mocht volgen. Wat betreft de slechte debiteuren zegt ROGUE: „à l'égard des dettes caduques ou douteuses on charge du recouvrement quelques-unes des parties ou un étranger.” Zulk een persoon was dus een mandataris belast met de inning der slechte schuldvorderingen, welke lastgeving bij het einde der vennootschap geschiedde, maar dikwijls reeds in het vennootschapscontract voorzien werd. Langzamerhand droeg men dezen mandataris niet alleen de inning der twijfelachtige, maar die van alle vorderingen op en later ging men er ook toe over hem te belasten met de betaling der schulden. Hij bleef evenwel lasthebber en als zoodanig geheel van den wil der vennooten afhankelijk, hetgeen ROGUE²⁾ ons ook mededeelt: „si les associés s'en sont rapportés à un tiers pour faire les partages de la société; que ce tiers décède ils en prendront un autre, ou si le tiers fait le partage d'une autre manière que le feroit un homme de bien, ceux qui sont lésés par son avis, sont en droit de le faire réformer.”

1) ROGUE, t. a. p. n°. 55 p. 275.

2) ROGUE, t. a. p. n°. 45.

Er was dus reeds mogelijkheid, dat men den derde ook met de deeling belastte en aldus met alles wat na de onthinding volgde, zooals BOUCHER ¹⁾ ook mededeelt: „il est néanmoins des sociétés dans lesquelles le liquidataire est chargé du tout.” Over het algemeen werd nu de natuurlijke liquidateur vervangen, terwijl men in Frankrijk ook niet de gewoonte heeft dezen liquidateur te noemen. Zijne plaats werd ingenomen door den gekozen liquidateur. Langzamerhand werd het regel in de vennootschapscontracten te bepalen, dat de meerderheid der vennoten dezen liquidateur na de onthinding zou aanwijzen, tenzij de vennootschapsacte de aanwijzing zelve deed. Wat er moest geschieden indien er geen meerderheid was te vinden, hierin verschilden de contracten, maar in elk geval bleef de aangewezen mandataris der vennoten: immers zijne benoeming was door hun gemeenschappelijken wil geschied, die uitgedrukt was in de vennootschapsovereenkomst, hoezeer het ook kon geschieden dat met zijn persoon niet allen ingenomen waren. Van dikwijls voorkomende clause werd ook dit weder gewoonte en van gewoonte gewoonterecht; zoodat, ook al zweeg de overeenkomst, de bedoeling gepraesumeerd werd, om bij meerderheid van stemmen tot benoeming van een mandataris, liquidateur genaamd, over te gaan. Aldus was de toestand op het einde der vorige en bij het begin dezer eeuw: gewoonterechtelijk bestond de liquidatie en gewoonterechtelijk werd de keuze der personen, die hiermede belast waren aan de meerderheid der vennoten overgelaten;

¹⁾ BOUCHER: Institutions commerciales, n°. 191.

zoowel de instelling der liquidatie als die der liquidateurs was dus van *lex inter partes* eene *lex generalis* geworden en ten allen tijde werd de bedoeling om tot liquidatie en benoeming van liquidateurs over te gaan in de vennootschaps-overeenkomst gepraesumeerd tenzij uitdrukkelijk het tegendeel bepaald was. De vraag was nu, wat de commissie, die op 13 Germinal an IX met de samenstelling van een code de commerce belast was, van deze gewoonterechtelijke regelen maken zou: of ze de instellingen der liquidatie en der liquidateurs erkennen zou of wel dat ze *contra rationem juris* de liquidatie zou doen verdwijnen. Tot groote verbazing en verantwoordiging van den ganschen Franschen handel besliste de commissie tot dit laatste door het opnemen in haar ontwerp van een art. 36, dat, in verband met art. 1872 Code Civil, de liquidatie doodde. Dit oorspronkelijk art. 36 bepaalde: „*toutes les dispositions du Code Civil concernant les sociétés et auxquelles il n'est point dérogé par la présente loi auront leur plein et entier effet.*” Nu wil art. 1872 C. Civ. „*les règles concernant le partage des successions*” op vennootschappen toegepast zien en daardoor was dus ook voor de vennootschap onder firma de gewoonterechtelijke liquidatie opgeheven. Ingevolge besluit der Consuls van 14 Frimaire an X werden beoordeelingen benevens voorstellen tot verbetering betreffende dat ontwerp aan de rechtbanken van koophandel gevraagd. De handelsrechtbank te Lyon ¹⁾ verlangde hierop de invoeging van een titel over liquidatie; de commissie van Revisie ging

---

¹⁾ TROPLONG, t. a. p. n°. 1002.

bier echter geenszins in mede; men vond de tijd tot codificatie der liquidatie nog niet aangebroken. De liquidatie echter, welke men de hoofddeur weigerde, liet men door een zijdeur weder binnen, doordat de commissie van Revisie een door een koopman voorgeslagen artikel opnam, n.l. art. 64 van den Code de Commerce van 1807, hetgeen verbood na vijf jaar na de ontbinding eenige actie in te stellen tegen de „associés non liquidateurs” en hunne rechtverkrijgenden. Door deze vijfjarige verjaring ten behoeve der „associés non liquidateurs” werd het bestaan van „liquidateurs” erkend en daarmede de geheele liquidatie, als een latent recht dat aan de codificatie ontsnapt was. Op deze wijze was erkend dat er liquidatie was, maar de vraag, wat ze omvatte en aan wie ze was opgedragen, bleef aan de ontwikkeling van het verkeer overgelaten. Het gevolg hiervan was een hevige strijd over den omvang der liquidatie. Art. 1872 C. C. verklaarde de regels over boedelscheiding op de vennootschap toepasselijk; maar hieromtrent was men het eens, dat er een weg was om aan alle de moeielijkheden, die dit bij de vennootschap onder firma zou baren, te ontkomen. TROPLONG ¹⁾ zegt terecht „cette suite d'opérations ont effrayé le commerce, qui veut surtout de la rapidité et de l'économie.” Om hier nu aan te ontsnappen gebruikte men art. 1873 C.C. hetwelk bepaalde, dat „les dispositions du présent titre ne s'appliquent aux sociétés de commerce que dans les points qui n'ont rien de contraire aux lois et usages de commerce.”

¹⁾ TROPLONG, t. a. p. n°. 1002.

De liquidatie beschouwde men nu als eene loi de commerce en daarom nam men reeds van de invoering van den Code de commerce af, de niet-toepasselijkheid der boedelscheiding aan; men zeide zelfs dat dit art. 1873 C. Civ. juist om de liquidatie opgenomen was (Cour de cassation de Bruxelles, 22 Juin 1808).

Wat den omvang der liquidatie betreft kwam de wetenschap spoedig tot overeenstemming, men beschouwde als het doel, het verkrijgen van een „Rein-vermogen”. Volgens PARDESSUS ¹⁾ moet men liquideeren „jusqu'à concurrence de ce qui est nécessaire pour acquitter le passif”; TROPLONG ²⁾ laat het zijn: „dégager l'actif du passif”; VINCENS ³⁾ zegt eveneens: „le principe de la liquidation est simple, on réalise les effets et marchandises, on recouvre les dettes actives, on paye les créanciers à mesure d'échéance. Après cette épuration de l'actif, ou à mesure qu'il y a des fonds libres, ils sont repartis aux associés.”

Uit het niet uitdrukkelijk opnemen der liquidatie kwam men tot de overdrijving anderzijds, dat ze absoluut noodzakelijk was, dat partijen haar niet konden afwenden. Zoo zegt VINCENS ⁴⁾, dat de liquidatie is „une opération qui doit nécessairement précéder le partage,” en deze meening vond veel ingang. TROPLONG ⁵⁾ bestrijd haar, zeggende: „on

¹⁾ PARDESSUS: *Eléments de jurisprudence commerciale*, p. 178.

²⁾ TROPLONG, t. a. p. p. n°. 682.

³⁾ VINCENS: *Exposition raisonné de la législation commerciale* p. 366.

⁴⁾ VINCENS: *Exposition raisonné de la législation commerciale* p. 362.

⁵⁾ TROPLONG, t. a. p. n°. 1003.

peut convenir qu'il n'y aura pas de liquidation préalable au partage et que la division se fera sur les créances, les capitaux, les dettes, dans l'état où ces choses se trouveront au moment de la liquidation, mais cette convention serait pleine d'inconvénients dans la plupart des sociétés commerciales." TROPLONG heeft volkomen gelijk: gewoonterechtelijk is de liquidatie de gepraesumeerde wil der vennoten, maar deze wijkt natuurlijk voor hun goed geconstateerden wil in tegenovergestelden zin; de liquidatie wordt in hun eigen belang gepraesumeerd overeengekomen te zijn; willen zij zich de lasten eener verdeeling op den hals halen, ze moeten dit dan zelf weten.

Ook bij de instelling der liquidateurs heeft zich deze bizonderheid voorgedaan. Gewoonterechtelijk was de gelegenheid om ze te benoemen er naar den gepraesumeerden wil der vennoten, maar de vennoten konden het tegendeel bepalen, of wel de benoeming niet doen. Ook hier ging men nu aannemen dat steeds liquidateurs gekozen moesten worden. In werkelijkheid is dit niet zoo: liquidateurs waren de gekozen personen die liquideerden, zoo deze verkiezing, hetzij in het vennootschapscontract hetzij later, werkelijk plaats had. Anders liquideerden de gezamenlijke vennoten, als de natuurlijke vereffenaars; dat er een verkiezing moest plaats hebben, daarvan was geen sprake en bij liquidatie door de gezamenlijke vennoten, droegen deze niet eens den naam van liquidateurs, welke alleen op de gekozenen toepasselijk was. De meening dat er eene verkiezing moest plaats hebben, ver-

klaart TROPLONG ¹⁾ dan ook voor „une erreur. La choix d'un ou plusieurs liquidateurs est facultatif. S'il n'y a pas de liquidateurs nommés, la liquidation appartient à tous.” De Code gebruikt het woord liquidateurs niet meer in den eigenlijken zin, want indien art. 64 Code de Commerce dit deed, dan zou er uit volgen, dat als er geen liquidateurs benoemd waren (d. w. z. als de gezamenlijke vennoten liquideerden) tegen hen allen na vijf jaar geene acties meer zouden kunnen worden ingesteld. De bedoeling van het artikel is echter juist, dat ten behoeve van personen die liquideeren de vijfjarige verjaring niet zal loopen en dus omvat het artikel alle personen die liquideeren hetzij dan natuurlijke of wel gekozen liquidateurs. Heeft dus geene benoeming plaats dan zijne alle vennoten natuurlijke liquidateurs; nimmer mag men echter aannemen dat er steeds eene verkiezing moet plaats hebben. PARDESSUS ²⁾ zegt terecht: „Si les associés n'ont point nommé de liquidateur, ils sont praesumés avoir voulu l'être tous.”

Wie echter ook liquideeren, de liquidateurs in den meest uitgebreiden zin genomen zijn ten allen tijde onderscheiden van de „anciens gérants, ayants d'autres droits, d'autres devoirs, et un autre origine.” Immers de oude vennootschap is dood en de liquidateuren hebben tot taak de afwikkeling des boedels. Steeds zijn ze dus naar hunne geschiedenis de personen, aan wie dat door de vennoten is opgedragen, of

¹⁾ TROPLONG, t. a. p. n°. 1003.

²⁾ PARDESSUS, cours de droit commercial n°. 1090 p. 240.

wel in de ruimere beteekenis kunnen het ook de vennooten zelve zijn. Hoe geschiedt nu de benoeming der liquidateuren, die op den gepraesumeerden wil der vennooten berust? Meestal in het vennootschapscontract, dikwijls ook in eene latere overeenkomst. Principieel is hiertoe het eenstemmig besluit aller vennooten noodig, maar in de oude overeenkomsten bepaalde men, dat de benoeming bij meerderheid van stemmen zou geschieden en dus legde men zich reeds van te voren neer bij de later door de meerderheid gedane keuze, weshalve deze ook op den wil van allen berustte en aldus was de gekozene steeds de lasthebber van allen. Deze bepaling nu werd door het gewoonterecht in de overeenkomsten gepraesumeerd, evenzeer als de contractueele bepaling, dat, zoo de stemmen staakten, men de aanwijzing door onzijdige scheidslieden zou doen geschieden; het handelsverkeer beschouwde dit geval van oneenigheid dus als eene contestation entre associés, welke geschillen in Frankrijk aan de beslissing van scheidslieden overgelaten waren. Naar TROPLONG's meening waren ze echter in hunne keuze niet geheel vrij: ze moesten kiezen „le plus digne” en dat waren dan meestal de beheerende vennooten. Deze beperking berust echter op niets, evenmin als de meening van TROPLONG, dat de door scheidslieden benoemde liquidateur niet door de vennooten kan worden afgezet. Hij zegt: „il est évident que la volonté des anciens associés serait sans aucune force pour revoquer le liquidateur nommé par la justice.” Immers al laten de vennooten in hunne gepraesumeerde contractueele bepaling de benoeming aan scheidsrechters over, die benoeming van

den liquidateur berust daarom niet minder op hun wil: de liquidateur is hun lasthebber en gelijk elke lasthebber door hen afzetbaar. Wat hun taak betreft, bestond er geen strijd over de vraag of ze effecten mochten verkoopen, vorderingen innen, hangende zaken afdoen en schulden betalen. Dit was immers het bepaalde doel der liquidatie, het volgde uit haren aard en daartoe was dus last gegeven, maar eene vraag die veel strijd opwekte was deze: of het sluiten van vergelijken en het doen van opdrachten aan scheidslieden binnen hunne taak viel. Zoowel voor als tegen verklaarden zich vele juristen. Dat hunne bevoegdheid wel zoover ging toonden de parères der aanzienlijkste kooplieden aan; zelfs hypotheken sluiten en het creëren van papieren van waarde, meende de handel dat hun opgedragen was. Een Parijsch vonnis van 28 Juni '28 besliste echter „que le liquidateur ne puisse ni transiger, ni compromettre”, in overeenstemming met de Cour de Cassation op 15 Jan. 1842: „le liquidateur d'une société dissoute ne peut être considéré et n'est en effet que le simple mandataire des anciens membres de cette société; sa qualité préexistante d'associé gérant et les pouvoirs quels-qu'ils pussent être, qui étaient attachés à cette qualité n'ont pu avoir et n'ont eu que la durée de l'acte social duquel ils dérivait, ils ont nécessairement cessé avec la société et le nouvel acte qui a conféré au même individu la qualité de liquidateur ne lui a conféré qu'un nouveau mandat, et un mandat ordinaire.” Verder vinden wij in art. 1989 C. Civ. de bepaling: „le mandataire ne peut rien faire au delà de ce qui est porté dans son mandat,

le pouvoir de transiger ne renferme pas celui de compromettre." In 1826 ontbrandde de strijd weder hierover of de liquidateur het recht had de ex-vennooten te binden door „la souscription ou l'endossement d'effets de commerce." FRÉMÉRY zegt hieromtrent: „liquider c'est dégager l'actif brut des dettes, qui le grèvent pour arriver à l'actif net; le moyen d'y parvenir c'est de recouvrer les créances et de vendre les marchandises pour acquiter les dettes. Mais si une dette de la société arrive à échéance et que la caisse de la liquidation soit vide, le liquidateur a-t-il le pouvoir d'emprunter pour effectuer le paiement? Non, sans doute, il doit se borner à prévenir les associés, afin qu'ils avisent à leur libération, car emprunter ce n'est pas liquider la masse, c'est au contraire en augmenter et l'actif et les dettes, c'est faire une opération nouvelle. Et négocier des effets de commerce pour s'en procurer la valeur c'est précisément faire une opération toute semblable." Ook TROPLONG ¹⁾ ontzegt hun die bevoegdheid omdat de lasten er door verzwaaard worden. Men houdt zich aldus naar men meent aan de regels van het civielrechtelijk mandaat; men past art. 1988 C. Civ. toe en laat in het mandaat in algemeene termen vervat slechts daden van beheer begrepen zijn en verlangt voor verkoop, verhypothecering of wel voor transactie en opdracht aan scheidsmannen een speciaal mandaat. Maar de opdracht om te liquideeren, is dat niet een mandaat speciaal gericht op alle handelingen, die noodig zijn om het

---

¹⁾ TROPLONG: t. a. p. n°. 1022.

vermogen (op zijn minst) vrij van schulden te maken? Dat toch is juist de opdracht tot liquidatie. Zoo zegt ook DÉLANGLE ¹⁾ terecht: „Tout ce qui tend à l'exécution de son mandat, c'est à dire à la réalisation de l'actif, pour payer les dettes et faciliter le partage entre les anciens associés tombe dans son domaine”.

Frankrijk

We hebben aldus gezien dat de liquidatie ontstaan is door de praesumptie in het gewoonterecht van de contractuële bepaling, waarbij tot afwikkeling der vennootschapszaken besloten werd; we hebben ook gezien dat de vennoten gepraesumeerd werden te willen overgaan tot opdracht dezer liquidatie aan bepaalde personen, door hen zelf of wel door scheidslieden te kiezen, en dat de gekozene daarom zijn rechtsgrond steeds vindt in den wil der vennoten en derhalve hun mandataris is met een mandaat inhoudend een zeer speciale opdracht, d.i. liquideeren, hetgeen naar het Fransche recht wil zeggen, al die handelingen verrichten welke tot een „Reinvermogen” voeren, waarin dus ook verhypothekeringen en transacties enz. kunnen vallen: immers deze kunnen ook noodig zijn om het vermogen vrij van schulden te maken, al wordt soms een oogenblik de schuldenlast er ook door verzwaard. Nimmer kan men echter beweren dat de lastgeving tot liquidatie alleen daden van beheer omvat: het doel is immers juist niet te blijven bezitten, maar het bezit te doen ophouden voor zoover dit noodig is om vrij te maken van schulden.

1) DÉLANGLE: Commentaire sur les sociétés commerciales n°. 688.

Wat in Frankrijk niet geschied was, gebeurde in Spanje; men ging daar over tot codificatie van het gewoonterecht zooals het zich in Frankrijk ontwikkeld had en wel in de *Código de commercio* van 30 Mei 1829, art. 336 v.v. De liquidatie volgt aldaar als de vennoten niet anders bepalen; ze is opgedragen aan liquidatoren, die slechts bevoegdheid behouden tot delging van verbintenissen en beeindiging van onafgedane zaken. Tot liquidateuren worden gepraesumeerd benoemd te zijn de beheerende vennoten, maar bij meerderheid van stemmen kan een deel der vennoten of wel een vreemde tot liquidateur benoemd worden. Op het punt van transacties sluiten en het doen van opdrachten aan scheidslieden sloot de Spaansche wet zich bij de Fransche jurisprudentie en niet bij den handel aan. Eene nieuwe bepaling was de verplichting aan vreemden, tot liquidateur benoemd, opgelegd om cautie te stellen naar evenredigheid van het te liquideeren vermogen. In 1889 heeft de oude *Código* plaats gemaakt voor eene nieuwe, welke op de later door ons te behandelen leest van het nieuwe Duitsche recht is geschoeid.

E. *Ontwikkeling der liquidatie in het Nederlandsche Recht.*

Ook in Nederland vond evenmin als in Duitschland de solidariteit gemakkelijk ingang. Toen echter na de onafhankelijkverklaring de handel een ruime vlucht nam, werd ze spoedig hier ingevoerd. Gelijk overal ontstond hier met de solidariteit behoefte aan gemakkelijker boedelbereddering dan de scheiding in natura, weshalve de liquidatie ook hier in het gewoonterecht ingang vond. Te Antwerpen is men zelfs tot wettelijke regeling der liquidatie mogen geraken en wel op eene wijze,

die ons doct zien, dat men hier een ruimer opvatting van het begrip had dan elders. Het oudste stadrecht van Antwerpen, het „Coerboek” uit de eerste helft de 14^e eeuw, zwijgt nog over het begrip, hetgeen ook de onder den naam van „Antiquistimac” bekende costumen van 1547 doen. De „In Antiquis” van 1570 bevatten geene bepalingen over vennootschapsrecht. Wel is dit het geval met de „Rechten ende Costumen” van 1582, gewoonlijk genoemd „Impressae”, waar titel 52 handelt „van Compaignie ende Ghemeenschap van Goeden.” Art. 1 erkent reeds de solidariteit, art. 5 het afgescheiden vermogen: „En moghen de goeden van anighe Compaignie niet gearresteerd, wtgewonnen noch geexecuteerd worden, voor de particuliere schulden van eenen van de compaignons.” Een liquidatiebegrip treffen we hier echter niet aan; art. 41 verwijst eenvoudig naar de regels voor boedelscheiding van erfenissen: „Item niemant en is gehouden langher in compaignie oock in gemeynschap van goeden met eenen anderen te blyven, dan ’t hem en belieft, ghelyck ’t aengaende de ghemeynschap van onverdeylde goeden breeder gheseght wordt onder den titel: „Van Versterffnisse, scheydinge ende deijlinge.” De boedelscheiding heeft tot grondslag volgens art. 44 de verdeling in natura. Geen wonder dat men direct bij de invoering der solidariteit nog niet tot de liquidatie was gekomen; maar evenmin mag het verwonderen, dat men de onaangenaamheden van het aangenomen stelsel bij de eerste herziening vermeed en tot liquidatie overging. Die herziening volgde reeds in 1592 en kwam gereed in 1608. De toen tot stand gekomen „Compillatae” vormen de vol-

ledigste handelsrechtscodificatie vóór deze eeuw. De 10^e titel der 4^e afdeeling handelt „Van Geselschap ende Ghemeynschap van Goeden.” Naast de solidariteit en het afgescheiden vermogen vinden we hier de onderlinge vertegenwoordiging en de registratie der acte ingevoerd en we vinden ook geheel nieuwe bepalingen over het „Eynde van de Compaignie ende rekeninge der selven.” Art. 14 dezer afdeeling bepaalt: „Dan, den gemeijnen handel begonst int leven van hen allen moet evenwel, bij inninge van de schulden, vercoopinge ende vertieringe van de goeden ende coopschappen ende betalinge vant gene datmen ter saecken vandijen schuldich is, volvuert worden tot gemeijnen proffijtte ende schade, niet min oft meer dan oft 't geselschap noch duerde, sonder ijert nieuws te mogen beginnen als voore.” We zien dus dat de betaling van schulden, inning van vorderingen, afdoening van hangende zaken moet plaats hebben en ook verkoop van goederen en koopwaren. Met andere woorden: hier werd beoogd eene realisatie van het geheele vermogen, het verwerven van een „baarvermogen”, wat noch aan het Italiaansche noch aan het Fransche recht bekend was. Dat deze algeheele realisatie bedoeld was, blijkt ook uit art. 15, dat juist uitzonderingen kent op het beginsel voor het geval dat de „gemeijne schulden betaelt sijn.” De geheele realisatie toch bestaat in het belang der kooplieden en zoo zij dus scheiding en deeling beter achten, moet hun dit niet belet worden.

De geheele regeling is blijkbaar eene ontwikkeling van het Italiaansche recht, zoodat wij dus ook in ons land den gepraesumeerden wil der vennooten tot liquidatie als grondslag van

het overgenomen gewoonterecht moeten aannemen, een wil die alleen weck voor een goed geconstateerden wil in anderen zin. De handelskeuren die wij uit Noord-Nederland bezitten, houden zich vooral met zee en assurantierecht, soms ook met wissel- en faillietenrecht bezig, maar de vennootschap en daarmede hare afwikkeling, was geheel aan het gewoonterecht overgelaten geworden. Toen men hier tot codificatie zou overgaan, was het de vraag of men de liquidatie zou handhaven of dat men haar, op het voorbeeld van Frankrijk, geene wettelijke regeling zou gunnen. Bij koninklijk besluit van October 1808 had koning Lodewijk eene commissie benoemd tot het opstellen van een wetboek van koophandel voor het koninkrijk Holland en bij dat besluit was vermeld, „dat het Zr. Ms. intentie was dat de commissie bij haren arbeid van het Fransche wetboek van koophandel wel gebruik zoude maken; — dan dat, voor zooverre zij begreep dat in Holland andere bepalingen zouden moeten worden gevolgd, zij zich geenszins aan hetzelfde op eene slaafsche wijze zoude binden.” Die commissie bood haar ontwerp den koning bij adres van 8 Juni 1809 aan, daarin mededeelende dat zij „in het bijzonder getracht had in het oog te houden de natuur en de behoeften van den Hollandschen koophandel en zeevaart, en acht gegeven op de vaderlandsche wetten en gewoonten, die daarmede in verband stonden.” Dit ontwerp is nimmer wet geworden, maar het is voor de liquidatie daarom niet minder merkwaardig. Immers, terwijl men in Frankrijk aan de liquidatie wettelijke regeling weigerde, kende men haar hier, in overeenstemming met het vaderlandsche gewoonterecht en de Antwerpsche costumen,

een omvang toe, waar men elders niet aandacht: realisatie van het vermogen tot haarvermogen. Met de inlijving bij het Fransche keizerrijk kregen wij hier den code de commerce en daarmede den in Frankrijk heerschenden strijd over de liquidatie. Deze bleef niet zonder invloed op ons recht: we ontvingen hierdoor het voor ons nieuwe beginsel der gekozen liquidateurs. Na de restauratie, toen men weder tot eigen codificatie wenschte over te gaan, bevatten de ontwerpen van 1815 en 1819 en 1822 aansluitende bepalingen, op het gebied der liquidatie, bij het oud-vaderlandsche recht. Ja men ging zoover, dat de bepalingen van het ontwerp van 1809 letterlijk werden overgenomen. Hetgeen we in die ontwerpen dus aantreffen is de codificatie van het zuivere Hollandsche gewoonterecht; het woord vereffening is daarin gebruikt in de beteekenis, die het in de practijk gekregen had. Het beginsel der gekozen liquidateurs kwam daarin, in overeenstemming met de Antwerpsche costumen, nog niet voor. Art. 44 van het ontwerp, '22 luidde: „Dadelijk na het eindigen der compagnieschap, moeten de compagnons, of de overgeblevene van hen, toetreden tot de vereffening van de zaken der gewezen compagnieschap en dezelve met den meesten spoed volvoeren.” Wat nu de vereffening is, leeren ons de uit het ontwerp van koning Lodewijk overgenomen artikelen 45, 49 en 46 van het ontwerp van 1822. Zij luiden:

● Art. 45: „Zij moeten tot dit einde de inschulden van de schuldenaars invorderen, en aan de schuldeischers afbetalen, ● hetgeen de compagnieschap aan dezelve verschuldigd is.”

Art. 49: „De nog overgebleven koopmanschappen en andere eigendommen tot de compagnieschap behoorende moeten verkocht worden of verdeeld, naar dat zulks bevonden wordt gevoegelijkst te kunnen geschieden;”

Art. 46: „De overgebleven compagnons, voor zooverre zij van de teekening der firma niet zijn uitgesloten of de macht tot het doen dezer teekening niet, ingevolge de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek herroepen of dezelve aan hen door den rechter verboden is, zijn bevoegd om den naam of de firma der compagnieschap te teekenen, voor zooverre zulks tot vereffening der nog openstaande zaken noodig is.”

Hieruit blijkt dat liquidatie of vereffening omvatte: schulden betalen, inschulden innen (art. 45), hangende zaken voleindigen (art. 46) en verkoopen der overgebleven koopmanschappen en andere eigendommen (art. 49), welk laatste alleen niet behoefde als ze gevoegelijk verdeeld konden worden; maar waar dus geenszins eene gedwongen verdeeling in natura beoogd was. We zien alzoo dat de liquidatie hier in den zin was opgevat, welke de Duitschers de technisch-juridische plgen te noemen, en dat hier alleen (overeenkomstig de Antwerpsche costumen) van kon worden afgeweken, indien men het in het algemeen belang achtte de een of andere zaak niet te verkoopen. Het liquidatie-begrip ging dus veel verder dan het Fransche, dat zich slechts uitstrekke tot het verwerven van een „Rein-vermogen,” een vermogen vrij van schulden. Verder droeg het eveneens uit het ontwerp van 1809 afkomstige art. 50 de slotscheiding aan de vereffenaars op; het luidde: „De zaken der gewezen compagnie-

schap op gemelde wijze tot effenheid gebracht zijnde, moet een staat van winst en verlies worden opgemaakt en deze winst en verlies tusschen de gewezen compagnons of derzelver erven genoten of gedragen worden". Het ontwerp '22 bepaalde zich echter niet, gelijk het ontwerp van 1809 deed, tot eene juiste omschrijving van het begrip liquidatie, het nam ook drie nieuwe bepalingen op, die zekere plichten oplegden aan de vereffenaars en aan de ex-vennooten en welke het lot der handelsboeken regelden. Art. 47 van het ontwerp '22 legde aan de ex-vennooten eene plicht op: „De bijlagen van penningen, die tot betaling van schuldeischers en voorzetting der vereffening benoodigd zijn, moeten door de gezamenlijke belanghebbende personen, ieder voor zijn aandeel, onverwijld worden gedaan." Art. 48 van het ontwerp '22 gaf een recht aan de ex-vennooten: „De regter kan eene voorloopige uitdeeling onder de belanghebbenden bevelen van de gelden, die gedurende den loop der vereffening uit de kas der societeit kunnen gemist worden". Ten slotte regelden de artikelen 51 en 52 van dit ontwerp het lot der boeken; art. 51: „De boeken en papieren tot de gescheiden compagnieschap behoorende, blijven berusten onder dien compagnon, welke daartoe door de gezamenlijke compagnons of de meerderheid van hen, verkozen wordt, behoudens aan de overige compagnons de vrije toegang tot dezelve;" art. 52: „Indien slechts twee compagnons overblijven, of de stemmen onder hen staken, wordt, zoo geene billijke redenen eene andere rechterlijke voorziening vorderen, door het lot beslist, onder wien van hen de boeken en

papieren, in voege vermeld, zullen blijven berusten." Het ontwerp '22 mocht dus op groote volledigheid van de regeling der liquidatie bogen; in overeenstemming met het oud-Hollandsche recht kende het realisatie van den ganschen boedel en droeg het deze op aan de gezamenlijke beheerende vennoten. Als nieuwe bepalingen nam het op eene plicht, in art. 47 aan de vennoten opgelegd, welke diende om faillissement te voorkomen en de liquidatie mogelijk te maken, terwijl in art. 48 aan de ex-vennoten een recht werd gegeven tegen de vereffenaars, hetwelk voorkwam dat hun levensonderhoud werd afgesneden. Ten slotte was zelfs het lot der boeken niet vergeten.

Is het ontwerp '25 eene verbeterde editie van het ontwerp '22 op het gebied der liquidatie? Neen, want ongelukkig is door de weglating der omschrijving van het begrip „vereffening" voor velen de omvang van dit begrip zelf onzeker geworden. Het ontwerp '25 liet de artikelen 45, 46, 49 en 50 weg, maar gaf eene instelling van vreemden bodem, het instituut der gekozen liquidateurs. Is nu door de weglating der omschrijving van het begrip „vereffening" de beteekenis eene andere geworden? Naar onze bescheiden meening zeer zeker niet. De bronnen verzwijgen de reden waarom men haar niet meer opnam, maar juist in dit zwijgen ligt o.i. het bewijs dat men niet een nieuw begrip voor het oude in de plaats stelde. Dat men de omschrijving niet meer opnam, lag in den geest der tijden, die zooveel mogelijk eliminatie van leerstellige bepalingen uit de wetboeken verlangde. Ook zal men geméend hebben, dat de weglating

der omschrijving van het liquidatie-begrip geen kwaad kon; immers wat vereffening was, moet in de oogen van het toenmalige geslacht hebben vastgestaan, als men in aanmerking neemt dat de costumen van Antwerpen en de ontwerpen 1809—1822 volkomen hetzelfde onder dit begrip verstaan hebben. Des te beter komt dit uit, wanneer men bemerkt, dat de artikelen 22—25 van het ontwerp van 1825, welke de vereffening regelen, niet alleen sloegen op de vennootschap onder firma maar ook op de namelooze, zoodat voor alle soorten van vennootschappen dezelfde bepalingen omtrent vereffening golden en dat begrip voor alle hetzelfde omvatte. Nu is het toch haast ondenkbaar, dat de wetgever alleen zou bedoeld hebben de bereiking van een vermogen vrij van schulden en daarna verdeeling in natura der nog aanwezige goederen. Immers dat zou ook van toepassing geweest zijn op de namelooze vennootschap, hetgeen ten gevolge zou hebben, dat de aandeelhouder in zulk een lichaam, zich na afbetaling der schulden een groep voorwerpen zou zien toegewezen, wier bezit hij voorzeker nimmer beoogd had. Op deze gronden meenen we te mogen aannemen, dat indien de wetgever eene wijziging van het begrip vereffening, welke tegen haar Hollandsche historie en tegen de ratio juris indruischt, had willen aannemen, hij het nieuwe begrip zou hebben omschreven. Nu hij de vroegere, eeuwenoude, omschrijving weglief en geene nieuwe gaf, maar slechts het woord vereffening noemde, meenen wij aan dit woord geene nieuwe willekeurige beteekenis te mogen hechten, maar het in zijne juiste beteekenis van realisatie van het geheele

vermogen te moeten verstaan. Bij de wijzigingen in 1835 is geene verandering gebracht in deze kwestie en voor ons staat het dus vast, dat met het begrip „vereffening” in de artikelen 32—35 van ons tegenwoordig wetboek van koop-handel slechts datgene kan bedoeld zijn, wat de historie ons geleerd heeft, dat het wezenlijk is d. w. z. *de gepraesumeerde contractueele bepaling der vennooten om na ontbinding over te gaan tot realisatie van den geheelen vennootschapsboedel.*

Het recht der ex-vennooten op uitkeeringen bij kasruimte bleef gehandhaafd in art. 24 van het ontwerp '25 en eveneens in 1835 in het tegenwoordige art. 34 van het Wetboek van Kooph., waarbij alleen verviel het rechterlijk bevel tot de uitkeeringen. In de Kamer heeft men in 1835 de opmerking gemaakt, dat het geheele artikel noodeloos was, maar de Regeering handhaafde het ¹⁾, omdat de vennooten wel geen eigenlijk recht hadden op eenige uitkeering vóór den afloop der liquidatie, maar het niet afgelopen zijn der vereffening geen voorwendsel mocht wezen, om de vennooten van het gereede geld dat gemist kon worden te versteken; immers het zou op die manier mogelijk zijn, hun misschien geheel onnoodig de vivres af te snijden. Ook de plicht tot het bijdragen der benooidigde gelden is gehandhaafd in art. 23 van het ontw. '25 en art. 33 van het ontwerp '35. Dit artikel schijnt ons overbodig: immers de plicht tot het doen der bijdragen in de gemeenschap wegens het geleden verlies, is een contractueele verplichting, die op het moment der ontbinding voor elk

¹⁾ VOORDUIN: t. a. p. 140.

vennoot bestaat tegenover zijne mede-vennooten, van wie het een verkregen recht is. Alleen in de redactie werden in 1825 eenige wijzigingen gebracht: het oorspronkelijk ontwerp sprak van „den stand” der kas, hetwelk veranderd werd in den „staat” der kas, terwijl „invorderbare schulden” terecht vervangen werd door „opeisbare” schulden. Ook het lot der boeken was in de ontwerpen '25 (art 25) en '35 reeds als in het tegenwoordige artikel 35 geregeld; alleen werd de beslissing bij staking van stemmen van den kanton-rechter overgebracht op de arrondissementsrechtbank en stond in het ontw. '25 „erfgenamen” in plaats van rechtverkrijgenden, wat naar aanleiding eener opmerking der 4^e Afdeling der Tweede Kamer vervangen werd, „omdat het regt ook tot andere personen dan de erfgenamen, kan zijn overgegaan”. Omtrent het lot der boeken bekommerde zich het Fransche recht niet, wel zooals we vroeger zagen, het Italiaansche Statuut van Lucca. Een geheel nieuw en belangrijk instituut bracht ons de invloed van het Fransche recht. Het ontwerp van 1807 en dat van 1822 kenden alleen de natuurlijke liquidateurs. Zoo men eenmaal tot liquidatie besloten had, waren hiermede belast: „de compagnons of de overgeblevene van hen”. De liquidatie berustte dus bij allen, omdat allen zich deze hadden voorbehouden. We hebben vroeger gezien dat het Fransche recht de gekozen liquidateurs kende, waartoe oorspronkelijk door de gezamenlijke vennooten een persoon werd benoemd; later bepaalden ze in de overeenkomst, dat deze mandataris bij meerderheid van stemmen benoemd zou worden, bij het eindigen der vennootschap; zijne aanwezigheid

vond daarom niet minder zijn grond in den wil van allen. Staakten de stemmen, zoo liet men de benoeming geschieden door onpartijdige derden, de scheidslieden. Het gewoonterecht nu nam deze instelling aan, ook al stond ze niet in de overeenkomst en aldus werd, wanneer de meerderheid tot het benoemen van een liquidateur wilde overgaan, de aanstelling regel. Dit stelsel heeft men in het ontwerp '25 overgenomen en men heeft daar het woord „vereffenaar” gebezigd, zoowel voor den natuurlijken als voor den gekozen liquidateur. De eerste alinea van art. 22 van het ontwerp '25, dat geheel met de eerste alinea van het tegenwoordige art. 32 overeenstemt, onderstelde dat de vennoten wenschten te benoemen de beheerende vennoten; zij worden evenwel gepraesumeerd, overeenkomstig het Fransche recht, bij het aangaan der vennootschap eveneens goedgekeurd te hebben, dat een ander dan de beheerende vennoten tot vereffenaar benoemd worde; de wil hiertoe kan reeds in de overeenkomst gebleken zijn, in welke het mogelijk is, anderen dan alle de beheerende vennoten tot vereffenaars te benoemen. Het geval van staking van stemmen bij de benoeming eens liquidateurs was hier evenzeer voorzien; de opdracht tot benoeming geschiedde evenwel hier in dat geval aan een anderen onpartijdigen derde dan in Frankrijk. De 2e alinea droeg de benoeming op aan den rechter en niet aan scheidslieden; dit mag geen verwondering wekken, immers de arbitrage forcée was uit onze wetgeving verdwenen. In het ontwerp '25 werd de opdracht gedaan aan den kantonrechter, „die dan in dit geschil zou beslissen”. De eenige wijziging die de Regeering in 1835 voorsloeg, was opdracht

aan de arrondissementsrechtbank,¹⁾ „omdat de zaak van genoegzaam gewicht is geoordeeld, om niet door een nederregter te worden behandeld.” Nu was reeds in 1834 de vraag in de 1ste Afdeeling gedaan, hoe de rechtbank moest beslissen; moet ze een der partijen gelijk geven, of kan ze een geheel nieuw persoon benoemen? In het ontwerp '35 was dit aldus opgelost, dat de rechtbank „het geschil beslist”. De 4e afdeeling verlangde tijdens de behandeling, dat nu uitdrukkelijk gezegd zou worden, dat de rechtbank zou benoemen „één der personen, tusschen welke de stemmen gestaakt hebben”. De Regeering kon het hiermede niet eens zijn, omdat aldus aan een der partijen zeker een persoon werd opgedrongen, waarmede zij het niet eens was. Om allen twijfel weg te nemen sloeg de Regeering daarom ten laatste de redactie van de tegenwoordige 2^e alinea van art. 32 K. voor, behalve de woorden „zoodanig als zij in het belang der ontbonden vennootschap meest geraden zal achten”. Op aandringen der Centrale afdeeling werd deze zin door de Regeering nog aan die alinea toegevoegd en aldus werd zij wet. Ons inziens is de toevoeging overtollig; immers de vennoten worden gepraesumeerd, indien ze het oneens zijn, de benoeming aan den onpartijdigen rechter over te laten. Dat ze dit in hun belang doen spreekt wel van zelf: immers de geheele liquidatie en de benoeming van den liquidateur berusten op gepraesumeerde contractueele bepalingen, en contractueele bepalingen stellen de vennoten natuurlijk alleen in hun eigen belang vast.

---

¹⁾ VOORDUIN: t. a. p, dl. 8. pag. 136.

§ 3. *Het Nederlandsche Liquidatie-recht.* Het mag voorzeker verwondering wekken, dat een vraagstuk van zulk een groot gewicht, als de liquidatie in ons vennootschapsrecht heeft, zich bij de Nederlandsche schrijvers over Handelsrecht in zulk eene geringe plaats mag verheugen, dat zij er ternauwernood een paar bladzijden aan wijden. Toch kunnen we niet aannemen, dat het vraagstuk aan hunne aandacht ontsnapt is; de rechtszaken betreffende de vennootschap onder firma raken toch voor een groot deel punten hare liquidatie aangaande. De Nederlandsche Juristen-Vereeniging heeft, toen zij het VIe vraagpunt beantwoorde, zonder hoofdelijke stemming zich verklaard voor eene regeling als die van het Duitsche handelswetboek en heeft daarmede onze huidige wettelijke regeling als onvoldoende afgekeurd. Werkelijk bestaat er in deze materie groote behoefte aan uitvoerige wettelijke regeling, daar de tegenwoordige wet zich vrijwel vergenoegt met het instituut der liquidatie voor bestaand te verklaren, zonder er zich verder mede te bemoeien. Alleen de instelling der liquidateurs wordt uitvoeriger behandeling waardig gekeurd.

De vraag, die wij aan het begin van dit hoofdstuk stelden, wat het doel der liquidatie is, is naar onze bescheiden meening door de historie opgelost; het doel is het verwerven van een baarvermogen tenzij de vennoten gezamenlijk liever tot scheiding mochten overgaan, hetzij dan vóór of na afbetaling der schulden. Aan de liquidatie een minder uitgebreid karakter te geven, zou in strijd zijn met hare geschiedenis, met de beteekenis, die het woord vereffening had, toen onze

wetgever het in de artt. 32—35 K. opnam. De vraag heeft zich voorgedaan of men, zoo tot scheiding in natura besloten werd, recht had op teruggave van de goederen zelve, welke men ingebracht had. Dit is natuurlijk niet het geval, het zou een voorrecht zijn dat niet bedongen was; men heeft slechts recht op een aandeel, maar niet op een vooruit aan te wijzen vast aandeel. In het Duitsche recht heeft de vraag welk het rechtskarakter der samenwerking tijdens de liquidatie is, vele pennen in beweging gebracht. Hoewel het niet zoo zeer op den voorgrond getreden is, heeft dat vraagstuk toch ook voor ons recht groot belang. Van de vier theorien welke hieromtrent bestaan, sluiten wij ons aan bij die van Dr. FRANCKEN, welke o.i. de eenige is, die met de werkelijkheid rekening houdt. De oudste theorie is die, door Dr. FRANCKEN aangeduid als de „*Fictionstheorie*,” welke meent dat de oude vennootschap gefingeerd wordt, tijdens hare liquidatie voort te bestaan. De geheele samenwerking tijdens liquidatie zou dus eenvoudig berusten op de fictie, dat er nog eene vennootschap bestaat. Die meening is in Duitschland de heerschende en zou daar nog een schijn, maar ook niets meer dan een schijn, van grond in de wet kunnen vinden. Bij ons geeft de wet echter niet de minste aanleiding hiertoe en we zouden liever aannemen, hier een geheel in de lucht hangend rechtsinstituut voor ons te hebben, dan den wetgever een dergelijke fictie in den mond te leggen. Toch doet dit Mr. HOLTJUS¹⁾ waar hij zegt dat de fictie zou liggen in de

1) HOLTJUS: Handels- en Zeerecht I, pag. 128.

woorden van art. 32: „vereffening in naam van dezelfde firma.” Ook Mr. LEVY ¹⁾ is deze meening toegedaan: hij zegt dat in ons recht het bestaan der vennootschap gedurende de liquidatie gefingeerd wordt en noemt dat eene „noodzakelijke fictie.” Terecht meent Dr. FRANCKEN, dat de grond onder deze theorie wegzinkt zoodra men aantoot dat hier geen fictie maar werkelijkheid is. De Fictionstheorie fingeert eene vennootschap welke werkelijk niet bestaat; zoodra dus aange- toond is, dat hier in werkelijkheid wel iets bestaat, dan valt daarmede de theorie. Het feit dat hier wel degelijk eene samenwerking is en dat deze niet enkel gefingeerd wordt, moet dus aangetoond worden, en gelukt ons dit met Dr. FRANCKEN, zoo valt de basis onder de Fictionstheorie weg. De tweede theorie is die van het „Zwangvertrag.” Deze theorie door BEHREND ²⁾ ontwikkeld, neemt het bestaan eener vennootschap aan, die tot doel heeft Liquidatie. Eene gewone vennoot- schap berust echter op den wil van partijen en nu meent Dr. BEHREND, dat deze vennootschap niet op aller wil behoeft te berusten, maar naar het Duitsche recht door een persoon en dus naar ons recht door de meerderheid, kan worden afgedwongen. NOËLDECKE ³⁾ bestrijdt deze theorie terecht; over- eenkomst berust op den overeenstemmenden wil der partijen, eene overeenkomst zonder het consent der contractanten is ondenkbaar; er kan een rechtsinstituut sui generis aanwezig

1) LEVY: *Duitsch Handelswetboek*, pag. 94.

2) BEHREND: *Lehrbuch des Handelsrechts*, § 81 n°. 16.

3) NOËLDECKE: „Die Fortdauer der Gesellschaft während ihre Liqui- dation.”

zijn, maar van eene overeenkomst te spreken is onmogelijk. Daar het begrip maatschap of vennootschap nu volgens art. 1655 B. W. niet af te scheiden is van het begrip overeenkomst, is het ons op dezen grond onmogelijk in de liquidatie eene vennootschap te zien.

De fouten der voorgaande theorie aangetoond hebbende, ging NOËLDECKE er toe over zelf eene theorie te construeeren, welke Dr. FRANCKEN de „*Continuïteitstheorie*” noemt en welke eigenlijk reeds aan de oudere Fransche schrijvers bekend was. Volgens deze meening zou de oude vennootschap ook tijdens de liquidatie nog werkelijk voortbestaan, niet in de gedaante eener rechtsfictie, maar de oude vennootschap zelve zou het zijn, alleen in eene latere ontwikkelingsphase, eene phase waarin ze langzamerhand den dood tegemoet gaat. NOËLDECKE meent dat de uiterlijke kenmerken eener vennootschap onder firma, d. w. z. handelsbedrijf met onbeperkte solidariteit onder het voeren eener firma, ook hier aanwezig zijn en concludeert daarom tot het voortdurend bestaan der oude handelsvennootschap: immers die vereischen zijn volkomen identiek vóór en na de ontbinding aanwezig. Deze theorie spreekt zich zelve tegen: de handelsvennootschap is ontbonden, soms is deze ontbinding zelfs in de registers ingeschreven en die ontbinding zou toch weer geene ontbinding zijn. Voor ons recht gaat deze theorie ten minste niet op: we moeten niet uitgaan van het nog aanwezig zijn van een handelsbedrijf en van solidariteit: deze moeten juist bewezen worden. En al is de laatste zooals in het Duitsche recht werkelijk voorhanden, dan bewijst dat nog niet, dat we de oude vennootschap voor

ons hebben. Trouwens de praemisse van het nog aanwezig zijn van een handelsbedrijf is immers onjuist: tijdens de liquidatie is niet het doel omzet van waren als bedrijf, maar alleen realisatie van het bestaande vermogen. Bovendien worden bij de liquidatie zaken ten gelde gemaakt, wier voortbestaan de oude firma juist beoogde, als de fabrieken, machines enz.

Van een voortbestaan der oude vennootschap kan dus m. i. geen sprake zijn. Ten aanzien van zulke zaken als fabrieken, machineriën enz., wier blijvend bezit de vennootschap beoogde, zou men alleen door fictie tot een voortbestaan der vennootschap kunnen besluiten. De Fransche kooplieden der vorige eeuw dachten zich in zekeren zin eene continuïteit der oude vennootschap, wanneer ze zeiden: „la société ne subsiste que pour sa liquidation”. TROPLONG ¹⁾ gevoelde blijkbaar de tegenstrijdigheid tusschen ontbonden zijn en toch nog voortbestaan, wanneer hij zegt: „Pareille à ce personnage fantastique du Bojardo, qui quoique mort, combattait encore, la société, quoique éteinte, se survit pour certains actes”. Hoewel TROPLONG het vreemd vindt, neemt hij dus de continuïteit aan.

Dr. FRANCKEN, de historie tot basis nemende, komt o. i. tot de juiste oplossing: werkelijk is er eene vereeniging, eene contractueele samenwerking aanwezig; van „fictie” of „Zwangvertrag” is dus geen sprake, maar evenmin is deze contractueele samenwerking de oude vennootschap, want die is met de ontbinding ten grave gegaan. De samenwerking, welke er tijdens liquidatie is, is eene nieuwe met een nieuw doel:

¹⁾ TROPLONG: t. a. p. n°. 1004.

de realisatie van het vermogen. Dat er eene contractueele samenwerking is, heeft de historie ons geleerd: immers de liquidatie berust op de gepraesumeerde contractueele bepaling van het gewoonterecht, om tot realisatie van het vermogen na ontbinding over te gaan. Bij de vennootschapsovereenkomst wordt dus reeds stilzwijgend tot eene samenwerking besloten, welker begin van eene voorwaarde afhangt, n.l. het tenietgaan der vennootschap. Deze theorie noemt Dr. FRANCKEN ¹⁾ de „Praesumptiv-Vertragsstheorie”. Zijne conclusie is deze: „Die geführte Untersuchungen zeigen, dasz wir die Liquidationsgesellschaft als eine neue, unter den alten Gesellschaftern, beziehentlich deren Rechtsnachfolgern, spezifisch zum Zweck der Liquidation praesumptiv geschlossene Gesellschaft zu betrachten haben”. Of wij de contractueele samenwerking eigenlijk wel vennootschap mogen noemen, zooals Dr. FRANCKEN doet, gelooven we niet: immers het doel is niet meer winsbejag, maar liquidatie d.w.z. realisatie. Onze conclusie is dus dat de liquidatie is eene contractueele vereeniging met het doel van liquidatie in den vroeger omschreven zin. Deze vereeniging is dus aangegaan tusschen dezelfde personen als de oude vennootschap, maar het doel is een geheel ander. Wat de privé-vennooten betreft, zij houden door de ontbinding op, leden eener vennootschap onder firma te zijn; de liquidatie-vereeniging toch beoogt geen handelsbedrijf, maar slechts realisatie van het vermogen. Het gevolg hiervan is van belang, want door het ophouden van het

1) FRANCKEN: t. a. p. pag. 143.

bestaan van het oude handelsdoel, vervalt de toepasselijkheid van art. 18 K. en mag men ten aanzien der tijdens de liquidatie verrichte handelingen geen solidaire aansprakelijkheid der ex-vennooten aannemen.

Wat de reeds bestaande verbintenissen betreft, blijven de vennooten natuurlijk solidair aansprakelijk en in den rechtstoestand der oude vennootschapscrediteuren tegenover de vennoten komt niet de minste verandering; immers de liquidatie bestaat geheel in het belang der vennoten, zij berust op hunne gepraesumeerde overeenkomst. Geheel ten onrechte verklaarde dan ook de Belgische minister van justitie BARRA in 1873, dat de liquidatie „existe non seulement pour les associés mais pour les tiers. C'est même surtout pour les tiers qu'il existe". Dit is geheel onjuist; het feit dat de vennoten hunne contractueele plichten tegenover elkaar vervullen, geeft aan derden noch voor- noch nadeel. Derden kunnen zich dan ook op het feit der liquidatie niet beroepen, om de vennoten te verplichten hun hunne vorderingen op tijd, direct te voldoen. Toch was de Rotterdamsche rechtbank van oordeel, dat de liquidatie ook in het belang van derden bestaat en vorderingen op termijn, direct opeischbaar doet worden. Het vonnis der Rechtbank te Rotterdam van 2 Mei 1877 overwoog o.a.: „dat de gedaagden volgens art. 32 K. de zaken der gewezen vennootschap moettende vereffenen, ook tot vereffening der tusschen eischer en die vennootschap bestaan hebbende rechtsverhouding geroepen zijn en ook die tot effenheid moeten brengen en beëindigen zoo spoedig als de gang der liquidatie in het algemeen en het recht en de

billijkheid ten aanzien van ieders aanspraken in het bijzonder dat toelaten; O. dat ook een liquidateur niet enkel voor en ten behoeve der gewezen vennooten, maar van alle andere bij de gewezen vennootschap en aldus ook bij de liquidatie betrokkenen en belanghebbenden optreedt en gedaagden in zooverre ook tegenover den eischer verplichtingen hebben en verantwoording schuldig zijn; O. dat niet alle verbintenissen onder tijdsbepaling uit haren aard vatbaar zijn voor dadelijke vereffening, doch dat waar die mogelijkheid bestaat, zooals bij gewone geldschuld, om zonder bevoor- of benadeeling over en weer de schuld te liquideeren, noch de liquidateur, noch crediteuren of debiteuren der gewezen vennootschap zich rechtens daaraan onttrekken mag". De liquidatie zou dus volgens dit vonnis eene algemeene verbintenis-oplossende kracht hebben! Iedereen zou door het feit dat twee personen besluiten hunne zaken te beëindigen gerechtigd of gedwongen worden om zijne vorderingen of schulden op termijn van die vroegere firmanten op te vorderen of aan hen te betalen! Ons schijnt dit geheel in strijd met de bedoeling des wetgevers, die alleen de vereffening opnam als gepraesumeerde contractueele bepaling, zooals hij dit in het derde boek van het Burgerlijk Wetboek zoo menigmaal doet. Ons schijnt het al te dwaas toe aan te nemen, dat derden hier eenig recht aan zouden ontleenen of dat hun er eenige plicht door zou worden opgelegd.

De personen die met de vereffening belast zijn, noemt onze wet in art. 32 zonder uitzondering vereffenaars; zij zegt immers in de 1ste alinea, dat de beheerende vennooten met de vereffening belast zijn, als niet bij overeenkomst anders

bepaald is of de vennoten eenen „anderen” vereffenaar benoemd hebben. Uit dit woord „anderen” blijkt, dat de wet allen die met de vereffening belast zijn „vereffenaar” noemt. Zooals we vroeger zagen deed de Code de Commerce ditzelfde ten aanzien der „liquidateurs,” daarin afwijkende van het oude Fransche gewoonterecht, dat alleen de gekozenen den naam van liquidateurs gaf. Als we de vereffenaars onderscheiden naar ons recht, hebben we volgens art. 32 K. daar vier groepen van: 1° die in de overeenkomst van vennootschap als liquidateurs zijn aangesteld, in welk geval de uitdrukkelijke wil aller vennoten aanwezig is en dus van een gepraesumeerden geen sprake kan zijn; 2° de beheerende vennoten, welke door den wetgever gepraesumeerd worden als liquidateurs bedoeld te zijn, indien de vennoten hun uitdrukkelijken wil niet te kennen gaven; 3° de door de meerderheid der gezamenlijke vennoten na hoofdelijke stemming benoemde liquidateurs, indien het blijkt dat de meerderheid andere personen dan de sub 2 genoemden wil, hetzij hiertoe sommigen der vennoten, dan wel derden benoemd worden. De praesumptie des wetgevers was hier in overeenstemming met het Fransche gewoonterecht, dat ook aannam, dat de vennoten stilzwijgend met elkaar overeengekomen waren door de meerderheid een persoon te laten benoemen, in welk geval ze dus als het ware vooruit te kennen gaven, dat de gekozene ook hun keus zou zijn; 4° indien de stemmen in het vorige geval staakten, de persoon die de rechtbank in het belang der vennootschap het meest geschikt achtte; de gepraesumeerde contractuelle bepaling in het Fransche gewoonterecht was in

dit geval de beslissing aan onpartijdige derden (scheidsrechters) op te dragen. Ook in dit geval berustte de benoeming dus op den wil der vennoten, die van tevoren gepraesumeerd waren, overeengekomen te zijn, zich bij de keus der onpartijdige derden neder te leggen. Daar ons recht de beslissing door scheidslieden niet kent, stelde men bij de codificatie van het Fransche gewoonterecht, hiervoor in onze wet in de plaats de rechterlijke beslissing.

Wij behoeven wel niet meer te zeggen, dat naar onze bescheiden meening de liquidateur een mandataris is; steeds berust zijne benoeming op de keus aller vennoten, hetzij deze uitdrukkelijk geschiedde, hetzij zij gepraesumeerd werden vooruit te hebben toegestemd in eene door anderen gedane keus. Wij kunnen dan ook volkomen instemmen met TROPLONG ¹⁾ wanneer hij van den liquidateur zegt: „c'est un mandataire et rien de plus.” Ook het Hof van den Bosch bij zijn arrest van 23 April 1878 (Rechtsgel. Bijbl. Nieuwe Reeks 7 afd. B. bld. 57) bleek deze meening toegegaan te zijn, alsook de Amsterdamsche Rechtbank bij haar vonnis van 13 Mei 1887 (P. v. J. '87 n° 29), waarbij zij aannam dat „gedaagde tegenover eischers in geene andere rechtsverhouding staat, dan als hun mandataris of gevolmachtigde, belast om de vereffening der gemeenschap te volbrengen.” De liquidateur is dus mandataris, maar aan zijne positie is deze bizonderheid verbonden, dat hij het optreden der ex-vennoten uitsluit; immers volgens art. 32 K.

¹⁾ TROPLONG: t. a. p. n° 1009.

geschiedt de vereffening door een vereffenaar, zonder dat de mogelijkheid is opengelaten die door een ander te doen geschieden. De liquidateur is en blijft dus mandataris, maar hij is er een, die het optreden der vennooten naar buiten uitsluit. Het staat de vennooten vrij de vereffening niet te doen plaats hebben, maar vereffenen ze eenmaal, dan moeten ze ook van de in art. 32 K. bedoelde mandatarissen gebruik maken, welke dus het zelfstandig optreden der vennooten uitsluiten; de liquidateur is dus uitsluitend vertegenwoordiger. Dr. NOËLDECKE ¹⁾ meent evenwel, dat de begrippen mandataris en uitsluitend vertegenwoordiger elkaar uitsluiten. Deze meening faalt: in een proces moeten partijen zich van zelfstandig handelen onthouden; hunne procureurs zijn hunne uitsluitende vertegenwoordigers, maar dat neemt niet weg, dat deze procureurs inwendig de lasthebbers van partijen blijven, die volkomen gebonden zijn aan de orders van partijen en hun aanstelling en ontslag van deze krijgen. Zoo gaat het ook met de liquidateurs: ze zijn de uitsluitende vertegenwoordigers naar buiten, maar naar binnen zijn ze geheel afhankelijk van partijen, ontleenen hunne aanstelling aan hunnen uitdrukkelijken of gepraesumeerden wil en verliezen hunne plaats eveneens door den wil der contractanten. Kan voor de aanstelling van een liquidateur soms de meerderheid der stemmen voldoende zijn, omdat de partijen gepraesumeerd worden met de keus der meerderheid genoeg te nemen, deze praesumtie bestaat niet ten aanzien

¹⁾ NOËLDECKE: t. a. p., pag. 27.

van eenige bijzondere opdracht of ten aanzien van het ontslag. Te dezen aanzien is dus een gezamenlijk optreden noodig, maar is dit er, dan kunnen de gezamenlijke vennoten ook den liquidateur ontslaan, zelfs al is deze door de rechtbank aangesteld. Dit laatste is ten onzent meermalen in twijfel getrokken; men merkte dan niet op, dat elke liquidateur de mandataris der vennoten is en niets dan dat.

De praesumtie, dat een persoon de door partijen bedoelde liquidateur is, gaat slechts zoover als de wet ze uitdrukkelijk opneemt, immers een mandataris benoemt men met het oog op een bepaald persoon of men laat de benoeming aan een onpartijdigen derde over, van wien men weet, dat hij een geschikt persoon zal kiezen. Waar de wet dus als vereffenaars bepaalde personen noemt, mag men niet aannemen, dat hun curator of andere wettelijke vertegenwoordiger in hunne plaats treedt. Dit besliste ook terecht de Hooge Raad bij arrest van 15 Mei '68 (Magazijn van Handelsrecht dl. 10, pag. 184) overwegende, „dat toch art. 32 K. . . . de vereffening . . . opdraagt aan de vennoten die het recht van beheer hebben gehad en het zoude strijden, zoowel met de woorden als met de bedoeling van dat artikel, den curator, die nooit zelf beheerend vennoot zoude zijn geweest, mede te belasten met die vereffening.” Wat het recht des vennoots op den boedel zelveu betreft, treden zijne erven en rechtverkrijgenden in zijne plaats: immers de liquidatie-vereeniging is eene overeenkomst tot bereddering van den gemeenen boedel en tot het naleven dezer overeenkomst zijn, gelijk tot het naleven van alle overeenkomsten, de rechtverkrijgenden ver-

plicht. De liquidateur is dus ook hun mandataris en zoo men er toe wil overgaan een bepaalden persoon tot liquidateur te benoemen of een fungeerenden liquidateur te ontslaan, zoo zal ook de stem der rechtverkrijgenden van een vennoot vereischt zijn. Zij treden echter in de plaats van hun auteur en zullen dus te zamen ook slechts eene stem uitbrengen.

Nog op andere gronden heeft men aan de personen, die door art. 32 K. alinea 1 gepraesumeerd worden door de vennoten tot mandatarissen benoemd te zijn, hunne plaats willen ontnemen. In de eerste plaats (o. i. terecht) heeft men gemeend, dat als gedurende de vennootschap eene partij zich schuldig maakte aan wanpraestatie en op grond daarvan de overeenkomst ontbonden werd, de niet-wanpraesteerende partij tevens zou kunnen eischen tot vereffenaar benoemd te worden, op grond dat reeds van te voren staking van stemmen zou blijken. De Rechtbank van Amsterdam, bij haar vonnis van 23 Maart 1883 (R. Bijbl. '84 B. bld. 53), wees dien laatsten eisch echter af „omdat art. 32 K. in het algemeen bepaalt dat bij ontbinding eener vennootschap de vereffening zal geschieden door de vennoten, die beheer hadden en geen bijzonder voorschrift geeft voor het geval de ontbinding bij rechterlijk vonnis wordt uitgesproken.” Het Hof te Amsterdam bij arrest van 23 Juni 1883 (R. Bijbld. '84. B. bld. 57) vernietigde echter dit vonnis, omdat het tweede lid van art. 32 toepasselijk zou zijn, daar de vennoten ieder een ander persoon als liquidateur wilden, zoodat reeds bij voorraad het staken der stemmen bleek. Het Hof benoemde nu in het belang der ontbonden vennootschap een geheel onzijdigen derde,

advokaat te Amsterdam, tot vereffenaar. Met deze beslissing is Mr. MOLENGRAAFF ¹⁾ het eens als zijnde zeker de meest practische. Het Hof zag de praesumtie van art. 32 juist in: de beheerende vennoten worden gepraesumeerd tot liquidateurs benoemd te zijn, maar deze praesumtie wijkt voor eene uitdrukkelijke beslissing in anderen zin, als ook voor de opdracht aan een onpartijdigen derde, de rechtbank, om bij staking van stemmen te beslissen.

Ten onrechte heeft men echter aan de beheerende vennoten hunne plaats willen ontnemen, omdat art. 32 K. slechts zou slaan op ontbinding bij het leven der vennoten en niet op het geval van overlijden van een der beheerenden. De Hooge Raad, bij het reeds zooeven geciteerde arrest van 15 Mei 1868 (M. v. H. dl. 10), gaf deze bewering echter geenszins toe, overwegende: „dat gezegd artikel (32 K.) in het algemeen spreekt van vereffening der zaken der gewezen vennootschap bij ontbinding der vennootschap en dat . . . daaronder zijn begrepen alle wijzen van ontbinding, tenzij de kennelijke bedoeling of verdere inhoud van dat art. of andere bepalingen der wet medebrengen de noodzakelijkheid der beperking dier woorden tot ontbinding bij het leven der vennoten. . . . dat, ofschoon bij ontstentenis van een der voormalige beheerders der vennootschap bij de vereffening moge ontbreken het toezicht van dien gewezen medebeheerder en de waarborg gelegen in zijne medevereffening, dat echter onvoldoende is tot beperking der algemeene bewoordingen van art. 32 en dat temin omdat aan

---

¹⁾ MOLENGRAAFF: Rechtsgel. Mag. 1880, pag. 65.

elk der overige belanghebbenden of hunne wettige vertegenwoordigers is gebleven het recht bij verkeerde handelingen van den vereffenaar en bij zijne rekening en verantwoording voor hunne belangen te waken." Ons schijnt deze beslissing volkomen juist. Dit kan o. i. niet gezegd worden van eene beslissing der Amsterdamsche Rechtbank van 3 December 1880 (Rechtsgel. Bijbl. Nieuwe Reeks dl. 7 afd. B. pag. 24) waar het de vraag gold of een liquidateur die failleert zijne positie als zoodanig behoudt en waar de Rechtbank overwoog: „ . . . . doch geenszins zooals het request beweert, dat tengevolge van het faillissement der wed. T. haar recht tot liquidatie van de zaken der vennootschap zoude vervallen; dat zij dat recht niet ontleent aan een door hare medebelanghebbenden opgedragen last, maar aan de wet en dit dus ook alleen dan tengevolge van haar faillissement zou kunnen verliezen, wanneer de wet zelve uitdrukkelijk dat gevolg aan het faillissement verbond, hetgeen niet het geval is; dat dus van de vervanging van de liquidatrice T. geen sprake is, dan bij een daartoe strekkend verzoek van de belanghebbenden bij de ontbonden vennootschap." Naar onze bescheiden meening miskent dit vonnis den aard van het wettelijk instituut der liquidateurs; het vergeet het vroeger aangetoonde gepraesumeerde mandaat. Daar wij dit wel aanwezig achten, verzet zich o. i. niets tegen de toepassing van art. 1850 B. W. alinea 3, dat de lastgeving doet eindigen door den staat van faillissement van den lasthebber.

De belangrijke vraag welke ons nu moet bezighouden en welke in Frankrijk zooveel strijd verwekte is die, welke de werkring en alzoo de bevoegdheid des liquidateurs is.

Gelijk wij reeds zeiden, is de liquidateur de uitsluitende vertegenwoordiger der vennooten en kunnen de vennooten zelve dus niet optreden naar buiten; dit is den liquidateur opgedragen; maar in hoeverre? De opdracht welke hij volgens de wet blijkt te hebben is te vereffenen en wat hieronder valt te verstaan, meenen wij vroeger aangetoond te hebben: het is het realiseeren van den boedel tot een baarvermogen, waaruit blijkt dat niet een last is gegeven volgens art. 1833 eerste alinea, alleen tot daden van beheer, maar juist tot daden van eigendomsoverdracht e. a. Nu heeft men wel gezegd, dat verhypothekeren den liquidateur niet zou zijn opgedragen, omdat daardoor de lasten niet verminderd maar juist verzwaaard zouden worden. We moeten hier echter tegen aanvoeren, dat waar de last ook vervreemden omvat, verhypothekeren er van zelf invalt, immers „qui potest plus, potest minus.”²⁾ Maar bovendien gaat men van een verkeerd standpunt uit, indien men ten aanzien eener bepaalde soort handelingen gaat onderzoeken of de liquidateur er de bevoegdheid toe heeft; de liquidateur heeft bevoegdheid tot alle handelingen, hij heeft specialen last tot die welke strekken tot een bepaald doel en dat doel is liquidatie of realisatie van den boedel. Het aangaan van dadingen, het voeren van processen, alles valt binnen zijne bevoegdheid, mits het slechts aan dien eenen eisch voldoe. Reeds merkte dat terecht op voor het Fransche recht DÉLANGE¹⁾: „Tout ce qui tend à l'exécution de son mandat, c'est à dire à la réa-

¹⁾ DÉLANGE: Commentaire sur les sociétés commerciale, n°. 688.

²⁾ het criterium is m. i. veel meer: leidt 't tot het doel n. l. de vereffening.

lisation de l'actif . . . tombe dans son domaine." Waar nu den liquidateur een speciaal mandaat tot liquidatie is opgedragen en waar de vennoten dus gebonden worden door hetgeen de liquidateur verricht tot uitvoering van dit mandaat, rijst de vraag of de vennoten dit mandaat ook kunnen beperken. Op den voorgrond zij gezegd, dat deze beperking natuurlijk slechts met algemeene stemmen mag worden aangenomen, immers zij bevat eene afwijking van de gepraesumeerde contractueele bepaling, die het mandaat opdraagt. Ons schijnt het toe, dat dergelijke beperking wel degelijk kan geschieden en dan niet alleen tusschen partijen werkt, hetgeen natuurlijk is, maar ook tegenover derden, mits de last behoorlijk volgens art. 1843 B. W. bekend worde gemaakt. Wordt er in dat geval buiten den last gehandeld, dan is de lasthebber volgens art. 1843 en de lastgever volgens art. 1844 B. W. hierdoor niet gebonden.

Indien de liquidateur handelingen verricht die zijne bevoegdheid te buiten gaan, dan is het de vraag in hoeverre de vennoten hierdoor gebonden zijn. Naar onze meening zullen dan altijd de vennoten gebonden worden zoo dikwijls de derde niet kon weten, dat de handelingen buiten des liquidateurs bevoegdheid vielen, ten aanzien van welke meening we ons op de autoriteit van Mr. MOLENGRAAFF ¹⁾ kunnen beroepen. Deze schrijft; „waren de handelingen van dien aard dat het den derde duidelijk moest zijn, dat zij voor de

---

¹⁾ MOLENGRAAFF: Rechtgel. Mag. 1889. pag. 66; Leiddraad 1ste stuk, pag. 85.

liquidatie niet noodig waren, zoo is er geen reden, waarom men niet zou aannemen, dat de derde suo periculo handelde en waarom men de vennoten jegens hem aansprakelijk zou stellen." Ten onrechte besliste de rechtbank te Amsterdam bij haar vonnis van 6 November 1885 (P. v. J. '86 n°. 14), dat hier geen aansprakelijkheid zoude bestaan, maar evenzeer ten onrechte verklaarde Mr. LODER ¹⁾ den vennoot altijd aansprakelijk, wat o. i. in strijd is met art. 1844 B. W., dat aansprakelijkheid verbiedt zoo de lastgever zich tegen eene onbevoegdlijk verrichte handeling verzet.

De vraag doet zich ook voor, wat de ex-vennoten tegen een liquidateur, die zich niet behoorlijk van zijn taak kwijt vermogen. Men heeft wel gemeend, dat er dan reden zou bestaan het ontslag van dien liquidateur te vorderen op grond van wanpraestitie. Tot deze conclusie kan men echter slechts komen, zoo men den liquidateur niet als lasthebber beschouwt.

Zoowel de Rechtbank te 's Hage op 24 Oct. '79 (R. B. Nieuwe Reeks dl. 7 afd. B. pag. 26) als het Hof te 's Hage op 3 Mei 1880 (ter zelfder plaatse) wezen den eisch tot ontslag dan ook terecht af, hetgeen ook deed de Rechtbank te Amsterdam bij vonnis van 13 Mei 1887 (P. v. J. '87 n° 29), daarbij overwegende: „dat gedaagde tegenover eischers in geene andere rechtsverhouding dan als hun mandataris of gevolmachtigde, belast om de vereffening te volbrengen" staat en „dat deze rechtsbetrekking niet behoort tot die wederkeerige overeenkomsten, waarvan de wet bij niet nakoming het recht

*van herroeping
van ontslag*

¹⁾ LODER: t. a. p., pag. 170.

om onthinding te vragen toelaat." De Rechtbank zeide verder terecht: „gedaagde . . . als liquidateur opgetreden beheert en liquideert dan ook voor eischers en nu moet ex-analogie uit art. 1673 B. W. worden aangenomen, dat de eischers geene andere rechten hebben dan casu quo den last van gedaagde wegens gegronde redenen te herroepen." Wat betreft de opvatting, dat de liquidateur als lasthebber te beschouwen is, zijn wij het ten zeerste eens met de Amsterdamsche rechtbank; tegen de analogische toepassing van art. 1673, dat herroeping der lastgeving van den eenen vennoot jegens den anderen toelaat op grond van wettige redenen, hebben we wel bezwaar: immers de liquidateur is lasthebber en wordt dus beheerscht door den 17^{den} titel van het 3^e Boek B. W. en dus ook door art. 1850 en 1851 B. W., dat herroeping toelaat zonder van eenigen wettigen grond te spreken. In geval van wanpraestatie zoowel als wanneer deze er niet is, zal dus den ex-vennooten de bevoegdheid niet ontzegd kunnen worden den liquidateur te ontslaan; misschien zal de wanpraestatie aanleiding kunnen geven tot een eisch tot schadeloosstelling op grond van art. 1837 en 1838 B. W., maar het ontslag kan niet door de rechtbank verleend worden; hiertoe zijn de lastgevers zelve bevoegd, mits eenstemmig.

Wat het beheer van meerdere liquidateurs betreft is het de vraag of elk hunner tot zelfstandig handelen bevoegd is, of wel dat slechts collectief optreden mogelijk is. Ten aanzien van dit punt is de jurisprudentie geenszins eenstemmig. Dit blijkt uit het vonnis der Rechtbank van Dordrecht van

28 Juni '82 (R. Bijblad. '84, afd. B. bld. 59), dat tot collectief handelen besloot en het arrest van het Hof te 's Hage van 4 Maart 1883 (R. Bijblad. t. z. p.), dat aan ieder liquidateur de bevoegdheid gaf zelfstandig op te treden. De zaak in casu betrof wel niet eene vennootschap onder firma, maar eene stoombootonderneming (waarschijnlijk eene reederij), waar de vraag of de vereffenaars de genoemde bevoegdheid hebben, zich precies zoo voordoet. De rechtbank gaf, als 't ware ongemotiveerd, als hare meening, dat „een last aan twee vereffenaars opgedragen door hen gezamenlijk moet worden ten uitvoer gelegd en niet door ieder afzonderlijk, zonder medewerking van den medeliquidateur, ten ware deze macht hun uitdrukkelijk gegeven ware”. Het Hof vernietigde dit vonnis, omdat geene enkele wetsbepaling tot de opvatting van de rechtbank leidde, maar wel tot het legendeel n.l. artt. 1841, 1063, 1674 B. W. en nam daarom aan „dat in ieder geval waarin aan meerderen een last onbeperkt is opgedragen, ieder der lasthebbers gelijkelijk tot de uitvoering bevoegd is, tenzij de aard van den last de noodzakelijkheid van samenwerking medebrengt”. Terecht merkt Mr. MOLENGRAAFF ¹⁾ op, dat de kracht van art. 1841 B. W. in dit geval niet zeer duidelijk is; dit artikel bepaalt immers slechts, dat bij meerderheid van lasthebbers niet ieder lasthebber voor het geheel aansprakelijk is; over het behandelde geval zwijgt de titel over lastgeving echter.

De analogie met de artikelen 1674 en 1063 B. W. zou er

¹⁾ MOLENGRAAFF: Rechtsgel. Mag. 1889 pag. 68.

nu toe voeren om met het Hof mede te gaan, maar toch vraagt Mr. MOLENGRAAFF terecht of het niet meer in den aard der zaak ligt dat, waar aan meerdere personen eene werkzaamheid gezamenlijk is opgedragen, zij die ook slechts gezamenlijk kunnen verrichten. Mr. MOLENGRAAFF wijst er op, dat zoowel HOLTJUS als DE GEER (Ned. Faill. recht van HOLTJUS, 2^e druk door DE GEER, pag. 282 en 326) reeds onder de oude faillissementsbepalingen tot de „eenheid van het curatorium” besloten, hetgeen ook art. 70 der Faillissementswet doet, dat voor elke handeling de meerderheid van het curatorium verlangt.

Wat betreft de vennootschap, is dit zeer zeker waar de lege ferenda, maar wat ons tegenwoordig recht betreft, meenen wij toch niet tot collectief handelen te mogen besluiten, op grond van den geest van het Burgerlijk Wetboek, welke blijkt uit de artikelen 1063 en 1674.

Moeten we aldus aannemen, dat ieder bevoegd is zelfstandig op te treden, aan de anderen kant kunnen de ex-vennooten niet van ieder afzonderlijk eischen, dat hij den last voor het geheel uitvoere, zoo er meerdere liquidateurs zijn; art. 1841 B. W. bepaalt dat dit slechts dan kan wanneer het uitdrukkelijk bepaald is. Art. 1841 B. W. is echter niet volledig; immers tot de liquidatie kunnen ook ondeelbare verbintenissen behooren en deze moeten volgens art. 1337 B. W. door iederen liquidateur worden nagekomen. De mede-verbondenen zullen dan ontslagen zijn en, indien hunne rechten gepraejudicieerd zijn, slechts eene actie tot schadeloosstelling tegen den liquidateur, die zich ten hunnen nadeele kweet, kunnen instellen. Aldus

besliste ook de Amsterdamsche Rechtbank bij haar vonnis van 1 Maart 1883 (Rechtsgel. Bijbld. 1884, Afd. B, pag. 64). Bij een vroeger vonnis waren de gedaagden veroordeeld tot rekening afleggen. Één gedaagde had hieraan voldaan, de andere niet. Die laatste achtte zich nu niet gebonden door de door zijn mede-liquidateur afgelegde rekening, maar de rechtbank verklaarde de rekeningsplicht te zijn eene ondeelbare, zoodat aldus ook de rendant, die geweigerd had de rekening goed te keuren, toch gekweten was, en nu moest toestemmen in de uitkeering van het saldo volgens deze rekening. Mocht het blijken, dat hij aldus door de handeling van zijn mede-liquidateur, die wel gerendeerd had, benadeeld was, zoo moest hij daar dezen over aanspreken, maar tegenover den lastgever was hij gebonden door de rekening die tegen zijn zin door zijn collega was afgelegd.

We hebben vroeger gezien, dat de liquidateur als eenige vertegenwoordiger der liquidatie naar buiten optreedt. Indien deze vertegenwoordiger nu in judicio verschijnt, hetzij als eischer, hetzij als gedaagde, heeft de vraag: onder welke qualificatie deze eischer of gedaagde in de dagvaarding genoemd moest worden, tot veel strijd in de jurisprudentie aanleiding gegeven. We vinden hier vier meeningen verkondigd: dat de oude firma kan gebezigd worden; dat de oude firmanaam onder bijvoeging der woorden „in liquidatie” de vereischte qualificatie is; dat men zich van de namen der liquidateurs onder vermelding, dat ze als zoodanig optraden moet bedienen en ten slotte, dat zelfs de naam van een liquidateur als zoodanig voldoende is.

nie pag 151 — d

De meening dat de oude firmanaam dient gebruikt te worden, werd voorgestaan in het arrest van het Hof van Noord-Holland van 12 November 1868 (M. v. H. dl. 10 pag. 221), daarbij zich handhavende op het standpunt reeds bij het arrest van 28 Juni '49 (t. z. p.) ingenomen. Het Hof overwoog bij het arrest van 1868: „dat de vereffening der zaken der ontbonden vennootschap door de g er ende vennoten, zooals die in art. 32 K. is voorgeschreven, de toepassing is van het natuurlijke beginsel, dat de vennootschap voorzooveel de liquidatie der loopende zaken betreft, wordt verondersteld voort te duren; dat de woorden in art. 32 *in naam van dezelfde firma*, 1°. zijn algemeen en dus niet tot buitengerechtelijke handelingen te beperken en 2°. bezwaarlijk eene andere beteekenis kunnen hebben, dan ten name der vennootschap; dat dus  n het beginsel  n de woorden van art. 32 K. medebrengen . . . . dat de liquideerende vennootschap onder hare ten behoeve van de liquidatie nog bruikbare firma in rechten optrede”. Later hebben zich met deze meening vereenigd het Hof van den Bosch 26 Mei '91 W. 6129 en Kgt. 4 Amst. 31 Mrt. '96 W. 6823.

De meening, dat de oude firmanaam onder de bijvoeging der woorden „in liquidatie” zou moeten gebezigd worden, vinden we in een vonnis der Rechtbank van Amsterdam van 3 Juli '77 (R. Bijbld. Nieuwe Reeks, dl. 4. Afd. A) voorgestaan. De rechtbank deed hier ook een beroep op art. 32 K. waar gezegd wordt, dat „vereffend” moet worden „in naam van dezelfde firma”, weshalve deze beide begrippen zouden moeten worden aangegeven. Dit was ook de meening der

Haarlemsche Rechtbank in haar vonnis van 6 Sept. 1881 (R. Bijbl. 1884, Afd. B. pag. 58), waar ze overwoog: „dat in casu tegen de firma in liquidatie had behooren te worden geageerd, aan wie naar de wet alsnog persona standi in judicio moet worden toegekend en dat de vordering zooals die is ingesteld tegen een der vereffenaars der ontbonden vennootschap niet-ontvankelijk behoort te worden verklaard”. Dat alle liquidateurs als zoodanig met name zouden moeten gedagvaard worden, werd door de Amsterdamsche Rechtbank bij haar vonnis van 13 Feb. '68 (M. v. H. dl. 10 pag. 147) verkondigd: „dat de eischers zich . . . ter hunner verwerping beroepen op de bepaling van art. 32 K. waarbij bepaald is, dat bij ontbinding der vennootschap de vennoten, die het recht van beheer hebben gehad, tenzij anders ware overeengekomen, de zaken der gewezen vennootschap moeten vereffenen in naam van dezelfde firma; dat echter de zin, dien de eischers aan die wetsbepaling geven, de ware niet zijn kan; dat toch bij het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering bepaald is, dat het exploit van dagvaarding den naam en de woonplaats des eischers moet behelzen en zulks op straffe van nietigheid is voorgeschreven, tenzij de eischende maatschappij mocht zijn eene corporatie, vennootschap of handelsvereeniging; . . . dat mitsdien de bepaling van art. 32 zoo behoort te worden opgevat, dat na ontbinding de personen, die met de vereffening zijn belast, als eischers optredende, na hunne namen en woonplaatsen te hebben opgegeven, daarbij mochten uitdrukken, dat zij optreden in naam der gewezen vennootschap, enz.”

Dezelfde meening bleek ook het Hof te Amsterdam bij zijn arrest van 15 Oct. '80 (R. Bijld. Nieuwe Reeks, dl. 7, Afd. B, pag. 55) te zijn toegedaan: „O. dat de geïntimeerde den appellant heeft gedagvaard als mede-liquidateur der ontbonden firma, en geïntimeerde dus zelf stelt, dat het geschil de liquidatie betreft en de gelden, die daartoe behooren, maar dat de liquidatie niet wordt vertegenwoordigd door den appellant alleen, maar door de beide liquidateurs gezamenlijk”. Aldus ook Rechtb. den Bosch 13 Oct. '66 (W. 2926) en Rechtb. Amst. 19 Mei '93 (M. v. II. 1893 bld. 248).

Ten slotte bleek de Amsterdamsche Rechtbank bij haar vonnis van 27 Juni 1879 (R. Bijld. Nieuwe Reeks, dl. 7, Afd. B, pag. 55) de meening toegedaan te zijn dat het voldoende was één liquidateur als zoodanig alleen te dagvaarden.

Welke dezer meeningen is nu de juiste? Als men in aanmerking neemt, dat elke liquidateur de lasthebber der ex-vennooten is en als zoodanig hun uitsluitende vertegenwoordiger, dan blijkt hieruit, dat het voldoende is één liquidateur te dagvaarden, immers tot een collectief optreden vonden we vroeger geen reden in ons recht, te concluderen. Indien echter alle liquidateuren als zoodanig gedagvaard zijn of dagvaarden, dan spreekt men alle personen, die met de uitvoering van het mandaat belast zijn aan of wordt door hen aangesproken; men vermeerdert op deze wijze zijn kans zijn doel te bereiken, zonder dat daarom de eerste weg niet goed was.

Nu stelt echter art. 32 K. de gelegenheid open alle de liquidateuren onder een vereenvoudigden naam te dagvaarden,

waar het zegt dat het vereffenen geschiedt „in naam van dezelfde firma”. Hiermede is de oude naam der vennootschap bedoeld, waaronder het complex van rechtsbetrekkingen, dat nu afgewikkeld wordt, vóór de ontbinding bekend was, en waarmede art. 32 K. korthedshalve de gelegenheid geeft de nieuwe liquidatie-vereeniging aan te duiden. Wil men ten slotte nog aanduiden, dat men die nieuwe vereeniging bedoelt door de woorden „in liquidatie” toe te voegen, zoo is dit eene verduidelijking welke echter niet noodzakelijk is. Naar onze meening is dus elk der genoemde vier qualificatiën even goed: immers door alle wordt evenzeer duidelijk gemaakt, wie men bedoelt en dat is het voornaamste, waarop het in casu aankomt.

Men heeft de vraag gesteld, welke de positie der vennoten zelve is, indien door of tegen de liquidatie een proces gevoerd wordt; moeten de vennoten dan als partij in dat proces beschouwd worden, ja dan neen? Deze vraag zal zeer op den voorgrond treden, indien door de tegenpartij het verhoor op vraagpunten van een niet-liquideerenden vennoot verzocht wordt; immers in art 237 v. v. Wetb. v. R. v. wordt daartoe geeischt, dat men partij zij. De Amsterdamsche Rechtbank bij haar vonnis van 4 Mei 1877 (R. Bijbld. '77) stond de meening voor dat de niet-liquideerende vennoot niet als zoodanig te beschouwen is, eene meening waarbij de Rechtbank bij haar vonnis van 14 April '81 (R. Bijbld. Nieuwe Reeks dl. 7. afd. A pag. 245) volhardde, overwegende: „dat alleen partijen elkaar op vraagpunten kunnen hooren, maar S. in dit proces geene partij is; dat daaronder alleen te

nie pag 154

verstaan is degene, die op zich zelf handelende in het proces optreedt, die te beschikken heeft of al dan niet wordt geprocedeerd of eene schikking zal worden aangenomen, ja dan neen." Ook het Amsterdamsche Hof bij arrest van 14 Juni '78 (R. Bijbld. '80, afd. B, pag. 136) bleek van deze opinie te zijn. De zaak werd voor den Hoogen Raad voortgezet, waar de Advocaat-Generaal SMITS zich bij het bestreden arrest aansloot, o.a. op deze gronden: „wat zijn p.p. in een geding? Mr. VAN MANEX ontwikkelde zeer juist in eene conclusie voorafgaande aan het arrest van den H. R. van 21 Sept. '44: zij die tegen elkaar overstaan in een twistgeding, evenals bij eene overeenkomst p.p. zijn zij, die zich jegens elkaar door een contract verbonden hebben. Partijen zijn dus zij, die een tusschen hen bestaand geschil aan de beslissing des rechters onderwerpen, die litis contesteeren. Partijen zijn naar ons wetboek van Rechtsvordering steeds handelend optredend, practizijns stellend, zich verdedigend, concluderend, verzet doend, getuigen wrakend, enz. Om partij te zijn moet men dus handelen, minstens bevoegd zijn in de leiding van het proces mede te spreken. Wie zijn dit nu bij de vennootschap onder firma? Alle vennoten behalve hij, die volgens art. 17 K. niet voor de vennootschap mag handelen; deze kan niet cischend of verwerend optreden en dus ook niet bij het in rechten roepen verschijnen. Al treft het proces in uitslag hem ook rechtstreeksch door art. 18 K., hij kan zich toch niet in de leiding mengen. Al heeft hij belang, dit belang maakt hem geen partij. Ware nu vóór de ontbinding in casu J. V. en B. V. gedagvaard, dan had

zeer zeker ieder hunner de eed kunnen worden opgedragen of gehoord kunnen worden op vraagpunten (als zij beiden hebeer hadden); maar de firma is ontbonden en met uitsluiting van B. V. is J. V. tot liquidateur benoemd. Inschrijving en bekendmaking hebben dit ter algemeener kennis gebracht, ook van de eischers; zij dagvaarden niet „J. en B. V.” maar „J. en B. V. in liquidatie” en zoo stelde gedaagde procureur. Art. 32 K. zegt wel dat de zaken der ontbonden vennootschap geregeld worden in naam dier zelfde firma; de oude naam kan dus in rechten nog gebruikt worden, maar hieruit volgt niet dat dezelfde personen bedoeld zijn, die vroeger voor de vennootschap handelden. Nu wijst die naam den vereffenaar aan, hetzij dat de vroegere firmanten zijn of niet.”

Van deze door Rechtbank, Hof en Adv. Generaal voorgestane meening week echter de Hooge Raad af bij arrest 21 Maart '79 (R. Bijld. 1880 Nieuwe Reeks afd. B. pag. 141) o.a. op deze gronden: „O, daaromtrent, dat in casu is gedagvaard en in rechten verschenen eene vennootschap onder firma en dat dus al de vennoten in die vennootschap zijn geroepen en krachtens de procureursstelling dier vennootschap zijn verschenen alle de gezamenlijke vennoten of leden dier firma, hoezeer dan ook, zoowel bij de dagvaarding als bij de procureursstelling door de bijvoeging „in liqu.” mag worden aangemerkt, dat de geroepen vennootschap verkeert in den daardoor aangewezen toestand; . . . O. dat, de firma in rechten geroepen zijnde, daardoor vanzelve in het geding zijn de individueele leden der gedagvaarde firma met dat gevolg, dat tegen elk der leden, die op naam der

firma mochten gecontracteerd hebben, te dier zake, als in het geding zijnde, mogen en kunnen te baat genomen worden, alle bij de wet toegelaten bewijsvoeringen en alle daartoe aan de hand gegeven bewijsmiddelen; O. dat aan dien rechts-toestand niet kan worden tekort gedaan door eene ontbinding der betrokken vennootschap en de benoeming eens liquidateurs; O. derhalve . . . . . dat, die firma en hare leden staan in lite en dus zijn partij in het aanhangig geding.”

We hebben vroeger aangetoond, dat de liquidatie berust op eene overeenkomst tusschen de ex-vennooten; overal waar de liquidatie-vereeniging gedagvaard wordt zijn dus in principe zij gedagvaard, tusschen wie die vereeniging is aangegaan. Ook hebben we aangetoond, dat de liquidateur de uitsluitende vertegenwoordiger is; dit evenwel verhindert niet verhoor op vraagpunten van- of eedsopdracht aan de ex-vennooten: immers de procureur eener procedeerende partij is in rechten diens uitsluitende vertegenwoordiger, maar ook dit belet niet, dat diens lastgever op vraagpunten verhoord of beëdigd wordt. Nu is de liquidateur ook een lasthebber, die het optreden der oud-vennooten in het algemeen uitsluit, maar zoomin als bij eene procedeerende partij is er reden de uitsluiting ten aanzien van het verhoor in kwestie aan te nemen. De vraag wie als partij is te beschouwen zal telken male rijzen, als een lasthebber gedagvaard wordt; de lastgever is werkelijk partij in lite, hij is debiteur of crediteur, maar wordt in het algemeen vertegenwoordigd door zijn lasthebber; hij blijft echter daarom niet minder de werkelijk geïnteresseerde partij; dit nu is volgens art. 237 v. v. Rechtsvord. het eenige ver-

eischte, en derhalve meenen we, dat het arrest van den Hoogen Raad volkomen juist is.

Een persoonlijk dagvaarden van B. V. was geheel onnoodig; de firma dient juist, ook tijdens liquidatie, om vereenvoudigd de gezamenlijke vennoten, als gezamenlijke debiteuren of crediteuren aan te wijzen; een vonnis tegen de vennootschap is tegen de vennoten executabel en het lijdt dus geen twijfel of zij allen zijn partij in het geding.

Gedurende de liquidatie kan de liquidateur volgens art. 33 K., indien de kastoestand onvoldoende is, van de verschillende vennoten hunne aandeelen opvorderen tot betaling der „opeischbare” schulden. Vroeger hebben we er reeds op gewezen, dat dit artikel ten doel had een faillissement te voorkomen, maar dat het eigenlijk uit den aard der zaak volgt, omdat de ex-vennoten contractueel verplicht zijn jegens hunne mede-vennoten hun aandeel in de verliezen te dragen. De woorden van het artikel hebben de vraag doen rijzen of het artikel wel alleen sloeg op schulden, die reeds aanwezig waren bij de ontbinding, of dat het ook betrekking had op schulden na dit tijdstip gemaakt. Terecht besliste de Rechtbank te Amsterdam (W. v. h. R. 1892 n°. 6156) dit laatste: „overwegende dat art. 33 K. in het algemeen van opeischbare schulden spreekt, zonder het vorderingsrecht te doen afhangen van het ontstaan dier schulden vóór of tijdens de ontbinding eener handelsvennootschap.” Werkelijk worden er gedurende de liquidatie herhaaldelijk schulden gemaakt om de liquidatie mogelijk te maken en als ten aanzien van deze art. 33 K. niet gold, zou het doel van

dit artikel, het voorkomen van een faillissement, juist gemist worden.

De laatste daad die in de vereffening zal vallen is het afsluiten der boeken, waarna overeenkomstig art. 1839 B. W. de liquidateur aan zijne verplichting tot het afleggen van rekening en verantwoording zal moeten voldoen. Hierna zal de scheiding moeten volbracht worden, welke tot grondslag zal hebben de slotbalans, die door de ex-vennooten goedgekeurd is. Ten slotte zal van de vennootschap niets meer over zijn in het gemeen; alleen wordt op de scheiding in art. 35 K. als het ware eene uitzondering gemaakt voor de boeken en papieren, welke in gemeenschap blijven. Hieromtrent is de vraag gerezen of dit artikel dwingend recht bevat, of er een absoluut recht op inzage der boeken bestaat voor de ex-vennooten, dan wel of daarvan bij het vennootschapscontract of wel bij latere ontbindingsovereenkomst zal kunnen worden afgeweken.

Het schijnt ons toe, dat dit artikel een uitvloeisel is van art. 41 K., waar aan den belanghebbende in eene gemeenschap en aan den vennoot het recht wordt gegeven openlegging te vorderen van de boeken en papieren van een persoon, mits men daarbij een regelrecht belang hebbe. Waar dit art. 41 spreekt van „*zijne*” boeken, meenen wij dat ook indien de boeken aan een ex-vennoot in eigendom werden afgestaan, het recht op inzage zou blijven bestaan. Alleen moet men een regelrecht belang hebben; indien toch alle crediteuren betaald zijn en men ging over tot de uitoefening van zijn recht zou dit aanleiding tot plagerij kunnen geven. De ont-

binding der vennootschap kan hier niet in den weg staan, immers men blijft belanghebbende bij eene gemeenschap, zij het dan ook eene onthondene. Deze uitlegging schijnt ons ook rationeel toe; indien toch na de liquidatie nog eene vennootschapsschuld, welke men vergeten heeft, betaling eischt, zou het onbillijk zijn den belanghebbenden den toegang tot de boeken te ontzeggen.

§ 4. *De bepalingen van het Allgemeine Deutsche Handelsgesetzbuch en van het Ontwerp der Staatscommissie ten aanzien der liquidatie.*

De Arnhemsche Juristen-vergadering was van meening, met het oog op het groote getal der controversen, die in het liquidatievraagstuk bestonden, dat eene herziening in den geest der bepalingen van het Duitsche Handelswetboek wenschelijk was. De Staatscommissie heeft over het algemeen aan dezen wensch gehoor gegeven en het Duitsche wetboek tot grondslag genomen, zonder het echter slaafs te volgen. Het A. D. H. handelt in de 5de Afdeeling van den 1sten titel van het 2de Boek over de liquidatie. Het behandelt in de artikelen 133—134 de aanstelling en het ontslag der liquidateurs; de vereffening buiten het geval van faillissement geschiedt door alle vennoten, tenzij bij eenparig besluit of overeenkomst de vereffening aan anderen is opgedragen. Bij overlijden van een vennoot stellen diens rechtsverkrijgenden één vertegenwoordiger. Ten slotte moet op verzoek van een vennoot om gewichtige redenen, eene benoeming van liquidateurs door den rechter geschieden, waarbij deze ook personen die geen vennoten zijn kan benoemen. Het ontslag

van elken liquidateur kan door eenparig besluit der vennoten geschieden; op verzoek van een der vennoten op gewichtige gronden ook door den rechter. De verschilpunten met ons tegenwoordig Nederlandsch recht zijn dus de volgende: 1°. Bij ons volgt vereffening door vereffenaars na elke ontbinding, het A. D. H. zondert hier het geval van faillissement uit; 2°. Onze wet maakt alleen hen tot vereffenaars, die het recht van beheer hadden, terwijl het A. D. H. alle vennoten tot liquidateurs maakt; 3°. Eenparig besluit is slechts in staat andere liquidateurs te benoemen, terwijl bij ons de meerderheid deze bevoegdheid reeds heeft; 4°. Sterft bij ons een der vennoten, zoo geeft onze wet geene bevoegdheid aan zijne erfgenamen om in zijne plaats te liquidceeren; het A. D. H. laat de rechtverkrijgenden eenen gemeenschappelijken vertegenwoordiger aanstellen; 5°. De rechterlijke benoeming komt in ons land slechts te pas, zoo er staking van stemmen bij de benoeming van een liquidateur plaats heeft, een geval dat het A. D. H. natuurlijk niet kent, omdat het slechts benoeming met algemeene stemmen toelaat. Het Duitsche recht laat echter de benoeming door den rechter toe op verzoek van één der vennoten zoo hier gewichtige redenen toe zijn, als hoedanig blijkens de Motive moeten beschouwd worden: het verspreid wonen van de rechtsopvolgers van een vennoot, welke de benoeming van een vertegenwoordiger in den weg staat; zooook het te groote getal der vennoten hetwelk alle samenwerking onuitvoerbaar maakt; ook twist tusschen de vennoten moet als gewichtige reden beschouwd worden; 6°. eene bepaling omtrent het ontslag komt in onze wet niet

1876 115

§ 146

§ 147

§ 146

§ 146

§ 147

voor; vroeger hebben wij reeds aangetoond, op grond van den aard der lastgeving ook voor ons recht tot de bevoegdheid van ontslaan door de gezamenlijke vennoten te moeten concludeeren.

Het ontwerp der Staatscommissie regelde de benoeming en het ontslag in de art. 16—18, luidende: Art. 16: „Bij de ontbinding der vennootschap zijn de vennoten, die bevoegd waren voor de vennootschap te handelen, met de vereffening belast, tenzij bij de overeenkomst anders bepaald, of de gezamenlijke vennoten bij meerderheid van stemmen een of meer andere vereffenaars mochten hebben benoemd.”

Art. 17: „Vereffenaars worden benoemd door de rechtbank:

1°. ingeval van onbekwaamheid of ontstentenis van alle vennoten, die bevoegd waren voor de vennootschap te handelen;

2°. ingeval dit tusschen de vennoten is overceengekomen, hetzij in het algemeen, hetzij voor bijzondere gevallen;

3°. ingeval de vennootschap bij vonnis is ontbonden verklaard.

De benoeming geschiedt door de rechtbank van het arrondissement waar het kantoor of, ingeval dat er meer dan één kantoor is, het hoofdkantoor der vennootschap gevestigd is, in zoodanigen getale als de rechtbank zal vermeenen te behooren, op verzoek hetzij van een of meer der vennoten, hetzij van andere belanghebbenden, nadat in elk geval alle vennoten gehoord of, na behoorlijke oproeping niet verschenen zijn.”

Art. 18: „De door de vennoten benoemde vereffenaars kunnen door hen bij meerderheid van stemmen worden ont-

slagen. Ieder vereffenaar kan door de rechtbank, op vordering van een of meer der vennoten, worden ontslagen.”

Hieruit blijkt ons dat het ontwerp gedeeltelijk ons tegenwoordig, gedeeltelijk het Duitsche recht volgt. Het eerste verschilpunt met het Duitsche recht is, dat de vereffening van het ontwerp schijnt te slaan op alle gevallen van ontbinding, terwijl het A. D. H. het geval van Konkurz uitzondert; uit het vroeger behandelde art. 15 van het ontwerp weten we echter, dat dit zijn grond vindt in de meening, welke de Staatscommissie in zake het faillissement der vennootschap onder firma huldigt. In de tweede plaats blijft het ontwerp slechts de beheerende vennoten tot de liquidatie roepen, terwijl het A. D. H. geen onderscheid maakt tusschen beheerende en niet beheerende vennoten. Mr. LEVY ¹⁾ vindt de bepaling van het Duitsche recht juist, omdat er bij de ontbinding feitelijk ophouden van alle vennootschapsbanden voor de toekomst plaats heeft en daarom de uitsluiting van het beheer, die slechts voor het beheer gemaakt is, ook eindigen moet wanneer de vennootschap eindigt. In abstracto is dit zeer zeker juist, maar toch schijnt ons de oplossing van onze wet en van het ontwerp beter, omdat de inmenging van personen, die altijd van het beheer zijn uitgesloten geweest, slechts vertragend kan werken. Dat dit blijkbaar zoo is volgt hieruit, dat het gewoonterecht de bepaling als gepraesumeerd contractueel assumeerde.

Wat betreft mogelijke afwijking bij overeenkomst stemmen

---

¹⁾ LEVY: Alg. Duitsch Handelwetboek, I. ad. art. 133.

onze wet, het A. D. H. en het ontwerp overeen. Niet echter wat betreft de benoeming van andere liquidateuren door de vennoten; het A. D. H. eischt hiervoor algemeene stemmen, ons recht en het ontwerp slechts de meerderheid der vennoten. Onze bepaling wordt door BRINCKMAN ¹⁾ een inbreuk op het recht der overigen genoemd, maar toch schijnt ons deze bepaling, die weder uit het gewoonterecht afkomstig is en zich, hoezeer de Fransche juristen er zich tegen verzetten, in den handel wist te handhaven, het meest practisch, daar eenstemmigheid een te zware eisch is. De onbillijkheid, dat een vennoot aldus door zijne medevennoten van de liquidatie kan worden uitgesloten, doet ons echter weder naar de Duitsche bepaling overhellen. Gelukkig heeft het ontwerp, hoewel het meerderheidsstelsel handhavende, de benoeming door de rechtbank in geval van staking van stemmen weggelaten. Immers de beheerende vennoten zijn volgens ons recht de natuurlijke vereffenaars; komt men nu niet op de wettige wijze tot overeenstemming omtrent de benoeming van andere liquidateurs, dan is het toch onbillijk aan die natuurlijke vereffenaars, die misschien juist niet wilden afwijken van de liquidatie door allen, hun recht te ontnemen en de uitoefening hiervan aan een derde op te dragen. Daar het ontwerp alleen de beheerende vennoten tot de liquidatie roept, kan er natuurlijk van eene vervanging bij overlijden van een hunner, door een vertegenwoordiger, door de gezamenlijke rechthebbenden aan-

---

¹⁾ BRINCKMAN: Handelsrecht p. 191.

gewezen, geen sprake zijn: immers die persoon was nimmer beheerende vennoot en was evenmin van de zaken op de hoogte als de niet-beheerende vennoten. De rechterlijke benoeming welke in Duitschland op gronden, welker beoordeeling aan het arbitrium judicis is overgelaten, kan plaats hebben, wordt ook in het ontwerp aangenomen, dat echter in art. 17 de gronden daarvoor opsomt. Het eerste geval van art. 17 van het ontwerp schijnt ons ten onrechte opgenomen: immers indien alle beheerende vennoten onbekwaam of overleden zijn, kunnen hunne plaatsvervangers wel niet ex lege in hunne plaats als vereffenaars optreden, maar de vertegenwoordigers of de rechtverkrijgenden van elken vennoot hebben toch zijne rechten op zijn aandeel in de gemeenschap en komen in zijne plaats daar voor op. Vereffenaars zouden in zoo'n geval moeten benoemd worden door de vertegenwoordigers of rechtverkrijgenden van de vennoten, met dien verstande, dat voor elken vennoot zijne plaatsvervangers gezamenlijk in zijne plaats treden. Voor eene door de meerderheid niet gevraagde rechterlijke tusschenkomst is geen reden; het kan immers zeer wel zijn dat de vertegenwoordigers en plaatsvervangers het eens zijn omtrent dengene wien ze de vereffening willen opdragen en dan zou een derde hun kunnen worden opgedrongen, alleen omdat een hunner het verzoek daartoe gedaan had. Het tweede geval van rechterlijke tusschenkomst vloeit uit den aard der zaak voort en het derde schijnt ons terecht aangenomen, omdat in dit geval behoorlijke samenwerking veelal onmogelijk zal zijn. Het ontwerp geeft de bevoegdheid tot ontslag van de door de vennoten benoemde vereffenaars

terecht aan de meerderheid; waar deze de benoeming heeft, moet ze consequent ook het ontslag hebben. Minder juist schijnt het ons toe, dat de andere vereffenaars, natuurlijke en rechterlijke, slechts door de rechtbank kunnen ontslagen worden. Dat schijnt ons in strijd met den aard der lastgeving, welke gepraesumeerd wordt en welke in dit geval wenschelijk doet zijn een ontslag gelijk in het A. D. H., door de gezamenlijke vennoten. Ten aanzien der natuurlijke liquidateurs, die aldus niet licht ontslagen zouden kunnen worden, omdat ze hun eigen ontslag zouden moeten goedkeuren, zou in dit geval op gewichtige gronden eene subsidiaire bevoegdheid aan de rechtbank moeten worden verleend. Wat het optreden der liquidateurs betreft, bepaalt art. 136 A. D. H., dat dit collectief moet geschieden, tenzij het tegendeel uitdrukkelijk is vastgesteld; deze bepaling wordt ook aangenomen in art. 19 van het ontwerp, luidende: „De vereffenaars zijn slechts gezamenlijk tot de handelingen der vereffening bevoegd, voorzover hun niet uitdrukkelijk de bevoegdheid om afzonderlijk te handelen verleend is.” Reeds vroeger wezen wij er op, in overeenstemming met Mr. MOLENGRAAFF, dat zoodanige bepaling uit het wezen der zaak voortvloeit en ook is overeenkomstig art. 70 der Faillissementswet, doch dat wij voor ons tegenwoordig recht toch deze conclusie niet durfden te trekken. Art. 137 A. D. H. omschrijft de bevoegdheid der vereffenaars en maakt deze algemeen tot het bereiken van het doel der liquidatie d. w. z. van een „Baarvermogen.” Ze kunnen dus de loopende zaken beëindigen, schulden betalen, inschulden innen, verzilveren, in rechten optreden en compromissen treffen; ook kunnen ze

nieuwe zaken aangaan om de oude te beëindigen. Art. 137 A. D. H. kent eene beperking: bij het vervreemden van onroerende goederen is openbare verkoop noodig, zoo er geene toestemming der gezamenlijke vennoten verkregen is. Onze tegenwoordige wet bepaalt er zich toe te zeggen, dat er vereffend zal worden, zonder dit woord te omschrijven en zonder de bevoegdheid der liquidateurs ten aanzien der vereffening te noemen. Dit bracht ons, hoezeer men in Frankrijk ook de macht des vereffenaars zocht te besnoeien, evenwel ook voor ons recht tot het resultaat, dat alles wat de vereffenaar in Duitschland vermag, ook hier binnen zijn bevoegdheid viel; ja, zelfs moeten we aannemen, dat voor bizonderen verkoop van onroerend goed, hier niet de minste toestemming noodig is. Ten einde misverstand te voorkomen schijnt ons eene uitdrukkelijke wetsbepaling veel voor te hebben en deze geeft het ontwerp dan ook, en wel zonder de Duitsche beperking, in art. 20, luidende: „Zij vertegenwoordigen de vennootschap in en buiten rechte, zij zijn belast met het afdoen der loopende zaken, het uitvoeren der aangegane verbintenissen, het invorderen der inschulden en het te gelde maken der eigendommen.

Nieuwe zaken kunnen zij alleen ondernemen, indien dit het afdoen der loopende zaken bevordert.” We hebben hier het moderne technisch-juridische liquidatie-begrip dus voor ons, in zijn juisten vorm uitgedrukt; een begrip, waarop Nederland zich o. i. mag beroemen, omdat het dit reeds sedert eeuwen gekend heeft.

De vraag in hoeverre het mogelijk is de wettelijke be-

voegdheid der vereffenaars tegenover derden te beperken, beantwoordt art. 138 A. D. H. door alle kracht tegenover derden aan zoodanige beperking te ontzeggen; dit standpunt wordt ook gehuldigd in art. 21 van het ontwerp: „Beperking van de wettelijke bevoegdheid der vereffenaars werkt niet tegen derden.” Vroeger wezen we er op, dat zoodanige beperking, mits behoorlijk bekend gemaakt, volgens art. 1843 B. W. wel degelijk kracht heeft tegenover derden. In Duitschland wenschte men de rechtszekerheid van derden te bevorderen en nam daarom deze bepaling op. Ons schijnt deze bepaling niet nuttig: immers als derden de beperking kenden, dan handelden ze geheel op eigen risico. Wat niet gepubliceerde beperkingen betreft, is de bepaling natuurlijk volkomen juist en is zij ook in overeenstemming met art. 1843 B. W. Merkwaardig is het dat een artikel dat juist uit ons wetboek in het A. D. H. overgenomen is, door de Staatscommissie niet in het ontwerp is opgenomen. Het is ons art. 34 K., dat den liquidateurs de plicht oplegt om de gelden die voorloopig gemist kunnen worden uit te keeren. De weglating van dit artikel schijnt ons niet gerechtvaardigd: immers het spreekt niet van zelf dat deze plicht op de liquidateurs rust en het kan voor de ex-vennooten een recht van veel belang zijn; want indien hun geen middelen ten dienste staan, buiten hetgeen door hen in de vennootschap gestoken is, zullen ze, terwijl de kasruimte misschien uitkeering tijdens de liquidatie zeer wel toeliet, moeten wachten, omdat de liquidateur dit verkiest, tot de geheele vereffening is afgelopen, wat hun wellicht moeilijk valt. Eene andere bepaling welke het A. D. H.

opneemt en niet onze wet en evenmin het ontwerp, is art. 142 A. D. H. dat den vereffenaars opdraagt de eindafrekening te bewerkstelligen. Vroeger zagen we dat dit uit den aard der lastgeving volgt; toch schijnt ons de opname der bepaling in geen geval overtuigend te wezen.

Wat de positie der vennoten tijdens de liquidatie betreft, bepaalt art. 145 A. D. H. dat de vereffening op de rechtsverhouding der vennoten onderling, gelijk ook op die met derden geen invloed heeft. Eene dergelijke bepaling geeft onze wet niet, maar ze spreekt van zelf: immers de ontbinding kan de verkregen rechten der vennoten tegenover elkaar, zoomin als die van derden tegenover hen, aantasten. De ontbinding heeft alleen tengevolge, dat er voor de toekomst geen vennootschap meer bestaat, maar het contractueele recht der vennoten tegenover elkaar om het vennootschapsactief aan te wenden voor de reeds bestaande vennootschapspassiva, blijft ongeschonden, hetgeen ook het geval is met de wettelijke regresplicht ten aanzien van reeds bestaande schulden. Zoo komt er ook voor derden, de crediteuren, geene verandering in het recht dat ze vroeger hadden op solidaire aansprakelijkheid der vennoten, natuurlijk alleen ten aanzien der verbintenissen die op het moment der verbinding aanwezig waren.

Art. 22 van het ontwerp neemt dit beginsel terecht op, voor zoover het derden betreft: „De bepalingen der wet en die der overeenkomst omtrent de rechtsverhouding tusschen de vennoten en derden, blijven ook gedurende de vereffening van kracht, voorzover niet door de wetsbepalingen omtrent de vereffening zelve daarin verandering wordt ge-

bracht. Ook gedurende de vereffening hebben de schuldeischers der vennootschap het recht om een of meer der vennoten rechtstreeks in rechten aan te spreken.”

Dat dit beginsel der verkregen rechten van derden erkend wordt is zeer juist, maar waarom wordt in afwijking van het A. D. H., hetzelfde beginsel ten aanzien der vennoten niet erkend op uitdrukkelijke wijze? De afwijking van art. 144 toch zou later tot misverstand aanleiding kunnen geven en het is wenschelijk dit te voorkomen.

Ten opzichte van de rechten van derden zij nog opgemerkt, dat de solidariteit in ons recht voortdurend blijft bestaan, tot de vordering is tenietgegaan. Te dien aanzien wijkt ons recht af van het Fransche zoowel als van het Duitsche recht. In de Code de Commerce toch, bepaalt het veelbesproken art. 64, dat alle acties tegen niet liquideerende vennoten, hunne erven of rechtverkrijgenden, na vijf jaar verjaren. Vijf jaar blijven ze dus solidair aansprakelijk, maar dan gaat de vordering te niet. Het oude Pruisische Landrecht stelde de ex-vennoten slechts één jaar na de ontbinding solidair aansprakelijk en liet verder de verbintenissen als niet-hoofdelijke voortduren. Het A. D. H., in art. 146—149, sluit zich aan bij het Fransche recht en stelt eene verjaring na vijf jaar in, welke hier echter loopt ten voordeele van alle vennoten, dus ook van die welke met de liquidatie belast zijn.

Onze tegenwoordige wet heeft deze bepaling niet opgenomen, hetgeen ook het ontwerp niet doet en o.i. terecht, want er bestaat geene enkele reden om een dergelijk voor-

recht aan de ex-vennooten toe te kennen als gevolg van de ontbinding hunner overeenkomst, waardoor derden in geen geval geschaad mogen worden.

Dat derden door de liquidatie niet gedupeerd zouden worden, zoekt de Duitsche wetgever te waarborgen door eene bepaling welke onze wet in dien uitgebreiden zin mist. Art. 135 A. D. H., verplicht de vennooten, de vereffenaars tot inschrijving in het handelsregister op te geven bij de rechtbank van koophandel; die vereffenaars moeten dan hunne onderteekening persoonlijk voor de rechtbank teekenen of wel in gewaarmerkten vorm indienen. Het terugtreden van een vereffenaar of het ophouden zijner volmacht moet evenzeer ter inschrijving in het handelsregister opgegeven worden. Ons tegenwoordig artikel 31 K. bepaalt dat de ontbinding eener vennootschap onder firma vóór den tijd bij de overeenkomst bepaald of door afstand of opzegging tot stand gebracht, mitsgaders alle veranderingen in de oorspronkelijke overeenkomst gemaakt, welke derden aangaan, aan de inschrijving van art. 23 K. en aan de publicatie van art. 26 K. onderworpen zijn.

Nu is de benoeming van liquidateuren zeer zeker eene zaak voor derden van belang en deze moet daarom ingeschreven worden. Ook als de vennootschap teniet gaat door eenvoudig verloop van den termijn, dan is de benoeming van liquidateuren evenzeer eene verandering voor derden van belang. Is echter de vennootschap eenmaal ontbonden, dan zijn geene wijzigingen in hare akte meer mogelijk en dan zal dus geen inschrijving en publicatie volgen; deze

heeft dus niet plaats ten aanzien van ontslag van liquidateuren en aanstelling van nieuwe. Het ontwerp voorziet hierin in art. 23, luidende: „De namen, voornamen, het beroep en de woonplaats der vereffenaars die niet vóór de ontbinding vennooten met onbeperkt recht van beheer zijn geweest, worden op de bij art. 3 (dat de inschrijving der akte van oprichting in het handelsregister voorschrijft) bepaalde wijze bekend gemaakt, tenzij zij reeds bij eene vóór de ontbinding aangegane en op dezelfde wijze bekend gemaakte overeenkomst benoemd zijn.

Bij verzuim van behoorlijke bekendmaking der benoeming tot vereffenaars van andere personen, dan de vennooten die het onbeperkt recht van beheer hebben gehad, zijn derden bevoegd die vennooten als vereffenaars aan te merken, onverminderd het recht van derden om, niettegenstaande het verzuim van behoorlijke bekendmaking, ook hen die werkelijk tot vereffenaars zijn benoemd, als zoodanig aan te merken.” Ons schijnt het toe, dat de bepaling van het ontwerp werkelijk het gevaar zou voorkomen en derden altijd in de gelegenheid stellen van de liquidateurs kennis te nemen.

Na de slotscheiding resten nog de boeken en papieren, waaromtrent ons wetboek van koophandel de eerste wettelijke regeling gaf. Ons art. 35 K. werd in het art. 145 A. D. H. gewijzigd overgenomen. Het A. D. H. geeft ook den vennooten het recht om een persoon aan te wijzen met de bewaring belast. Art. 35 K. geeft slechts gelegenheid, hiertoe een vennoot te benoemen, terwijl volgens het A. D. H. ook een derde benoemd kan worden. Heeft in het Duitsche

recht geen geldige overeenkomst plaats, zoo beslist het Handels-gerecht. In onze wet is slechts het geval van staking van stemmen, niet het geval dat men in 't geheel niet tot overeenkomst overgaat voorzien. Vrije toegang aan vennoten en rechtverkrijgenden verzekeren zoowel het A. D. H. als ons art. 35. Het ontwerp geeft daartoe eene bepaling in art. 24: „Na afloop der vereffening blijven de boeken en papieren der vennootschap indien daaromtrent, niet anders is overeengekomen, gedurende dertig jaren na de ontbinding berusten onder een der vereffenaars, daartoe aangewezen door de vennoten of, zoo de vennoten geene aanwijzing hebben gedaan, alsmede in de gevallen bij artikel 17 voorzien, door de rechtbank. De vennoten of hunne rechtverkrijgenden hebben steeds toegang tot die boeken en papieren.” Het ontwerp handhaaft dus de aanwijzing van een der vennoten, waartoe o.i. geen reden bestaat; maar verplicht slechts de boeken gedurende 30 jaren te bewaren. De oude bepaling scheen ons beter toe, met het oog op schorsing en stuiting van verjaringen. De kwestie, of het artikel absoluut is, lost het ontwerp ook op; het schrijft voor dat „steeds” toegang tot de boeken moet verschafte worden.

§ 5. *Het Faillissement der Vennootschap onder Firma.* Volgens art. 2 der wet van 30 Sept. 1893, Stbld. n°. 140, op het faillissement en de surséance van betaling, kunnen de vennoten eener firma faillieren, d. w. z. zij kunnen, wanneer zij ophouden te betalen, bij rechterlijk vonnis het beheer en de beschikking over hun vermogen verliezen, op alle hunne goederen een conservatoir beslag zien leggen, dat

onder zekere omstandigheden van rechtswege in een executoriaal kan overgaan. Art. 4 dezer wet doet echter zien, dat niet alleen ten aanzien der afzonderlijke vennoten, maar ook ten aanzien der vennootschap het verzoek tot faillietverklaring gedaan kan worden: immers het artikel schrijft voor, dat de aangifte ten aanzien eener vennootschap onder firma den naam en de woonplaats van elk der hoofdelijk voor het geheel verbonden vennoten moet inhouden. Welke is nu de beteekenis van het woord „vennootschap” tegenover „vennoten”? Drie mogelijkheden staan hier open: 1°. de vennootschap is een zelfstandig rechtspersoon, afgescheiden van de vennoten; 2°. de vennootschap is niet een zelfstandig persoon maar de aanduiding van een afzonderlijken boedel, waarop de vennoten bepaalde rechten hebben; 3°. de vennootschap is eene verkorte gezamenlijke aanduiding der verschillende vennoten elk afzonderlijk. De eerste stelling is ons inziens onaannemelijk op de vroeger door ons aangevoerde gronden, die beletten in de vennootschap onder firma een rechtspersoon te zien. De tweede suppositie stelt, de vennoten als eigenaars van den vennootschappelijken boedel erkennende, de mogelijkheid van de faillietverklaring van het deel, waarop elke vennoot in het vennootschapsvermogen aanspraak kan doen gelden. Een dergelijk begrip van faillietverklaring van een deel van iemands vermogen kent ons recht en wel in een schijnbaar analoog geval. De artikelen 198 e. v. der Faillissementswet erkennen immers de faillietverklaring eener nalatenschap. Nu volgen de erfgenamen van rechtswege in alle de rechten en verplichtingen der erflaters op; zij zijn

dus eigenaars van den geheelen boedel. Of de erfgenaam niet aanwezig is, of onbekend is met de openvalling, of hij een gewone testamentaire of wettelijke erfgenaam is of dat de Staat als zoodanig optreedt bij ontstentenis van anderen, het doet er niet toe wie, er is altijd een erfgenaam die eigenaar der nalatenschap is. Nu kent de wet hier de mogelijkheid dat die nalatenschap failliet verklaard wordt, d. w. z. dat haar eigenaar of eigenaars in dien staat komt of komen; dit wil echter tevens zeggen dat hij niet met zijn geheele vermogen en ten bate van alle zijne crediteuren failliet is, hij is 't slechts met een deel zijner goederen ten bate van een bepaalde groep zijner crediteuren n.l. die welke vroeger crediteuren waren des overledenen. De goederen die in het faillissement vallen, zijn die welke de erfgenaam verkreeg uit de nalatenschap. Waar nu gesproken wordt van het faillissement eener vennootschap onder firma zooals in art. 4, kan zulks daar gelijke beteekenis hebben als het faillissement eener nalatenschap in art. 178 heeft, d.w.z. daar kan het zijn dat een bepaald deel der vermogensrechten van elken vennoot wordt failliet verklaard ten bate van bepaalde crediteuren, in casu die der vennootschap? Het gevolg hiervan zou dan zijn dat de vennootschapsactiva ten bate der vennootschapscrediteuren geexecuteerd werden, terwijl er voor de privé-crediteuren en voor de vennootschapscrediteuren voor zoover ze ook tot de privé-boedels gerechtigd zijn, geen faillissement zou bestaan. Dit standpunt schijnt ons niet aannemelijk: immers de crediteuren eener nalatenschap hebben het recht op afzonderlijk faillissement omdat ze als het ware een voorrecht hebben op

de boedel-activa, daar art. 1153 B. W. hun het recht toekent te vorderen dat de nalatenschap afgescheiden worde van de goederen des erfgenaams; de wet kent hun dus het recht toe, het onderpand dat ze tijdens het leven des erflaters krachtens art. 1177 B. W. vonden in alle zijne goederen, door zijn overlijden niet te zien in rook vervliegen.

Bij de vennootschap is het echter gansch anders: volgens art. 18 K. hebben de vennootschapscrediteuren tot solidaire debiteuren de afzonderlijke vennooten; vroeger hebben we gezien, dat de wet hun nergens eenigen voorrang toekent; ze hebben, behalve op de genoemde solidariteit, geen enkel meerder recht dan eenig ander crediteur; of het later zal blijken dat zij eenig voordeel genieten doordat de eene vennoot zijne aangegane overeenkomsten nakomt jegens den anderen, dit geeft hun geen meerder zelfstandig recht; het recht dat ze hebben krachtens de wet is alleen in elken boedel voor 100 % op te komen. Daarom kan het ook niet anders of de wet bedoelt, wanneer hij hun het recht toekent faillietverklaring eener vennootschap te verzoeken, niet anders dan dat hij hun eene gemakkelijke gelegenheid geeft het eenige recht dat ze hebben na te streven n.l. ten aanzien van elken solidairen debiteur beslag op alle zijne goederen te leggen. Hieruit blijkt dus dat het verzoek tot faillietverklaring der vennootschap ook niets anders zeggen wil, dan dat de crediteur het eenige recht dat hij had, d.i. alle solidaire debiteuren om integrale betalingen aan te spreken, heeft uitgeoefend op eene plaats waar de wet hen allen tegenwoordig acht, waar de wet hun zelfs gezamenlijk wettelijk domicilie toekent (art. 4 n°. 4 R.v.),

maar dat hij op dat verzoek geene betaling heeft kunnen erlangen. Oordeelt de rechter nu, dat de toestand van ophouden te betalen aanwezig is, dan verklaart hij dit van alle de vennooten: ze zijn dus alsdan allen failliet en niet met eene onderscheiding tusschen in-privé en als mede-vennoot, maar elk hunner is het op zich zelf met zijn geheele vermogen ten bate van alle zijne crediteuren, zoowel vennootschaps- als privé-crediteuren. Er zijn dus precies zooveel faillissementen als er vennooten waren; of er ook precies zooveel boedels zullen moeten vereffend worden, zullen we later zien. Het vonnis van faillietverklaring houdt volgens art. 14 der Faillissementswet de benoeming van een of meer curators in. Wat zal de curator in elk faillissement nu aanwezig vinden in den boedel met welker beheer en vereffening hij belast is? Hij zal bevinden eene reeks activa die tot het persoonlijk vermogen des gefailleerden behooren en daartegenover eene reeks passiva, die deels uit de privé-crediteuren van den failliet bestaan en die voor het andere deel door de verbin-tenissen eener vennootschap waarin hij zich bevond, ontstaan zijn, maar die nu evenzeer betaling uit alle zijne goederen eischen op grond van art. 18 K.

In den boedel wordt ook door den curator gevonden, de overeenkomst waarbij eene vennootschap onder firma is opgericht. Met den toestand waarin de mede-vennooten zich bevinden heeft de curator niet te maken, maar wel weet hij dat deze overeenkomst op grond van art. 1683 n°. 4 B. W. ontbonden is. Hij weet ook dat de nu ontbonden vennootschap volgens art. 32 K. vereffend zal moeten worden;

immers dit artikel maakt geen onderscheid tusschen de redenen waarom deze ontbinding plaats heeft. Met deze vereffening zijn belast volgens art. 32 K. de vennoten, die het recht van beheer hebben gehad; daar echter zooals we vroeger aantoonden de vereffenaar moet beschouwd worden als lasthebber en eene lastgeving volgens art. 1850 B. W. eindigt door den staat van faillissement des lasthebbers, zoo eindigt ook de liquidatie door den ex-beheerenden vennoot, wanneer deze in staat van faillissement geraakt. Staakt dus de vennootschap hare betalingen, dan verliezen de beheerende vennoten hun recht op de liquidatie maar wordt, gelijk we vroeger aantoonden, hunne plaats ingenomen door hun plaatsvervangers, niet echter als liquidateurs maar slechts als personen bevoegd om een vereffenaar te benoemen met de curators in de overige faillissementen te zamen. Het feit dat de medevennoten eveneens failliet zijn, doet dus tot de naleving van de vennootschapsbepalingen niet af. De Amst. Rechtb. nam 3 Dec. 1880 (Rechtsgel. Bijblad, Nieuwe Reeks, 7, B, pag. 24 v.v.) eene beslissing welke ons hiermede in strijd toeschijnt. Het gold daar de vraag of een liquidateur die privé failleerde, liquidateur kan blijven en de rechtbank verklaarde nu „dat de faillietverklaring kennelijk allcen betrof weduwe T. in privé en geenszins de ontbonden vennootschap „W. v. D. en Co.” De rechtbank vergat echter, dat de weduwe T lasthebber was, en daarom haar recht op de liquidatie verloren had en dat in hare plaats alsnu een nieuwe lasthebber moest benoemd worden door den curator in haar faillissement, in overleg met de erfgenamen van haren vroegeren mede-vennoot.

De persoon die alsnu tot liquidateur benoemd wordt, als er faillissement der vennootschap is, zal ten aanzien van den vennootschapsboedel hebben te doen wat een liquidateur als zoodanig te doen heeft. We hebben gezien, dat dit in gewone omstandigheden de nalevening van het contract is, d. w. z. het nakomen der verplichtingen, die vroeger op grond van het contract zijn aangegaan, en het daartoe te gelde maken van den boedel, dus het aangaan van nieuwe verbintenissen in zooverre deze noodig zijn tot het afwickelen der oude, maar nimmer het aangaan van nieuwe overeenkomsten, niet dienende tot het liquideeren der oude. Brengt het faillissement in deze positie voor den liquidateur nu verandering? Neen, immers hij vindt zekere gevolgen van het vennootschapscontract, verbintenissen op dien grond aangegaan, aanwezig en volgens het vennootschapscontract had hij zijn inbreng in de gemeenschap gebracht om door het aangaan dezer verbintenissen winst te behalen (art. 1655 B. W.) d. w. z. hij heeft zich jegens zijne mede-vennooten verbonden om dien inbreng aan te wenden tot vennootschappelijke doeleinden. Ware hij alleen gefailleerd, zoo zou niemand dit betwisten, maar kan nu het feit dat zijne mede-vennooten ook failliet zijn, wat hem toch niet aangaat, in zijne contractueele verplichting verandering brengen? Geenszins; indien zijn curator het waagt de verplichtingen die bij contract aangegaan zijn, de contractueele aanwending van den inbreng, niet na te leven en deze tot andere doeleinden aan te wenden, dan zullen zijne mede-vennooten, zoo dezen niet failleerden, of wel hunne curators, zoo ook zij hunne

betalingen eveneens gestaakt hebben, zich tegen deze contractschennis verzetten, gelijk hij het recht heeft om dit te doen tegenover dergelijke daden der medecontractanten of hunne vertegenwoordigers. Trouwens de curatoren zouden in de onmogelijkheid zijn om de vennootschapsactiva naar den wettelijken maatstaf te verdeelen. Immers elke vennoot houdt recht op zijn inbreng onder bijvoeging van zijn winstaandeel en onder aftrek van zijn verliesportie, volgens art. 1668 ^{j^{eto}} art. 1670. B. W. Als nu van het maatschappelijk kapitaal weinig meer over en bovendien een groot passief aanwezig is, kan ieders verlicsaandeel reeds grooter zijn, dan zijn heelen inbreng bedroeg m. a. w. hij staat debet, hij moet nog bijpassen. Hoe kunnen zulke vennooten nu iets ontvangen, terwijl ze volgens de wet nog betalen moesten? De gronden waarop men zich dan ook voor verdeling kan beroepen, zijn o.i. slechts billijkheidsgronden en de daarop gebaseerde stelsels zijn billijkheidsstelsels; we hopen echter later aan te toonen, dat deze gronden en stelsels niet de billijkheid bevorderen, maar juist het tegendeel en hoe kan dat ook anders? Als wetenschap of wet het recht toekent om de gevolgen eener aangegane overeenkomst niet na te leven, dan ontnemt ze aan hem, die rechten aan die overeenkomst ontleent, iets; het is eene onteigening zonder schadeloosstelling en op welke wijze zou een dergelijk stelsel, hoe kunstig ook geconstrueerd, ooit de billijkheid in de hand kunnen werken of iets goeds voortbrengen!

Wat de practijk in Nederland betreft, heeft men als oud overblijfsel van de theorie der rechtspersoonlijkheid veelal de

afzonderlijke liquidatie van den vennootschapsboedel gehandhaafd en wat het gevolg betreft komt dat dus vrijwel met het juiste stelsel overeen (behalve ten aanzien van het accoord). Te Amsterdam is men echter na den val van het stelsel der rechtspersoonlijkheid overgegaan tot het verdeelen der activa tusschen de verschillende boedels. De practijk maakt zich dus schuldig aan verwarring. De Hooge Raad heeft, blijkbaar in overeenstemming met de theorie van Mr. KIST, aangenomen dat de crediteuren een zelfstandig voorrecht op den vennootschappelijken boedel hebben; in het arrest van 28 Juni 1889 W. 5735 wordt gesproken van een vennootschappelijk vermogen, „dat een zelfstandigen en afgezonderden waarborg vormt voor de vennootschappelijke schuldeischers”.

Te Amsterdam, waar men het actief verdeelt, doet men dit naar gelijke deelen: een stelsel, dat tot groote onbillijkheid kan aanleiding geven, omdat men niet alleen de uitwerkselen der vennootschapsovereenkomst negeert, maar bovendien een verdelingsmaatstaf volgt, die niet de minste rekening houdt met den inbreng, waarop art. 1668 ^{j^{eto}} 1670 B. W. ook bij de gewone maatschap blijkbaar gelet wil zien.

Wordt het juiste stelsel gevolgd, dan zal de eenige invloed van het faillissement, die bij de liquidatie van den vennootschappelijken boedel merkbaar wordt, daarin gelegen zijn, dat de verbintenissen, welke de vennootschap eene geldelijke verplichting op zekeren termijn opleggen, direct opeischbaar worden en daar dit bij alle de vennoten zoo is, omdat zij allen failliet zijn, zal het voor den liquidateur hetzelfde effect hebben of alle die schulden, gediscompteerd natuurlijk, op dat oogen-

blik krachtens de verschillende overeenkomsten, met de crediteuren aangegaan, vervallen waren.

Wat den privé-boedel betreft, zal men met de verificatie der schuldvorderingen vermogen aan te vangen; de curator zal al die handelingen kunnen verrichten, welke in het conservatoire stadium van een faillissement plegen te geschieden; hij zal boedelbeschrijving en verzegeling kunnen doen plaats hebben; hij zal crediteuren kennis kunnen geven van de beschikkingen van art. 108 der Faillissementswet en de verificatie zal kunnen plaats hebben, hoewel de curator nog niet weet voor hoeveel hij de vennootschapscrediteuren zal moeten toelaten; hij zal dergelijke vorderingen daarom slechts promemorie kunnen verifieeren. Men heeft wel gemeend dat de vennootschapscrediteuren altijd voor 100 %o moesten opkomen in den privé-boedel; dit kan niet het geval zijn, immers voor 100 %o komen zij op in den *geheelen* boedel, van welken de omvang, vóór dat de finantieele werking der vennootschaps-overeenkomst volkomen bekend is, niet kan worden bepaald. Men dus voor 100 %o te laten opkomen in het restant, d.i. den privé-boedel, gaat niet aan, want op het oogenblik waarop zij uitkeering ontvangen, bedraagt hunne vordering niet meer zooveel. Zij zouden dan nog eens %o krijgen over hetgeen hun reeds betaald is. De vraag heeft zich voorgedaan of een accord der vennootschap mogelijk was; dat zou het geval zijn indien zij een persoon ware, maar daar zij dat niet is en daarom ook niet failleeren kan, kan zij ook niet accordeeren; dit kunnen slechts zij, die wel kunnen failleeren n.l. de vennoten. Dezen kunnen volgens art. 138 der faillissementswet aan hunne

gezamenlijke crediteuren, waaronder natuurlijk ook behooren die der vennootschap, een accord aanbieden; de vennootschapscrediteuren kunnen dan hier echter slechts $\frac{1}{2}$ krijgen over het restant hunner vordering.

Moeielijkheden als in het stelsel van rechtspersoonlijkheid kunnen rijzen door de aanneming der privé-accorden en verwerping van het vennootschapsaccord zijn hier natuurlijk uitgesloten. Dat niet een bijzonder vennootschapsaccord in ons stelsel kan worden aangeboden spreekt wel van zelf; tegenover crediteuren bestaat er geen onderscheid tusschen activa uit den eenen of anderen hoofde ontspruitend en zoodra dus aan de vennootschapscrediteuren iets apart werd aangeboden, zou men in strijd komen met art. 138, dat slechts een accord met de gezamenlijke crediteuren kent. Ook zou aldus beschikt worden over de rechten der privé-crediteuren: immers datgene waarvoor de vennootschapscrediteuren niet opkomen in den vennootschapsboedel, dat verhalen ze op de privé-boedels. Werd nu door de vennootschapscrediteuren het saldo der vennootschap veranderd door de aanneming van een accord, zoo zou dat eenerzijds inwerken op het actief van elken privé-vennoot, terwijl anderzijds de vorderingen der privé-boedels vermeerderd zouden worden, doordien er minder was afgegaan door afbetaling uit de vennootschapsmiddelen. Het stelsel zou dus strijdig zijn met de wet, maar anderzijds ook niet billijk, omdat van de handelscrediteuren die er toch al niet slecht aan toe zijn, in overleg met den failliet, de omvang der privé-activa en der passiva die daarin opkomen, zou afhangen.

Twee complicaties kunnen zich nog voordoen: het kan zijn dat een der privé-boedels wegens niet opgevraagde saldo's, gedane voorschotten enz. nog blijkens de balans der vennootschap, diens crediteur is. In dat geval zou het onbillijk zijn, vooral jegens de privé-crediteuren van dien boedel, als hun dit vermogensrecht onttrokken werd; daarom moet in casu de privé-boedel in de liquidatie als crediteur opkomen. Het zou aan de andere zijde echter ook kunnen blijken, dat sommige of alle vennoten door het ontvangen van voorschotten uit de vennootschapskas vermeerderd met hunne aandelen in de verliezen in debet staan. In dit geval zou de liquidatie eigenlijk moeten opkomen in de faillissementen der vennoten voor het bedrag, waarvoor elk persoonlijk debet staat. Indien echter het overblijvende bedrag der vorderingen van de vennootschapscrediteuren, na uitkeering van de opbrengst der activa van den vennootschapsboedel buiten die debetsaldo's, hooger is dan het bedrag dier saldo's, zoo kan men deze laatste gereedelijk schrappen: want aangezien zij dan toch geheel begrepen zijn in de restant-vorderingen der vennootschapscrediteuren zouden zij nevens deze toch niet in de privé-boedels mogen worden toegelaten. Is het bedrag der debetsaldo's van de failliete vennoten echter hooger dan het nog ongekweten bedrag der vorderingen van de vennootschapscrediteuren, zoo kunnen beiderlei vorderingen in de privé-boedels worden toegelaten. Tot welk bedrag elk van beiderlei vorderingen dan in de privé-boedels toelaatbaar is, kan eerst worden uitgemaakt, wanneer de uitkeeringspercentage van den vennootschapsboedel is vastgesteld, hetgeen op

zijne beurt weder afhankelijk is van de opbrengst der vorderingen ten laste van de privé-boedels. Deze moeielijkheid kan dan echter worden opgelost, door aanvankelijk in de privé-boedels de restant-vorderingen der Vennootschapscrediteuren en de vorderingen wegens de debet-saldo's der vennoten aan de vennootschap, tezamen aan te nemen op het bedrag der laatstgenoemde vorderingen, hetwelk in dit geval het bedrag der restant-vorderingen van de vennootschapscrediteuren overtreft en omvat. De privé-boedels zullen zodoende hunne uitkeeringspercentage kunnen vaststellen en dus ook de liquidatie der vennootschap in de gelegenheid stellen hare uitkeering te bepalen. Daarna zal men weten in de privé-boedels hoe groot de restantvorderingen zijn en dus tevens voor hoeverre deze als belang in de debetsaldo's vertegenwoordigd zijn en voor hoeveel men deze aldus verder nog kan toelaten. Wat de restant-vorderingen betreft, waarvoor de vennootschapscrediteuren in de verschillende faillissementen opkomen kan zich de invloed der solidariteit doen gevoelen; immers wanneer een vennoot een klein actief maar een groot privé passief heeft, en de mede-vennoot een passief en een actief welke gelijk zijn, dan lijden die laatste en zijne privé-crediteuren er onder, dat de mede-vennoot zulke groote schulden heeft gemaakt, die hem niet veroorloven op gelijke wijze tot dekking van het resterende vennootschapspassief bij te dragen, als zij doen. Onrechtvaardig is dit echter niet: die vennoot wist immers met wien hij eene overeenkomst aanging en wist, dat hij door de solidariteit op zich te nemen, zich aan een zijdelingsch nadeelig gevolg blootstelde n.l. het

gevolg van art. 175 der faillissementswet, dat de crediteuren in hunne rechten op het te kort handhaaft na afloop van het faillissement.

Al kunnen wij *jure constituto* aldus niet medegaan met hen die het liquidatie-stelsel in faillissement bestrijden, zoo rest ons toch te onderzoeken of andere stelsels op billijkheidsgronden de voorkeur verdienen.

Frankrijk kent wettelijk evenmin als wij de rechtspersoonlijkheid der vennootschap onder firma; de practijk past deze echter aldaar algemeen toe. In het algemeen heeft dit stelsel vrij wel dezelfde werking als het onze, want voor het geval van accoord geeft de code de commerce eene bepaling in art. 531, die in 1838 opgenomen is. Ware de bepaling er niet, zooals vóór 1838, dan zou een afzonderlijk vennootschapsaccoord mogelijk zijn, maar door dit artikel is gezorgd dat de vennootschap geen accoord kan aanbieden. In de privé-boedels, die solidair aansprakelijk voor de vennootschapschulden zijn, kan echter een accoord worden aangeboden, dat ook de handelscrediteuren omvat, die voor de geaccordeerde $\frac{9}{10}$ hun solidariteit prijs geven. De meerderheid zou op die wijze echter de handelscrediteuren zeer kunnen benadeelen; daarom is het gewoonte, dat de handelscrediteuren eerst stemmen over den gedanen voorslag en, zoo ze dezen accepteeren, er eene algemeene stemming volgt. Om over de juistheid van dit stelsel te kunnen oordeelen, moet men de vraag eigenlijk overbrengen op het terrein der wenschelijkheid van de verleening van rechtspersoonlijkheid aan de vennootschap onder firma, in welk geval de solidair aansprakelijke vennoten solidaire

borgen worden. Het zij ons vergund op te merken, dat de wetgever uitdrukkelijk verklaard heeft, de maatschap niet tot rechtspersoon te willen maken (art. 1690 B. W.); maakt men het nu de geplubiceerde handelsmaatschap, dan is er logisch geen reden om rechtspersoonlijkheid aan de burgerlijke maatschap te onthouden. Men zal dan echter ook publicatie van den inbreng moeten aannemen: immers de vennootschapscrediteuren krijgen dan een zeker afzonderlijk recht op de vennootschapsactiva; omtrent zoodanige publicceering van den inbreng echter meende de Staatscommissie, dat de handel niet gunstig zou oordeelen. Wat betreft de werking van het faillissement der vennootschap onder firma, verschilt de Fransche practijk niet veel van het door ons verdedigde stelsel. De vennooten worden toch beschouwd als subsidiair aansprakelijke borgen, die gelijktijdig met de vennootschap faillceeren en wegens hunne subsidiaire aansprakelijkheid komen in hunne privé-faillissementen de vennooten slechts voor restant-vorderingen op. VAVASSEUR ¹⁾ zegt: „ils ne sont tenus, toutefois, que subsidiairement.” Ten onrechte beweert Mr. HINGST ²⁾ dat de crediteuren in elken boedel voor 100% zouden opkomen, eene dwaling welke Mr. LODER ³⁾ niet begaat.

Belgie heeft bij de wet van 18 Mei 1873, art. 2, de rechtspersoonlijkheid uitdrukkelijk aangenomen. Duitschland gaf in art. 122 A. D. H. aan de vennootschapscrediteuren een recht om uit de vennootschapsbaten afzonderlijk bevredigd te worden en

1) VAVASSEUR: *Traité des soc. civ. et com.*; dl. 1 n° 277.

2) HINGST: *Præadvies* pag. 94.

3) LODER: *Præadvies* pag. 137.

verder op te komen voor het restant in de privé-boedels, terwijl de kwestie of den privé-crediteuren een voorrecht op de privé-boedels gegeven zou zijn, aan de afzonderlijke landswetten werd overgelaten. Het laatste is echter door de Reichs-Konkurs-Ordnung opgeheven. Dit stelsel heeft dus zeer veel overeenkomst met het onze; alleen in Duitschland wordt door de Konkurs-Ordnung van 1877 ook vennootschapsfaillissement toegelaten zonder privé-faillissement; de toestand is dus door het aldaar bestaande voorrecht gelijk aan ons faillissement eener nalatenschap. Een gevolg heeft dit afzonderlijk vennootschapsfaillissement: een vennootschapscrediteur, die in het vennootschapsfaillissement niet opkomt, kan onder aftrek der % die hij verkregen zou hebben als hij wel opgekomen ware, in de privé-faillissementen opkomen. Het stelsel is in 't algemeen dat, hetwelk Mr. KIST ook in onze wet leest; het geeft een voorrecht aan de handels-crediteuren. Tegen dit stelsel vinden we hierom bezwaar, omdat personen een voorrecht wordt verleend, die in het geheel niet bevoordeeld behoeven te worden boven andere crediteuren. Waarom zou men aan de handelscrediteuren een zelfstandig recht geven, dat in strijd zou kunnen zijn met den wil van partijen, als zij bijv. eens overeengekomen waren, bij ontbinding volgens een bepaalden maatstaf te verdeelen? Ons schijnt het toe, dat van een zelfstandig recht der handelscrediteuren geen sprake mag zijn; de vennooten hebben alleen recht tegenover elkaar op contractsnaleving, een recht dat altijd en dus ook tijdens faillissement, dient gehandhaafd te worden.

Engeland en Amerika laten den handelscrediteuren het

handelsvermogen en den privé-crediteuren het privé-vermogen. Komen de handelscrediteuren te kort, zoo komen ze in het privé-vermogen op, zoo de activa de passiva aldaar overtreffen, terwijl eveneens de privé-crediteuren het meerdere actief dan passief in het handelsvermogen hebben om zich op te verhalen; ¹⁾ dit stelsel is dus voor den handel veel minder gunstig dan het Fransche en het Duitsche, waar de handelscrediteuren, gelijk in ons stelsel, voor hunne restant-vordering opkomen. Hadden wij tegen het Duitsche stelsel slechts, dat het onder den naam „voorrecht” aan crediteuren verleent, datgene wat hun eenvoudig door de naleving der vennootschaps-overeenkomst gegeven moet worden, tegen het Engelsche hebben we, dat hier den crediteuren ontnomen wordt, wat hun contractueel door de vennoten is toegedacht, m. a. w. dat de eene vennoot tegenover den anderen verhinderd wordt de solidaire aansprakelijkheid voor het geheel gestand te doen. Immers, als iemand aan zijne handelscrediteuren uit het vennootschapsactief, dat hij contractueel voor vennootschapsdoel-einden moest aanwenden, een zeker aantal procenten uitkeert, dan eischt de solidariteit dat hij nu verder met zijn geheele vermogen voor het restant aansprakelijk zij; indien hij nu krachtens de wet niet met zijne geheele vermogen, maar met hetgeen er na aftrek zijner particuliere schulden overblijft

---

¹⁾ POLLOCK: Digest of the Law of Partnership; pag. 134: „The partnership property is applied in payment of the debts of the firm, and the separate property of each partner is applied in payment of his separate debts. After such payment the surplus of the joint estate is applied in payment of the separate debts of partners, or the surplus of the separate estate is applied in payment of the debts of the firm.”

slechts aansprakelijk is, zoo wordt de werking der solidariteit, die toch voor mede-vennooten en crediteuren de basis der overeenkomsten was, ten zeerste gekortwikt. Ook wordt aldus de aansprakelijkheid van mede-vennooten zeer verzwaaard: immers ieder die even groote privé-schulden maakt als hij privé-actief heeft keert niets uit aan de vennootschapscrediteuren; nu is degeen die veel heeft overgelegd buiten de vennootschap hier de dupe van, want de vennootschapscrediteuren zullen in zijne overgelegde penningen geheel hun verhaal vinden. Ook hier verandert dus de werking der overeenkomst van vennootschap door het faillissement geheel, wat toch niet te rijmen is met den aard van dit middel, dat geheel conservatoir en executoriaal is, maar geene wijzigingen in bestaande overeenkomsten mag brengen.

Deze stelsels hebben alle de goede zijde, dat overeenkomstig der partijen wil, neergelegd in de overeenkomst, het vennootschapsactief alleen voor vennootschapsdoeleinden gebruikt wordt. Dit kan niet worden gezegd van die stelsels, welke geen liquidatie beoogen, maar die naar den een of anderen maatstaf tot verdeling van den vennootschappelijken boedel overgaan. Dat voor zulke stelsels geen rechtsgrond aanwezig is, zal uit het vroeger geschrevene gebleken zijn; ze zijn echter ook onbillijk; hetgeen men vermeent er mede te bereiken, eene betere behandeling der privé-crediteuren, dan hun in de liquidatiestelsels ten deel valt, wordt in den regel niet verworven en eindigt veelal in bevoordeeling der privé-crediteuren van den eenen vennoot ten koste van die van den anderen. Dit zal blijken uit de wijze van verdeling, die de verschillende stelsels

beoogen. In ons land deelt men meestal eenvoudig door het aantal vennoten; en deze methode wordt verdedigd omdat allen gelijk (d.i. solidair) aansprakelijk zijn. Nu kan het echter zijn, dat een vennoot voorschotten uit de vennootschapskas heeft gehad, stortingen niet gedaan heeft en dus debet staat aan de vennootschap. In verhouding tot zijne mede-vennoten gaat hij nu bij eene verdeling van het aanwezig actief sterk vooruit m. a. w. hun wordt iets ontnomen en hij ziet zich door het faillissement eigendom toebedeelen, waarop hij vóór het faillissement geen recht had. Stel A en B gaan samen eene vennootschap aan. Deze faillieert later met een actief van f 10000 en een passief van f 20000. Verder is er nog eene verdedering op den vennoot B, die echter waardeloos is, daar deze niets bezit. Hij heeft n.l. geen actief, maar wel f 10000 privé-passief. De vennoot A heeft f 5000 privé-actief en f 5000 privé-passief. Liquideerde de vennootschap afzonderlijk, dan zouden de vennootschapscrediteuren uit de vennootschapskas 50 % krijgen; de gezamenlijke crediteuren van B, ten bedrage van f 10000 privé-passief + f 10000 restant-vennoosch. schulden krijgen niets, daar er niets is en de gezamenlijke crediteuren van A, ten bedrage van f 5000 privé-passief + f 10000 restantvorderingen krijgen f 5000 d.i. dus $33 \frac{1}{3}$ %. De vennootschapscrediteuren hebben dus in dit stelsel genoten f 10000 + f 3333 = f 13333 of $66 \frac{2}{3}$ % hunner vorderingen. Gaat men echter volgens het stelsel van verdeling van den vennootschapsboedel te werk, dan krijgt A zoowel als B f 5000 vermeerdering van actief en f 20000 vermeerdering van passief. B zal dan hebben f 30000 gezamenlijke

crediteuren en een kapitaal van $f5000$ en zal dus uitkeeren $16\frac{2}{3}\%$. De crediteuren van A ten bedrage van tezamen $f25000$ hebben te verdeelen $f5000 + f5000$ en krijgen dus 40% . In dit stelsel krijgen de vennootschapscrediteuren dus $40 + 16\frac{2}{3} = 56\frac{2}{3}\%$ d. w. z. 10% minder dan in het andere stelsel. In het eerste stelsel ontvangen de privécrediteuren van A 7% minder, terwijl die van B zich plotseling volgens het 2e stelsel $16\frac{2}{3}\%$ zien toetellen, waarop ze bij eenvoudige liquidatie, niet zouden hebben mogen hopen. Dat hier nu werkelijk eene benadeeling van A heeft plaats gehad blijkt hieruit, dat na voleindiging van het faillissement de crediteuren weder in hunne rechten op het niet ontvangene treden. Naar het 1ste stelsel kunnen dan tegen A optreden $\frac{2}{3}$ van $f5000$ privéschuld = $f3333$ benevens $f7777$ venn. schuld, dus tezamen $f10000$. Naar het 2e stelsel kunnen tegen hem optreden 60% van $f5000 = f3000$ en 44% van $f20000 = f8800$ dus te zamen $f12000$. Ware het contract nageleefd, hij zou, zoo hij weder in goeden doen mocht komen, $f2000$ minder te betalen hebben.

De fouten van dit stelsel inziende heeft men gemeend dat deze lagen in het over het hoofd zien der winst- en verliesverdeeling en daarom heeft men wel voorgesteld de verdeeling van het vennootschapsactief te doen plaats grijpen, hetzij naar winst- hetzij naar verlies-aandeelen. Men begrijpt dat dit de onbillijkheden niet weg neemt; immers als in het bovengemelde geval het actief naar winst- of verlies-porties verdeeld wordt, blijft het steeds eene onteigening ten koste van A; hoe kan toch B, op welke wijze ook, iets van het

actief ontvangen, waar hij zijn geheelen inbreng reeds terug heeft, zonder dat dit aan B ontnomen wordt en waar dus elke toebedeeling aan A's crediteuren ten koste van B geschiedt. In Zwitserland is daarom bij verschillende ontwerpen voor een wetboek van koophandel een verbeterd stelsel verdedigd, dat naar de ontwerpers genoemd wordt het stelsel Trumpi-Heusler. Dit wilde in aanmerking nemen hetgeen elke vennoot reeds ontvangen had door voorschotten en niet aanvullen van stortingen. De som die hij deswege debet was, werd afgetrokken van zijn aandeel en daarna werd verdeeld. In het door ons gestelde geval der vennootschap A en B, zou A dus niets gekregen hebben, indien hij zijnen geheelen inbreng reeds terug had ontvangen.

Eene oplossing voor het geval dat beide vennoten debet zijn aan de vennootschap geeft dit stelsel echter niet; het kan toch zeer wel zijn, dat beide firmanten reeds aan voorschotten hun geheelen inbreng terug ontvingen en dat er toch nog een actief aanwezig is. Wat hier dan mede gedaan moet worden, zegt het stelsel niet. Als aan allen hunne voorschotten in rekening zijn gebracht en alle vennoten of sommigen hunner hebben een credit-saldo, zal de onbillijkheid echter evenzeer aan het licht komen. Het stelsel verdeelt n.l. in gelijke deelen het actief, verkregen door de ontvangen voorschotten en dergelijke bij het feitelijk actief op te tellen. Nu kan het zijn dat er geleden verlies aanwezig is en nu neemt dit stelsel een gelijke verdeling van het nieuw geconstrueerde actief aan, zonder op de regeling die aangaande het verlies getroffen is te letten. Het gevolg zal zijn, dat er weder eene

expropriatie ten laste van den eenen vennoot (die contractueel het minst in het verlies behoorde te deelen) ten bate van den anderen plaats heeft.

Ook wordt het feit, dat de verschillende vennoten niet hetzelfde inbrachten, niet in aanmerking genomen. Dit laatste heeft Mr. LODER ¹⁾ ingezien en deze neemt daarom het contract van vennootschap als grondslag. Hij wil bij de verdeling in faillissement den toestand van den aanvang herstellen. Hij laat de balans van het moment der faillietverklaring opmaken en werkt dus de hoofden der verschillende vennoten bij, wat voorschotten enz. betreft, en het alsdan verkregen actief wordt van het passief afgetrokken, dat nu naar de verliesaandeelen verdeeld wordt. Nu wijst de balans aan, hetgeen ieder vennoot zal moeten bijpassen en de som dezer bedragen wijst juist het tekort aan. Hetgeen ieder bijpast, bedraagt dus zijne reeds ontvangen voorschotten en zijn verliesaandeel, berekend door het actief waarin de voorschotten der vennoten begrepen zijn, van het passief af te trekken. Mr. LODER heeft hierbij vergeten, dat het reeds verlorene kapitaal buiten en behalve het bestaande passief, ook verlies is en dat dit niet over het hoofd mag gezien worden: immers zoo dat geschiedt, wordt de eene vennoot ten bate van den anderen bevoorreed. Als men dit nu ook in aanmerking neemt, zullen bij faillissement alle vennoten in den regel wel debet staan en verkeert men dus in het geval, dat er geheel geen maatstaf voor verdeling van het actief wordt

---

¹⁾ LODER: t. a. p. pag. 147.

aangegeven. Welke verdeling men echter ook volgt, zoolang er een credit is ten bate van sommige vennoten, steeds zullen dezen dan vorderingen op hunne mede-vennoten als aandeel ontvangen. Op deze wijze heeft echter de omvang der privé-schulden van elken vennoot zeer grooten invloed op hetgeen de debiteuren van diens mede-vennoot krijgen. In het liquidatiestelsel is dat ook nog wel eenigszins zoo, n.l. ten aanzien van de restant-vorderingen, maar in de verdelingsstelsels kan de eene vennoot door vele privé-schulden te maken, zeer sterk de debiteuren zijner mede-vennoten aantasten. Uit billijkheidsoogpunt zijn daarom deze stelsels voorzeker niet aan te bevelen.

MUNZINGER heeft in Zwitserland een stelsel verdedigd, dat de vennootschap zelfstandig beëindigt, nadat zij een zelfstandig leven achter zich heeft; in dit stelsel tempert hij echter de z.i. harde behandeling der privé-crediteuren. Hij laat namelijk de verschillende privé-boedels als vennootschapscrediteuren voor hunne inbrengen en verdere vorderingen opkomen, onder aftrek van hunne verliesaandeelen. De privé-boedels worden dus nu samengesteld uit hetgeen ze reeds bevatten, vermeerderd met hun aandeel in het vennootschapsactief en de handelscrediteuren komen voor hunne restant-vorderingen naast de privé-crediteuren in de privé-vermogens op. MUNZINGER's stelsel zal, waar het mocht worden ingevoerd, zelden toegepast worden: immers het verliesaandeel omvat ook het reeds verloren gegane kapitaal en dus zullen de vennoten in den regel debet staan en derhalve niet in den gemeenschappelijken boedel kunnen opkomen; komen ze wel op dan zal dit zeker

niet zijn voor groote bedragen. Zoo er dus in het o.i. juiste liquidatie-stelsel eene onbillijke behandeling der privé-crediteuren ligt, zoo wordt deze door het stelsel-MUNZINGER niet weggenomen.

Tot het inzicht dat in 't algemeen verdeelings-systemen onrechtvaardig werken, is naar onze bescheiden meening trouwens de Nederlandsche wetgever reeds grootendeels gekomen door art. 56 der Faillissementswet, welk artikel voorschrijft, dat hij, die zich met een gefailleerde in eene gemeenschap bevindt, welke door dit faillissement ontbonden wordt, bevoegd is van het bij scheiding aan den gefailleerde toekomende aandeel in de baten, diens aandeel in de ter zake der gemeenschap aangegane schulden af te houden. Men denke zich, dat twee personen eene maatschap aangingen, waarbij een vennoot, omdat hij alleen de verbintenissen der maatschap had aangegaan, ten volle voor de schulden aansprakelijk is. Nu failleert een der mede-vennooten en daar dit ontbinding der maatschap ten gevolge heeft, verdeelt men nu baten en lasten gelijkelijk. Nu zou de boedel des gefailleerden zijn vol aandeel in de volle baten genieten, terwille waarvan de schulden zijn aangegaan, doch wat die schulden aangaat, zal de mede-vennoot, die deze geheel dragen moet, voor hetgeen hij boven zijn aandeel betaald heeft slechts als concurrent crediteur in den boedel des gefailleerden mede-vennoots kunnen opkomen. Dit achtte de wetgever onbillijk en vandaar art. 56. Faillieren nu alle vennoten (hetgeen geschiedt als de vennootschap failleert), dan zullen, ook zonder dat men het liquidatie-systeem huldigt, de curators in de

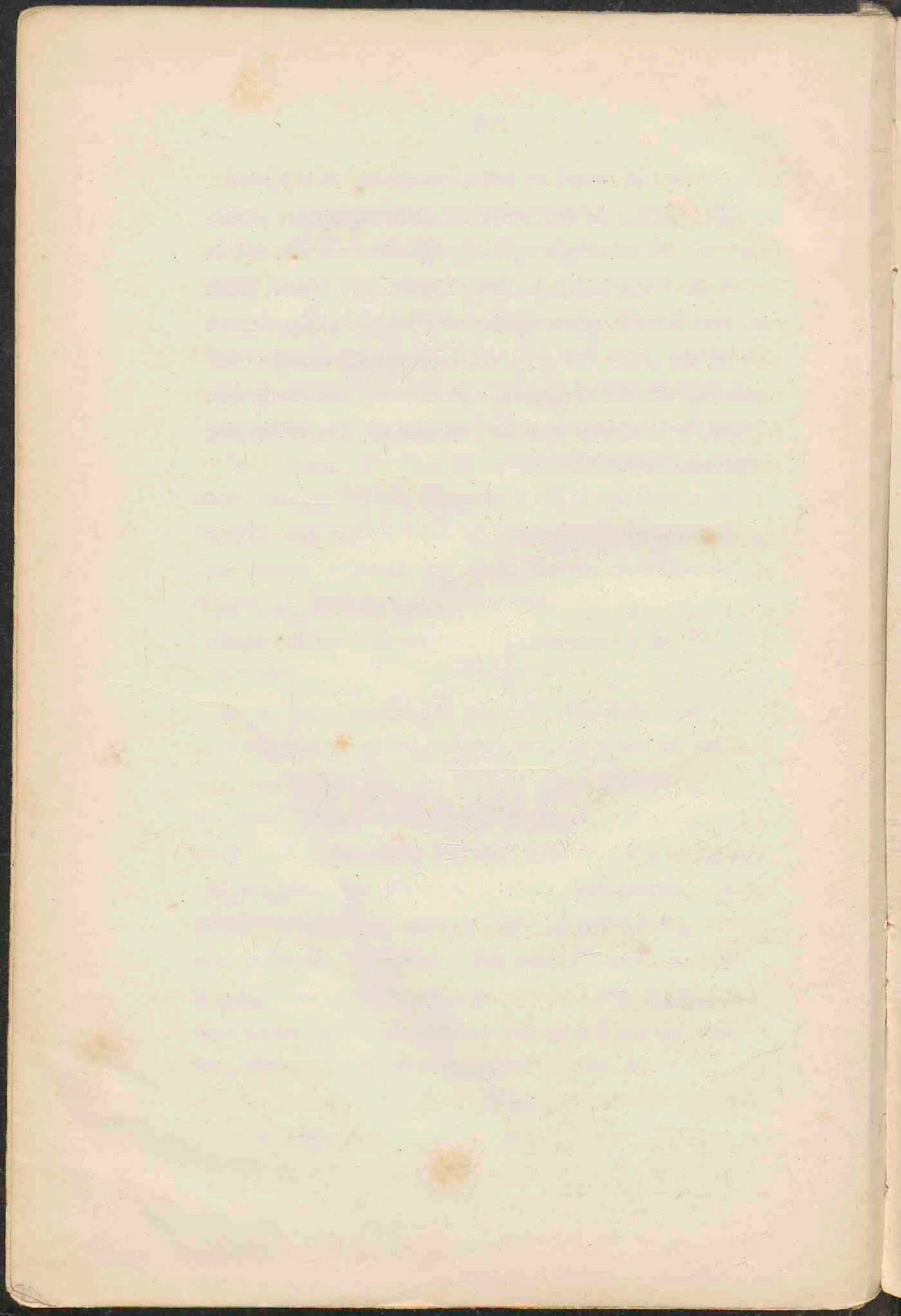
onderscheidene faillissementen van de baten, die bij scheiding volgens balans aan eenen der boedels zouden moeten worden uitgekeerd, afhouden het verliesaandeel van dien vennoot volgens balans (dus omvattend zijn deel in de passiva, in het verloren gegane kapitaal en hetgeen hij nog schuldig is). Waarschijnlijk zal hem dan wel niet veel meer worden uitgekeerd, meestal toch zal hij debet zijn aan de vennootschap.

In dit artikel heeft de wetgever dus erkend, dat er een verband bestaat tusschen de gemeenschapsactiva en passiva. Maar waarom dan ook dit niet erkend in zijn vollen omvang? Immers, ook waar iemand een credit-saldo heeft, had hij zich contractueel verbonden dit aan te wenden tot vennootschapsdoeleinden, d. w. z. tot betaling aller schulden, ook die niet volgens het een of ander verdeelingsstelsel in zijn aandeel vielen.

Na al het voorafgaande zij nog opgemerkt, dat wij de beslissing der Staatscommissie tot Herziening van het Wetboek van Koophandel, in art. 15 van haar ontwerp genomen, betreuren. Daar wordt gelukkig erkend, dat de vennoten en niet de vennootschap faillieert, maar er wordt ook gezegd: „de schuldeischers der vennootschap zijn bevoegd, in den boedel van iederen vennoot voor het volle bedrag hunner vorderingen op te komen.” Het ontwerp meent dus, dat de naleving dier gevolgen van de vennootschapsovereenkomst, voor zoover betreft de contractuelle aanwending der vennootschapsactiva, door het faillissement vervalt; het faillissement verkrijgt aldus een nieuw karakter, het ontvangt eene verbintenis-oplossende kracht. Toch schijnt ons dit ten eenen

male in strijd met aard en bedoeling van dit rechtsinstituut, dat niets anders is dan een generaal beslag op het geheele vermogen des schuldenaars, maar dat vermogen dan ook in den toestand waarin het is. Door hiervan af te wijken, zoude men eene schrede zetten op den weg tot het nietigverklaren door de wet, voor het geval van faillissement, van elke overeenkomst, die aan de een of andere groep van crediteuren mishaagt, met andere woorden, op den weg van onteigening zonder schadeloosstelling!

STELLINGEN.

STEFFENS

STELLINGEN.

I.

Het afgeschicden vermogen der vennootschap onder firma vindt zijn grond in de vennootschapsovereenkomst en berust dus op het recht der vennoten onderling op aanwending der vennootschapsactiva tot vennootschapsdoeleinden.

II.

De vennootschapsovereenkomst wordt verondersteld eene overeenkomst tot vereffening te bevatten, tenzij het tegendeel uitdrukkelijk is bepaald.

III.

Ieder vervoerder van reizigers is krachtens de vervoerovereenkomst verplicht te zorgen, dat de reiziger door het vervoer niet worde gedcerd.

IV.

De overeenkomst van vervoer van goederen ter zee is eene aanneming van werk.

V.

Boedelschiding is naar het Nederlandsche recht geen titel van eigendomsovergang, maar eene eigendomserkenning.

VI.

Het B. W. laat geene veroordeeling tot schadevergoeding toe, voor door contractbreuk ontstane moreele schade.

VII.

Naar Nederlandsch recht kunnen de verdiepingen van een gebouw aan verschillende eigenaars toebehooren.

VIII.

Bij het bepalen van het in art. 522 B. W. bedoelde loon van den bewindvoerder van een afwezige, moeten onder inkomsten en uitgaven ook verstaan worden: ontvangen van kooppeningen, beleggen van geldsommen en storten van gelden in consignatiekassen.

IX.

Het recht van overdaging komt volgens het Weth. van Burgerl. Rechtsv. alleen toe aan Nederlanders.

X.

Ten onrechte zegt GAJUS III, § 26 omtrent den praetor: „liberos omnes qui legitimo jure deficiuntur, vocat ad hereditatem.”

XI.

Het onderscheid tusschen medeplegen en medeplichtigheid in ons Wetboek van Strafrecht is gelegen in verschil in opzet.

XII.

De berechting der strafbare handelingen behoorende tot het gemeene strafrecht en bedreven door krijgslieden, moest niet aan krijgsraden, maar aan de gewone rechterlijke macht zijn opgedragen, voorzover betreft den tijd van vrede.

XIII.

Met de „verklaring van den persoon tegen wien het feit is gepleegd”, vermeld in art. 403 Wetb. v. Strafvord., is ook bedoeld eene onbeëdigde verklaring.

XIV.

Eene wet als die van 5 Juni 1875 Stbld. n°. 110, vaststellende bepalingen betreffende het voorkomen van honds-dolheid, waarbij geene vormen zijn voorgeschreven, is in strijd met art. 158 alin. 2 der Grondwet.

XV.

De gewoonte om de in art. 59 alin. 2 der Grondwet bedoelde verdragen door de Staten-Generaal bij de wet te doen goedkeuren is in strijd met de Grondwet.

XVI.

Art. 56 der Grondwet heeft geene wijziging gebracht in de vóór 1887 bestaande wetgevende macht des Konings.

XVII.

De Provinciale Staten behoorden de Gedeputeerde Staten ook buiten hun midden te kunnen benoemen.

XVIII.

Het monometalisme is verkieselijk boven het bimetalisme, zelfs wanneer dit laatste internationaal ware.

XIX.

De leer dat de waarde eener zaak gelijk is aan hare productiekosten of wel aan hare reproductiekosten is oeconomisch onjuist.
